

OTROK IN KNJIGA

REVIJA ZA VPRAŠANJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI,
KNJIŽEVNE VZGOJE IN S KNJIGO POVEZANIH MEDIJEV
*The Journal of Issues Relating to Children's Literature,
Literary Education and the Media Connected with Books*

93

OTROK IN KNJIGA izhaja od leta 1972. Prvotni zbornik (številke 1, 2, 3 in 4) se je leta 1977 preoblikoval v revijo z dvema številkami na leto; od leta 2003 izhajajo tri številke letno.

The Journal is Published Three-times a Year in 700 Issues

Uredniški odbor/*Editorial Board*: dr. Blanka Bošnjak, dr. Meta Grosman, mag. Darja Lavrenčič Vrabec, Maja Logar, dr. Tanja Mastnak, dr. Vanesa Matajč, dr. Peter Svetina in Darka Tancer-Kajnih; iz tujine: Meena G. Khorana, Lilia Ratcheva - Stratieva in Dubravka Zima

Glavna in odgovorna urednica/*Editor-in-Chief and Associate Editor*: Darka Tancer-Kajnih

Sekretar uredništva/*Secretar*: Robert Kereži

Redakcija te številke je bila končana oktobra 2015

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji

Prevodi sinopsisov: Marjeta Gostinčar Cerar

Lektoriranje: Darka Tancer-Kajnih

Izdaja/*Published by*: Mariborska knjižnica/*Maribor Public Library*

Naslov uredništva/Address: Otrok in knjiga, Rotovški trg 6, 2000 Maribor, tel. (02) 23-52-100, telefax: (02) 23-52-127, elektronska pošta: darka.tancer-kajnih@mb.sik.si in revija@mb.sik.si spletna stran: <http://www.mb.sik.si>

Uradne ure: v četrtek in petek od 9.00 do 13.00

Revijo lahko naročite v Mariborski knjižnici, Rotovški trg 2, 2000 Maribor, elektronska pošta: revija@mb.sik.si. Nakazila sprejemamo na TRR: 01270-6030372772 za revijo Otrok in knjiga

Vključenost v podatkovne baze:

MLA International Bibliography, NY, USA

Ulrich's Periodicals Directory, R. R. Bowker, NY, USA

RAZPRAVE – ČLANKI

Igor Saksida

Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Univerza na Primorskem

ZAJČEVA MLADINSKA POEZIJA IN BRALNE VLOGE, KI JIH OMOGOČA

Članek uvodoma predstavi branje kot prilaščanje besedila in naslovniško dvojnost mladinske književnosti v teoriji recepcije in esejistiki, kar prikaže na podlagi primerjave med Grafenauerjevim esejem, Appleyardovo teorijo bralnih vlog ter didaktiko mladinske književnosti M. Kordigel Aberšek. V osrednjem delu opisuje različne bralne vloge ob Zajčevi mladinski poeziji: razumevanje pesmi v vrtcu ter njihovo razlago pri vajah interpretativnega branja in izpitnih primerih šolske interpretacije na pedagoški fakulteti.

The article in its introductory part presents reading as seizure of text, together with the dual nature of children's literature in the theory of reception and essay writing, shown on the basis of comparison between Grafenauer's essay, Appleyard's theory of reading roles, and didactics of children's literature by M. Kordigel Aberšek. Further on it describes different reading roles related to the children's poetry of Zajc: understanding of poems in kindergarten, and their explanation in interpretative reading exercises and examination cases of school interpretation at the Pedagogical faculty.

Uvod: možnosti in smisel prilaščanja besedila

Splošna recepcijska književna teorija, ki je podlaga sodobnim književnodidaktičnim izhodiščem in modelom, se je v Sloveniji uveljavljala predvsem v člankih in knjigah M. Grosman: avtorica v vseh svojih teoretičnih opisih branja poudarja pomen bralčevega sveta, ki soustvarja sporočilnost besedila, opozarja na vlogo družbenih konvencij oz. predstav o branju in piše o načinih vzpostavljanja pomena književnega besedila. Ključni poudarki njene teorije so: neavtoritativen šolski pogovor o besedilu, upoštevanje družbenega konteksta in pojmovanje literature kot poti za preseganje omejitev stvarnosti; osredotoča se na vprašanje spontanega in premišljenega oz. naivnega in odmaknjene branja (prim. Grosman, 2004). V poglavju *Branje kot dejavna jezikovna raba* (iz knjige *Razsežnosti branja*) posebej opredeljuje branje kot opomenjanje besedila, ki je proces z začetnimi bralnomotivacijskimi učinki ter neposrednimi vplivi; ti potrjujejo ali preusmerjajo bralčeva pričakovanja. Obojemu sledijo sklepni postopki strnjevanja posameznih vtisov o prebranem – gre za sklepne sintetično-vrednotenjske procese, tj. bralne strategije po samem branju. Izhodiščna predstava avtoričinega poudarjanja pravic

bralcev, ki naj bi jih imeli tudi pri književnem pouku – tj. da branje ni prevzemanje razumevanja drugih, predvsem odraslih bralcev – je **prilaščanje besedila**: bralec besedilne podatke prevzema, jih ponotranji glede na svoj izkušnjski svet in pričakovanja: »Prilaščanje v procesu branja je nujna posledica samodejnega ponotranjenja besedila, pretvarjanja jezikovnega predmeta oz. besedilnega temelja v mentalno doživetje – predstavitev besedila.« (Grosman, 2008: 53.) Avtorica seveda ne zagovarja teze, da je lahko prilaščanje besedila kakršno koli, še več: govori o kritičnem branju kot samoopazovanju, s tem pa nadzorovanju oz. kritičnem vrednotenju prilaščanja besedila: »Kljub temu pa bi se morali vsaj kritični bralci zavedati, da je tudi prilaščanje mogoče nadzorovati in o njem kritično razmišljati, če se naučimo bolj pozorno opazovati besedilne nianse in razmišljati o njihovem pomenu in učinkih v bralnih predstavah.« (Prav tam.) Povezovanje pridevnika *kritičen* in samostalnika *prilaščanje* je v tem smislu povedno: (samo)kritično prilaščanje ni nič drugega kot (samo)kritično branje, ki obsega tako interakcijo med bralcem in besedilom kot bralčev samonadzor: bralčevo prilaščanje besedila na podlagi njegove medbesedilne in zunajliterarne izkušnosti omejujejo besede, pojmi, besedne zveze, ki so zapisane – prilaščanje je lahko neutemeljeno in je posledica nerazumevanja (ne razume npr. besede) ali površnosti (prezre bistveno podrobnost v besedilu), celo hote rušilno (namerno ideološko interpretira kak (izoliran) del besedila), lahko je inovativno, a še vedno prepričljivo in ob upoštevanju kontekstualnih in medsebojno povezanih določil ustvarjanja in branja tudi veljavno (prim. Hirsch, 1975). To stališče podpira tudi teorija branja, npr. s trditvijo, da zgodba ni niti »stran iz knjige« niti poljubna bralčeva stvaritev, ampak »korenini tako v besedilu kot v osebnostnih in zgodovinskih potezah, ki jih bralec vključuje v branje« (Appleyard, 1991: 9). Branje, še posebej pri bralnem dogodku, torej **ni** odvisno le od bralčeve osebnosti, njegovih interesov in notranje motivacije, ampak je bralno dejanje posledica bralčevega **ravnanja v bralnem okolju**; kontekst literarnega besedila in trenutka branja vzpostavlja aktualizacijske možnosti, pogovor o prebranem z vrstniki in mentorjem branja pa možnost »popolnejšega« doživetja (prim. Grosman 1989 in 2004).

Še posebej je vprašanje različnega, a kljub temu prepričljivega, veljavnega prilaščanja besedila relevantno, ko gre za mladinsko književnost, posebno vrsto literarne ustvarjalnosti z dvojnimi naslovnikom; Z. Shavit (2009: 63–71) podrobno piše o dvojni sestavi besedila in s tem povezanim dvojnimi implicitnimi bralcem. V teoriji bralnega odziva prav **naslovniška dvojnost** mladinske književnosti omogoča vzpostavljanje interpretacijske skupnosti (prim. Sell, 2002), v kateri se povezujejo strokovnjaki, učitelji in drugi odrasli ter mladi bralci. Ob dejstvu, da prilaščanje besedila – literarno branje torej – ni eno samo in le eno pravilno, je teza, da le otroci razumejo mladinsko književnost pravilno in da jih zato ne smemo »motiti« z odraslimi spodbudami za pogovor o besedilu, očitno – **povsem napačno**. Če je ravni ali celo vrst branja več, je jasno, da imajo vse tovrstne možnosti branja svoj smisel – torej tako odraslo kot otroško in tako spontano kot didaktično oz. kritično branje. Res je, da je v okviru posameznih skupin branja ta ali ona konkretna bralna aktualizacija lahko bolj ali manj prepričljiva oz. veljavna, vendar njene veljavnosti ni mogoče presojati zunaj kategorije, ki ji pripada: utemeljenost otroške interpretacije je mogoče vrednotiti le v okviru te skupine in ne na podlagi primerjave z literarno kritiko istega dela (in narobe); veljavnosti in smiselnosti didaktične interpretacije prav tako ni mogoče presojati na podlagi zakonitosti

nekritičnega spontanega prilaščanja besedila – gre pač za različne vrste branja: za različne vzroke, namene in okoliščine bralčeve interakcije z besedilom.

Omenjeno različnost bralčevega ravnanja je mogoče opazovati tudi ob poeziji Daneta Zajca, na kar je opozoril tudi sam pesnik:

Vendar pa pride včasih do zmešnjave: svojo otroško pesem *Vrata* sem bral včasih v različnih mestih v Dalmaciji zlasti tam, kjer je bilo občinstvo sestavljeno iz poslušalstva različnih starosti, v večini iz otrok. Bral sem jo zaradi tega, ker je zaradi svoje preprostosti razumljiva tudi zunaj slovenskega jezikovnega območja. Vendar sem potem ugotovil, da so jo odrasli smatrali za ljubezensko pesem, otroci pa najbrž za pesem, namenjeno kakemu otroku. Ali je to ta dvojnost razumevanja, ta dvosmernost, na katero sam nisem računal? (Zajc, 1990: 130–131.)

Pesnikova misel je zanimiva tudi zato, ker problematizira predpostavko, da je avtorjevo razumevanje besedila »bolj pravilno« in ustrežnejše od kakega drugega, npr. didaktičnega branja (v učbeniku). Bralne naloge, ki jih avtor ne zna razvozlati, zato niso nesmiselne ali neustrezne, saj je tudi avtor eden od bralcev, o čemer podrobneje piše J. Kos (1996: 58–61), ko pojasnjuje zapleteno razmerje med prvotnim in drugotnim obstojem književnega besedila. Naslovniška dvojnost razumevanja Zajčeve poezije je zaznavna v kritiki zbirke *Ta roža je zate* (1981), in sicer v posebej podčrtani Grafenauerjevi ugotovitvi, »da je sporočilo Zajčeve (otroške) pesmi namenjeno vsem, tudi odraslim« (Poniž, 1982: 58). N. Grafenauer ne poudarja le naslovniške dvojnosti, ampak z izjemno poglobljenostjo opisuje tudi različne modele branja (tj. bralčevega soustvarjanja) ene najbolj znanih Zajčevih pesmi *Vrata*. Prvi način branja je »dostopen tudi najmlajšemu bralcu« (Grafenauer, 1981: 11), njegova temeljna značilnost pa je potešitev radovednosti. Ta način je vsaj posredno mogoče povezati tudi z razlago besedne igrivosti, ki jo esejist vključi v predhodno razlago. Drugi način je povezan s pravljicnim »tlorisom« branja pesmi: mladi bralec odpira vrata »tako kot v nekaterih pravljicah« (prav tam) na poti k neznanemu cilju, svet se ob tem pomanjšuje, kar mlademu bralcu omogoča identifikacijo, sklepna največja roža pa simbolizira cilj: iniciacijo v odraslost, »ki se ne zgodi« (prav tam). Še drugačen – ne nujno tudi kompleksnejši in sploh ne bolj veljaven – je tretji način branja, po katerem je ključno potovanje samo: potovanje k roži, ki simbolizira hrepenenje po nečem, kar je neznano, skrivnostno – v tem smislu je v roži »utelešeno magično, skrivnostno, iracionalno bistvo same pesmi, ki ima kot »dogajanje« obliko hrepenenja po njem« (prav tam: 12). Četrty način branja je model, ki se izraža v samem Grafenauerjevem eseju – gre za poglobljeno razlagalno branje, ki ga zaznamujejo opazna distanca in samorefleksivnost, obenem pa izrazito premišljena zatopljenost v sporočilne plasti pesmi. Tako modeliranje branja se, presenetljivo (ali ne), pojavlja bistveno pred nekaterimi zelo znanimi in vplivnimi teoretičnimi opisi bralnega doživetja kot razvojno-tipološkega prepleta bralnorazvojnih faz oz. bralnih vlog. Tako J. A. Appleyard (1991) opredeljuje pet bralnih vlog; določa jih levi prilastek v besedni zvezi: igrivi, junaški, razmišljujoči, razlagalni in pragmatični bralec. Vsaka od teh vlog je povezana z bralčevimi pričakovanji, ravnanjem oz. odzivi in je odvisna tako od njegove bralne razvitosti kot od načinov odzivanja na besedilo. Pomembno je predvsem, da lahko npr. pragmatični bralec prevzema vse štiri preostale bralne vloge – opredeljevanje raznovrstnosti opomenjanja besedila zato »nakazuje na to, da razprava o pomenu ni le razprava o besedilu ali o semiotičnem sistemu in avtorskih strategijah, vključenih v besedilo,

ampak naj bi bila tudi razprava o razvijanju načinov, s katerimi bralci besedilu dodeljujejo smisel.« (Appleyard, 1991: 19.) Avtor bralnim vlogam pripisuje tudi pedagoški pomen: omogočajo namreč razmislek, kako poučevati mlajše udeležence bralnega dogodka. Tovrstne možnosti literarnega branja na Slovenskem najbolj izčrpno in sistematično prikažejo besedila M. Kordigel Aberšek, ko prepletajo bralnorazvojne, književne in didaktične vsebine, ugotovitve in priporočila, povezana z mladinsko književnostjo. Avtorica namreč z upoštevanjem treh členov – (1.) vede o razvoju mladega bralca, (2.) literarne teorije in (3.) didaktike književnosti – vzpostavlja model, ki je izhodiščno usmerjen v »proces razvijanja človekove recepcijske zmožnosti in (...) proces človekovega osebostnega zorenja« (Kordigel Aberšek, 2008: 71). – Strnjeno vzporednice med Grafenauerjevim modeliranjem branja pesmi *Vrata* ter recepcijsko teorijo prikazuje naslednja preglednica:

N. Grafenauer (1981)	J. A. Appleyard (1991)	M. Kordigel (1991, 2008)
– 1. način branja: <i>radovednost, igrivost</i>	– <i>igrivi bralec</i> : igra domišljije, egocentričnost, opazovanje podrobnosti	– <i>obdobje intuitivne inteligence</i> : pomen jaza, egocentrična recepcija
– 2. način branja: <i>potovanje v neznano, pomanjševalna identifikacijska optika, možnost iniciacije v odraslost</i>	– <i>junaški bralec</i> : identifikacijski lik, branje kot raziskovanje sveta, pravila, odnosi in oblikovanje lastnega sveta	– <i>obdobje konkretnih, logičnih intelektualnih operacij</i> : socializacija, zanimanje za drugačno, dogovornost pravil
– 3. način branja: <i>hrepenenje po skrivnostnem, magičnem</i>	– <i>razmišljujoči bralec</i> : pomen vrednot, vzpostavljanje modelov ravnanja	– <i>obdobje abstraktne inteligence</i> : dozorevanje v adolescenci, pomen vrednot, identitete
– 4. način: <i>samorefleksivno kritično branje, primerjanje načinov branja in vrednotenje besedila</i>	– <i>razlagalni bralec</i> : književnost kot predmet preučevanja, pomen znanja, literarna veda kot pripomoček za razlago	– <i>na »pragu odraslosti«</i> : preseganje neposredne identifikacije, refleksija, priznavanje avtonomije literarnega besedila

Pregled modelov branja, bralnih vlog in faz razvoja v povezavi z možno special-nodidaktično razlago mladinske književnosti je brez dvoma dokazal možnosti za raznovrstno, nereducirano in predvsem kompleksno bralevo tvorjenje besedilnega pomena. – Ali kaj takega dovoljujejo tudi druge Zajčeve mladinske pesmi? Kako jih berejo bralci različnih starosti in v različnih okoliščinah? Kaj nam lahko njihovo branje pove o možnostih za načrtovanje in izvajanje bralnega dogodka?

Branje Zajčeve poezije – vznemirljivi bralni dogodki od vrtca do univerze

Pesnik je kot svoje najboljše pesmi označil naslednja besedila: *V (Vrata)*, *A (Aro)*, *H (Hiša)* in *Z (Zakaj)* (prim. Zajc, 2005). Med besedili so bistvene razlike: vsebinski potencial pesmi *V (Vrata)* prikazuje že Grafenauerjeva večsmerna interpretacija, *A (Aro)* je nonsensna pesemska pripoved o psu, ki sadi na vrtu hrenovke in klobase, *H (Hiša)* je sicer na videz nonsensna pesem o živi hiši, a je po svojem notranjem ritmu, ki ga zaznamuje enakomerno nizanje podob, premik v sanjski svet ter vključevanje izročila, v resnici lirski in ne humorna pesem o občutenju »živosti« stvari. Pesem *Z (Zakaj)* se aliteracijsko poigrava z besedami, a je glede na odprtost konca vsaj v svoji zasnovi primerljiva s kompleksno povednostjo Zajčeve igre *Zakaj in Vprašaj*, ki povezuje jezikovno igro ter temo poraza racionalnega obvladovanja sveta. – Je torej tovrstno kompleksno poezijo možno brati že v vrtcu – ali gre morda pri branjih, kot je Grafenauerjevo oz. splošno literarnovedno, le za teoretične modele, ki nimajo opore v praksi?

Preverjanje recepcijske zmožnosti **vrtčevskih otrok** v povezavi z Zajčevo poezijo je bilo izvedeno v okviru obveznosti izrednih dodiplomskih študentk *Pedagoške fakultete Univerze na Primorskem*, ki pisnemu izpitu priložijo tudi seminarsko nalogo, oboje pa tvori skupno oceno iz predmeta mladinska književnost. Ker gre za študente, ki obveznosti opravljajo ob delu, imajo možnosti in izkušnje, da bralni dogodek v vrtcu kakovostno vodijo in podrobno zabeležijo. Kolegici,¹ ki sta izvedli bralni dogodek ob izbranih besedilih iz Zajčeve zbirke *Abecedarija* (1975), sta uvodoma opredelili pomen tovrstne poezije pri skupnem branju v vrtcu. Pomembna se jima zdi predvsem povezava poslušanja pesmi, predopismenjevanja ter pogovora o abecedi, črkah in o imenih otrok; njun didaktični pristop zajema črkovanje imen, določanje prvega in zadnjega glasu v besedi ter zlogovanje, poglobljanje doživetja pesmi vključuje risanje na temo najljubše pesmi. Vzgojiteljica je devetnajstim otrokom, starim med pet in šest let, prebrala pesmi *A (Aro)*, *M (Mačka)* in *S (Smrt)*; zanimalo jo je, kako se bodo odzvali na tri različne vsebine pesmi, katera jim bo najbolj zanimiva in kaj doživljajo ob problemski temi smrti oz. izgube. Ob pesmi *A (Aro)* jih je vprašala, kdo je Aro in kje živi; otroci niso imeli težav ne s prepoznavanjem pesemske osebe ne z nizanjem posameznih podrobnosti o njegovih značilnostih. Ponazarjali so, kako se oglašajo *žaga smrčalnica*, pesem tudi domišljjsko nadgrajevali (npr.: *Če bi jaz mel tak vrt, bi sto tisoč semen posadil, pa bi mel dvesto tisoč hrenovk, pa bi lahko prišlo jesti sto tisoč ljudi ...*). Ob pesmi *M (Mačka)* vrtčevski otroci prepoznavajo rimo in spoznajo pojem izštevanka, opisujejo svoje domišljjske predstave mačke iz besedila. Pogovor o pesmi *S (Smrt)* izhaja iz pridobivanja pojma smrt (prim. Kordigel Aberšek, 2008: 155–159) – otroci odgovorijo na vprašanje, kaj je smrt (npr. *Ko padeš v lavo*); o doživljanju in razumevanju smrti (tudi že na predšolski stopnji) je v prikazu te problemske teme v pripovedništvu podrobno pisala D. Haramija (2004). Po uvodni motivaciji sledi pogovor o dogajanju (*Kam se je skrila smrt?*), besednih zvezah z nedobesednim pomenom (npr. *Kaj je mišljeno s tem, če me kdo rabi, naj me ne*

¹ Bralni dogodek z Zajčevo *Abecedarijo* sta v šolskem letu 2014/15 izvedli Petra Glaser (Vrtec Otona Župančiča Maribor, enota Mehurčki) in Nina Puc (Vrtec Vojke Napokoj pri OŠ Jurija Vege Moravče), gradivo je pri avtorju članka. Kolegicama, otrokom in staršem ter vodstvu obeh vrtcev se iskreno zahvaljujem za pomoč pri pripravi članka.

išče? – *Da je noben ne bo več našel.*) in skupna vrednotenjska razlaga sporočilnosti besedila (npr. *Zakaj je nihče ne mara? Kako vse lahko umremo? – Ko bomba eksplodira, umreš. – Kakšna se vam zdi pesmica o smrti? – Smešna, zato ker se je skrila ...*) Zanimivo je, da je sta bili otrokom všeč pesmi *S (Smrt)* in *A (Aro)*; tema smrti se jim ne zdi strašljiva, o njej govorijo sproščeno, četudi se zavedajo njenega pomena. V drugi skupini so bili otroci, stari od 4 do 6 let; vedeli so, kaj pomeni beseda abeceda, med poslušanjem branja *Abecedarije* so uživali, bralni dogodek je bil po besedah mentorice branja za vse udeležence »neverjetna bralna poslastica«, slikanica je zato še vedno v bogatem bralnem kotičku in zanjo vlada veliko zanimanje. Bralni dogodek je potekal po ustreznem postopku: v fazi uvodne motivacije so otroci in vzgojiteljica povedali začetni glas svojega imena, na ime je vzgojiteljica ustvarila še rimo in nonsensno pesem; vse to je bila spodbuda za jezikovno ustvarjalnost otrok, ki se je razživela neposredno pred branjem tematsko sorodne Zajčeve zbirke. Lirska pesem *D (Dan)* s poetiko čudenja lepoti trenutka omogoča vrednotenjska vprašanja in odgovore otrok (npr. *Kdo pozdravi dan in kdaj? – Jaz pozdravim dan. Mamica, ko zjutraj vstane. Oranžna roža, ker lepo diši in je vesela, nič ne joka.*). Kompleksnejša, a še vedno izrazito lirska pesem *H (Hiša)* spodbuja pogovor o sanjskem svetu, v katerega se bralec potopi med poslušanjem pesmi in opazovanjem ilustracije (npr. *Kaj hiša sanja? – Da bi na njo sijal sonček, ker je tu sama tema. Da bo imela kmalu rojstni dan. – Kaj so »hišaste pripovedke«? – Da mamice hiše hiškam otrokom berejo pravljice. – Da jo je v peto ugriznil zmaj. Zakaj se je to zgodilo? – Ona ni vedela, da je zmaj, je mislila, da je muca. – Kdo je zmaj? – Zmaj bruha ogenj iz ust in je strašen.*). Veliko pogovora in poustvarjalnosti omogoča pesem *V (Vrata)*: pogovor o osrednjih besedah vključuje tako konkretizacijo besedilnih slik kot aktualizacijsko navezavo na otrokov resnični in domišljjski svet (npr. *Kaj so vrata? – Prideš v vrtec in jih odpreš. – Kaj so vratca? Nič se ne premikajo, ker so majhna. Jaz jih imam doma; ko gre kuža ven. So samo za škratke z dolgimi nosovi, ki imajo smrkelj. – Kaj pa je vrt? Na vrtu se igram in sadim rožice. Tam raste velika 'skravžlana' roža. – Kaj je vrtec? – Mi se imamo lušno v vrtcu. – Kaj so rože? Rože rastejo do neba. Lepo dišijo in so rdeče in pisane. Mamica mi je kupila tako mehko rožo in z njo spim.*). Postopek ustrezne domišljjske obdelave besedila *V (Vrata)* izražata tudi naslednja dva izbrana poustvarjalna likovna izdelka otrok:

Za mnenje o pesmi je vzgojiteljica vprašala tudi starše otrok, ki so se večinoma na bralno nalogo odzvali; njihova pojasnila tematskih besed ostajajo večinoma v

okviru realistične razlage pomena, čeprav je med njimi zaslediti tudi simbolično razumevanje, npr.: »*Vrata mi pomenijo preizkušnje v življenju, najprej se skozi njih prebijamo z lahkoto, potem pa čedalje težje, to so vratca, najtežje preizkušnje, da pridemo do vrta. (...) Meni vrt pomeni nekaj lepega, nekaj, česar se veseliš, to so izzivi, cilji v življenju. Ko prehodiš/dosežeš tudi najmanjši vrtec, zadnji in najlepši cilj, te za zadnjimi vrati čaka roža, zame nekaj najlepšega, to sta moja otroka.*« – Bralni dogodek v vrtcu in pogovor s starši upravičuje sklep, da bralne vloge in različni načini razumevanja istih besedil niso le teoretični konstrukt, ampak možna, smiselna in celo nujna pot v mnogopomenskost mladinske poezije. Je tak pristop mogoče razvijati tudi med branjem mladinske poezije na univerzitetni ravni?

Študentje razrednega pouka *Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani* se z Zajčevimi besedili srečajo vsaj dvakrat: med predavanji in na vajah interpretativnega branja. Na predavanjih je pesnik umeščen v skupino besedil z nonsensno perspektivo in v obdobje razvijajočega se pesniškega modernizma, podrobno in s primeri se študentom predstavijo temeljne poteze oz. skupine posebnega pesniškega žanra, tj. abecerim v pesniški zbirki *Abecedarija*. To zbirko tvorijo pesmi, ki po vzorcu ljudske izštevanke poudarjajo predvsem igro z zvokom (npr. *R (Raglja)*), sledijo besedila, v katerih se izraža poigravanje s črkami v besedah v aliteracijskih besedilih (npr. *U (Usta)*), nonsensne pesemske »zgodbe« (npr. *E (Erevan)*) ter besedila, ki izvirajo iz lirizma, čudenja, izrazite simbolike in refleksivnosti (npr. *V (Vrata)*). Vzporedno z dialoško interpretacijo poezije med predavanji potekajo vaje v interpretativnem branju, ki jih ne gre pojmovati kot duhamorno piljenje tehnične glasnega branja, ampak predvsem kot pot k samostojni, kritični in inovativni interpretaciji besedil. Tako opredeljeno interpretativno branje ni faza učne ure, ampak metoda interpretacije; izkušnje večletnega dela namreč kažejo, da je vaje v interpretativnem branju treba zasnovati stopenjsko:

1. **preseganje bralne šablone:** študentje poezijo sprva berejo izrazito nedoživeto, morda celo negotovo, z branjem ne zmorejo prikazati lastnega odnosa do sporočilnosti besedil;
2. **spodbujanje razumevanja mnogopomenskosti književnega dela:** izhodišče drugačnega glasnega branja je utemeljena subjektivna interpretacija besedila, ki vodi v doživeto in zato zanimivo interpretativno branje – različnih možnosti razumevanj istega besedila pri vajah ni smiselno izenačevati;
3. **bralna »igra« z besedilom:** študentje v skladu z zaznanim razpoloženjem in subjektivno, a na sporočilnost besedila in literarnovedno znanje oprto interpretacijo poiščejo kar najbolj vznemirljivo možnost interpretativnega branja, s katerim izrazijo svoje literarnoestetsko doživetje – zlasti nonsensna besedila omogočajo nadgradnjo besedilne pesniške igre z igro ustvarjalnega interpretativnega branja.

Izhodišče te, tudi po mnenju študentov zelo uspešne interpretativne metode, je: »*Brez predhodne literarne interpretacije ni govorne interpretacije (lahko je le navadno, neinterpretativno branje ali govorjenje na pamet.*« (Podbevšek, 2006: 18.) Temeljita razlaga sporočilnosti besedila in njena aktualizacija sta temelj interpretativnega branja besedil, bralna igra pa izvrstna priložnost za razmišljanje o njeni morebitni uporabi pri delu z učenci v razredu. Zanimiv je primer, ko so študenti, navdušeni nad inovativnim načinom govorne interpretacije, za seminarško nalogo pri predmetu mladinska književnost prikazali in analizirali osnovno-

šolski bralni dogodek: skupno interpretativno mozaično branje tako Šalamunovih nemladinskih *Gobic* kot Zajčevih mladinskih pesmi. Na vajah študentje temeljito razlagajo in interpretativno berejo tri Zajčeva besedila: po tematski analizi pesmi *R (Raglja)* sledi iskanje zvočnih jeder pesmi, ki so nosilci teme: gre za naslovno besedo, učinkovit soglasniški sklop *-raglj-* ali le zvočnik *r* – vse to omogoča igro glasnega branja, ki jo nadgrajuje še nonsensna povezava zvočnosti s pravljичnim tonom (upravičuje ga začetek pesmi: *Bila nekoč je ...*) ter posnemanjem šumov in zvokov (npr. medmetov v zadnji kitici). Neposredna projekcija pesniške igre se iz besedila v govorno interpretacijo preliva tudi ob pesmi *U (Usta)*: izraz začudenja nad pesniško igro v govorni interpretaciji pesmi spremljajo skupno izgovarjanje sporočilnega jedra posameznega verza (npr. *UUU*) ter zelo zaznamovano barvanje posameznih delov: »grizenje« besed, šepetanje in podarjanje glasov *s*, *č* in *h*, kašljanje, petje – vse to izrazito poudari igrivo doživljanje zvočno-tematskih težišč pesmi. Poseben izziv za študente je pesem *V (Vrata)*, ki se po svoji refleksivnosti in sporočilni nedorečenosti zelo razlikuje od ostalih nonsensnih besedil. Študentje morajo pesem interpretativno prebrati in s prosojnicami po **metodi vizualizacije besedilne stvarnosti** ponazoriti lastno razumevanje sporočilnosti pesmi; praviloma bralno nalogo opravljajo pri delu z lutkami v dvojicah. Študentje potovanje skozi vrata raznih velikosti razumejo zelo subjektivno – vrata:

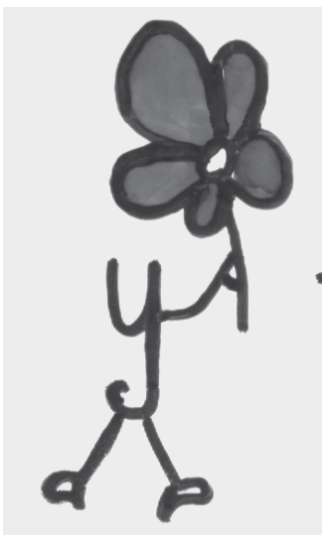
- postopoma osredotočajo pogled na posameznika (na obraz) v množici, človeka v veselju – na grafoskopu se to lahko prikaže kot odstiranje ali zapiranje »vrat, oken«, tj. listov papirja (ponazarjanje fokusa);
- odpirajo pogled na vrt, tj. v svet vrednot in občutij modernega sveta (npr. bogastvo, znanje, prijaznost, ljubezen) – to vizualno ponazarja sestavljanje ali razstavljanje »vrta-sveta« (tudi v obliki srca);
- končni pogled na rožo, ki je prikazana neposredno ali v obliki srca, pa tudi simbolično (npr. kot obraz otroka).

V vrtu je manjši vrt.
Svet vprašljivih vrednot.

V najmanjšem vrtu je vrtec.
Mravljica (senčna lutka) prinese rožo v vrtec.

Ta roža je zate. – Lutka Y iz
(nesmiselne) enačbe prinese rožo x-u.

Ta roža je zate.
Roža je malček (v vrtcu).

Zajčeva pesem *V (Vrata)* je zahtevna za literarno in govorno interpretacijo ter za vizualizacijo, a postopno in vodeno delo pri bralnem dogodku študente slejkoprej (in vsako leto znova) pripelje do prepričljivih bralnih realizacij, predvsem pa do razvijanja zmožnosti poglobljenega, kritičnega branja in utemeljevanja relevantnosti besedila za sodobnega bralca ter posebne, **za pedagoško delo ključne zmožnosti**, ki jo K. Podbevšek (prav tam: 98) imenuje »glasnointerpretativna bralna pismenost«. Zanimivo je tudi, da prikazani primeri odraslega branja mladinske književnosti empirično utemeljujejo Appleyardovo teoretično predpostavko o bralnih vlogah kot načinih bralčevega ravnanja z besedilom: študentje so ob srečanju s pesmimi D. Zajca igrivi bralci (predajajo se igri z zvokom, neposredno so navdušeni nad zvočnostjo besed in smehom, ki ga izvablja v skupini bralcev), hkrati lahko zavzamejo držo razmišljujočega bralca (iščejo v pesmi idejnost in kritiko sodobnega sveta), a so obenem tudi razlagalni bralci, saj s kritične razdalje opisujejo načine lastnega procesiranja pomena in smisla besedila.

Bralne vloge in pedagoška aplikacija – očrt šolske interpretacije dveh pesmi

Ali prikazane možnosti razvijanja bralne pismenosti ob Zajčevi poeziji lahko vplivajo na zmožnosti poučevanja, tj. na »pedagoško kompetenco« študentov? Pesem *V (Vrata)* je v šolskem letu 2014/15 doživela posebno bralno nadgradnjo, in sicer kot vprašanje na izpitu iz didaktike književnosti za študente 2. letnika Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani. Študentje (skupaj jih pisni izpit opravljalo 58) so morali določiti temo in zaporedje korakov šolske interpretacije besedila; ob pesmi, oblikovani v različni velikosti verzov, je bila tudi Bizovičarjeva ilustracija:

Dane Zajc
V (VRATA)

Za velikimi vrati so še ena vrata.

Za še enimi vrati so še ena vrata. Manjša.

Za manjšimi vrati so še ena vrata. Še manjša.

Za še manjšimi vrati so najmanjša vrata. Najmanjša.

Za najmanjšimi vrati so še ena vrata.

Ta vrata so vratca.

Za vratci je vrt.

V vrtu je manjši vrt.

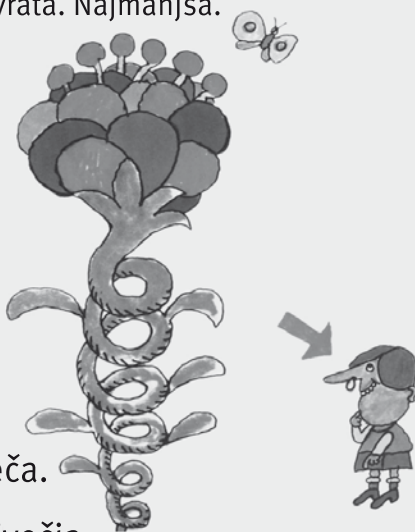
V manjšem vrtu je še manjši vrt.

V še manjšem vrtu je najmanjši vrt.

V najmanjšem vrtu je vrtec.

V vrtcu je roža. Ena sama, dišeča.

Ta roža je zate. Najlepša in največja.

Zanimive so teme, ki jih mladi strokovni bralci besedilne predloge za pouk književnosti izluščijo in kasneje v korakih šolske interpretacije utemeljijo: v pesmi najpogosteje vidijo temo jezikovne oz. besedne igre, odraščanja (vrata so simbol prehoda skozi različne razvojne stopnje), družine, želje po raziskovanju, minljivosti, skritega (neuresničenega) hrepenenja in ljubezni; v pesmi je mogoče videti tudi bivanjsko temo: *vrata so prelomnice v življenju, skozi katere teže življenje neprekinjeno naprej, roža pa je simbolična upodobitev vrednosti življenja.*

Na podlagi določitve teme študentje oblikujejo predloge za uvodno motivacijo; pogoste so razne oblike besednih oz. jezikovnih iger (rime, aliteracijske kratke zgodbe, pomanjševalnice, stopnjevanje pridevnikov *majhen, lep, velik*). Najpogostejša je igra asociacij ob tematski besedi **vrata** (*Kaj so čudežna vrata? Kaj vse se skriva za njimi? Predstavljajmo si in opišimo čim bolj nenavadna vrata.*), sledi pogovor ob tematskih besedah **roža** (*Kako diši? Kakšne barve je? Poduhajmo najlepšo rožo. Komu bi jo podarili?*), **vrt(ec)** (*Kdo je v vrtcu?*) in **družina** (npr. *obdarovanje med člani družine*). Ne najbolj priporočljiva, a vendar še ustreznost je

izkušnjska motivacija (*Kdaj dobimo darilo?*). Domiselne so motivacije z različnimi oblikami nejezikovne igre, ki ji lahko sledi pripovedovanje besedil; v tej skupini je najti prikaz tematskih besed (roža, vrata) s telesi, igro škatel različnih velikosti: *ko jih z otroki skupaj odpiramo in pridemo v najmanjši do pesmi ali suhe rože, je to napovedovanje domišljjskega potovanja skozi vrata različnih velikosti*. Več preglavic povzroča študentom zastavljanje vprašanj v fazi pogovora o besedilu in pri oblikovanju bralnih nalog; vprašanja in naloge morajo biti vsaj na teh treh ravneh:

- **priklic** besedilnih informacij (povzemanje podatkov iz besedila samega: *Katero besede v pesmi se največkrat ponovijo? Koliko vrat je treba odpreti, da prideš do vrta? Kaj je za vratci? Kakšne barve je roža v vrtcu?*);
- razumevanje s **sklepanjem** (razumevanje prebranega na podlagi povezovanja podatkov iz besedila, zahtevno je predvsem razumevanje teme: *Zakaj so za vsakimi vrati vedno nova, manjša vrata? Kako to, da je roža skrita v vrtcu? Komu je namenjena roža? Zakaj je v pesmi napisano, da je v vrtu le ena roža? Kaj vse lahko predstavlja roža? S katerim namenom so uporabljeni verzi različnih velikosti? Zakaj je v pesmi narisana puščica, ki kaže na dečka?*);
- **vrednotenje** besedila (osebno, medbesedilno ali problemsko vrednotenje z utemeljevanjem prepričljivosti besedila: *Je to, koliko vrat je treba odpreti, pomembno? Zakaj da oz. zakaj ne? Ti je roža všeč ali ne? Utemelji odgovor. Kakšno rožo si želiš ti? Nariši jo. Kaj mi najbolj skrbno varujemo? Kaj bi se skrivalo za tvojimi najmanjšimi vrati? Komu bi ti podaril(a) cvetico in zakaj? Kaj vse se še lahko skriva za vrati? Vsak mladi bralec na listek napiše svojo zamisel, listke pa damo v škatlo in jih nato skupaj preberemo. Predelava besedila: *Kaj pa, če bi se vrata večala? Dopolni: Za majhnimi vrati so še ena vrata. Za še enimi vrati so še ena vrata. Večja. – Preluknjano besedilo: V vrtu je žoga. Ena sama, ... Ta žoga je za ... Najboljša in ...*).*

Na drugem izpitem roku je bila za študente (skupaj jih je izpit opravljalo 40) še težja pesem *S* (*Smrt*):

Študentje so kot temo pesmi večinoma navedli igro (*Tema besedila je igra, ker se pesnik poigrava z besedami, npr. smrt je smrtno utrjena.*), nekateri med njimi so pesem umestili v nonsensno perspektivo in v zbirko *Abecedarija* (*Pesnik se v zbirki igra z obliko črk in na vsako črko abecede sestavi pesem.*). Manj prepričljiva, čeprav glede na mnogopomenskost oz. večtematskost sodobne mladinske poezije še vedno smiselna, je njihova odločitev, da gre za bivanjsko oz. eksistencialno (*mine-*

vanje; smrt predstavlja umirajočo osebo, skalnato skrivališče pa grob) ali celo problemsko temo (umiranje, smrt) – v pesmi vidijo tudi povezavo problemske teme in humorja (*Problemska tema in igra besed, pesem govori o smrti na humoren način. Tema minevanja je prikazana humorno, morda malce groteskno.*). Sledijo njihovi predlogi za raznovrstne motivacijske spodbude v uvodnem delu ure: če so kot temo določili igro s črkami, je jasno, da so izbrali igrive vrste uvodnih motivacij, npr. igro s črkami (ustno ali pisno nizanje besed na isto črko, npr. besede na S in zapis na tablo) ali rimami, učenci bi lahko uvodoma pisali nonsensno lepljenko besed na isto črko. Igriva uvodna motivacija lahko povezuje besede z gibanjem (*Učitelj našteva besede, učenci vstanejo, če je beseda »veselac.*), ostale teme omogočajo tudi asociacije na tematsko besedo **smrt**. Ob problemskih temah manj ustrezne so izkušnjske uvodne motivacije (*Ali ste se že kdaj srečali s smrtjo?*), zanimiva in inovativna je predbralna strategija napovedovanja vsebine pesmi zgolj na podlagi ilustracije, ustrezna se zdi tudi medbesedilna uvodna motivacija (*V katerih knjigah smo se srečali s smrtjo?*). – Naloge, ki jih predlagajo študentje, odražajo njihovo domiselnost in izvirnost:

- **priklic** besedilnih informacij (*Kakšna je bila smrt? Kaj pomeni biti smrtno utrujen? Kam je splezala? Česa si je želela?*);
- razumevanje s **sklepanjem** (*Kakšne lastnosti pesem pripisuje smrti? Zakaj je bila smrt smrtno utrujena? Kaj bi lahko bilo skalnato skrivališče? Zakaj je splezala vanj? Zakaj naj je nihče ne išče? Branje ilustracije: Kaj počne smrt na ilustraciji? Opazuj njen izraz na obrazu. Zakaj ima smrt na glavi kapo, ob sebi kozarec in ščetko, na nogah copate? V kakšnem položaju je narisana smrt?*);
- **vrednotenje** besedila (*Kakšne občutke si doživiljal ob pesmi in zakaj? Kaj bi delala smrt, če ne bi bila smrtno utrujena? Ali si tudi ti ne želiš, da te kdo najde, ko si utrujen? Pojasni naslov. Zakaj je v naslovu črka S, nato pa v oklepaju še Smrt? Komu je pesem namenjena? Ali menite, da bi se morali že kot otroci soočiti s pojmom smrti? Navedite tri razloge za in tri proti. Soočenje mnenj dveh skupin: Zakaj je dobro, da smrt počiva? Zakaj ni dobro, da počiva? Osebno vrednotenje: Ali menite, da se avtor pesmi smrti boji? Kaj bi počeli vi, če bi bili en dan Smrt? Ali smrt res lahko počiva? Zakaj tako misliš? Zgodba po branju pesmi: Kaj bi se zgodilo, če bi kdo smrt nenadoma prebudil? Napiši nadaljevanje: Smrt bi lahko kdo obiskal ... Izmisli si, kdo. Sestavite pesem, ki bo odgovor na prebrano besedilo. Izberite naslov, npr. Ž (Življenje). Smrti napiši pismo, v katerem boš izrazil željo, naj čim dlje počiva. Utemelji svojo željo. Pisanje pesmi na izbrano črko, npr.: H (Hiša), O (Oblak) L (Lestev) – Vrednotenje sporočilnosti ilustracije: Kaj meniš o smrti, ki je narisana? Si jo ti predstavljaš kako drugače?*

Tovrstna vprašanja in bralne naloge so seveda le **prikaz možnosti** in jih v vsem obsegu mladim bralcem ni smiselno postavljati, prav tako ostaja neodgovorjeno vprašanje, ali so vsa med njimi tudi primerna bralnemu razvoju skupine otrok v tem ali onem razredu. A brez dvoma bodo študentje, ki so zmožni oblikovati zahtevna vprašanja za spodbujanje kompleksnega razumevanja, sklepanja in vrednotenja, vodili ure književnosti bistveno drugače kot tisti, ki so se naučili postavljati le preprosta, bralno manj motivacijska reproduktivna vprašanja. – Ni naloga didaktike književnosti, pouka, šole, da uči postavljati zanimiva vprašanja – in ne, da daje enopomenske odgovore?

Sklep

Na podlagi analize odzivov bralcev na Zajčeva besedila je mogoče sklepati, da sodobna mladinska poezija omogoča različne poglobljene in prepričljive možnosti premišljenega bralčevega prilaščanja besedila na podlagi bralnih vlog. Nobenemu načinu opomenjanja ne more biti vnaprej pripisana večja veljavnost: vrtčevski poslušalec soustvarja pomen pesmi drugače kot odrasli sogovornik (vzgojiteljica, starši), neprofesionalni bralec (npr. ljubitelj poezije) spet drugače kot strokovni bralec (učitelj, kritik, literarnovedni strokovnjak). Vsi ti bralci se razlikujejo po bralni motivaciji oz. namenu branja, načinu potopitve v besedilo: razvedrilno branje se bistveno razlikuje od učiteljeve priprave na bralni dogodek, razlike so očitne tudi v poteku branja: samotno branje ni vodeno skupinsko branje v razredu. Zato je povsem brezpredmetno vprašanje, ali se Zajčeve igrive pesmi »prav« bere/posluša v vrtcu ali na univerzi, za bralni užitek *Bralne značke* ali za razvijanje kritičnega branja v okviru *Cankarjevega tekmovanja ... Vsako branje je pravilno*, res pa je, da ni vsako enako poglobljeno in prepričljivo; a zagotovo prikazani primeri dopuščajo sklep, da so bralci od vrtca do univerze pod vodstvom ambicioznega mentorja branja zmožni neverjetnih dosežkov na zahtevni poti v besedilni svet sodobne poezije.

»Spominjam se, da so mi pripovedovali o neki deklici, ki je trdila, da je pesem *Zakaj* napisala ona. Tako se je vživela vanjo, da je pesem posvojila.« (Zajc, 2005: 8.) – Zdi se, da se taka posvojitev lahko zgodi slehernemu, tudi odraslemu bralcu, še posebej v poglobljenem in partnerskem dialogu z mentorjem branja in ostalimi sobralci.

Navedenke

Joseph A. Appleyard, 1991: *Becoming a Reader. The Experience of Fiction from Childhood to Adulthood*. Cambridge: Cambridge University Press.

Niko Grafenauer, 1981: Ta roža je zate. *Otrok in knjiga*, 12. 5–15.

Meta Grosman, 1989: *Bralec in književnost*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Meta Grosman, 2004: *Zagovor branja. Bralec in književnost v 21. stoletju*. Ljubljana: Sophia (Beseda, 4).

Meta Grosman, 2006: *Razsežnosti branja. Za boljšo bralno pismenost*. Ljubljana: Karantanja.

Dragica Haramija, 2004: Tema smrti v mladinski prozi. *Jezik in slovstvo*, 49, 5. 23–34.

Eric Donald Hirsch, 1975: *Validity in interpretation*. New Haven; London: Yale University Press.

Metka Kordigel, 1990: Bralni razvoj, vrste branja in tipologija bralcev. *Otrok in knjiga*, 31. 5–21.

Metka Kordigel Aberšek, 2008: *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Janko Kos, 1996: *Očrt literarne teorije*. Ljubljana: DZS.

Katarina Podbevšek: *Govorna interpretacija literarnih besedil v pedagoški in umetniški praksi*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije (Slavistična knjižnica, 11).

Denis Poniž, 1982: Dane Zajc: Ta roža je zate. *Otrok in knjiga*, 15. 57–59.

Roger D. Sell (ured.), 2002: *Children's literature as communication*. Amsterdam in Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

Zohar Shavit, 2009: *Poetics of Children's Literature*. Athens, London: The University of Georgia Press.

Dane Zajc: 1990: *Eseji, spomini in polemike*. Ur. D. Zajc in B. A. Novak. Ljubljana: Emonica (*Dane Zajc v petih knjigah*. Četrta knjiga).

Dane Zajc, 2005: Valentina Plahuta Simčič: Mislim, da otrok nima svobode. *Delo*, 4. 7. (Stran 8.)

Kaja Bucik Vavpetič
Ljubljana

POPULARNA MLADINSKA FANTAZIJSKA KNJIŽEVNOST IN NJEN POLOŽAJ V SLOVENSKEM LITERARNEM PROSTORU

Prispevek se posveča popularni mladinski fantastični književnosti, ki je v slovenskem literarnem prostoru zelo priljubljena, vendar opažamo pomanjkanje strokovne literature o njej. Pregledu pomembnejših zapisov o popularni književnosti, žanru fantastične in prevodni praksi teh besedil sledi statistika števila izposoj fantastičnih mladinskih knjig v slovenskih splošnih knjižnicah, ki kaže na pomemben delež popularne književnosti med knjigami za mlade. Opozarjamo na težave pri izdajanju popularne literature in poudarjamo, da prevajalec nikoli ni edini, ki je odgovoren za slabo stanje končnega izdelka. Zanima nas, kakšno je stanje prevodne kritike mladinskih besedil v slovenskem prostoru. V prispevku spregovorimo tudi o pomenu literarnih nagrad za prevedena besedila ter podamo nekaj predlogov za promocijo odličnih knjig.

The article discusses popular young adult fantasy literature which is well-known in Slovenian literary sphere; however, we noticed a marked absence of technical works concerning this sub-genre. An overview of important publications on popular literature, the fantasy genre and translation of these texts is followed by a statistical representation of the number of times those books have been borrowed in public libraries. This statistics shows that popular literature represents an important part of young adult literature in Slovenia. Furthermore, we point out the troubles of publishing popular literature, and stress that the translator is never the only one responsible for the terrible state of a translated novel. The article also touches on the importance of literary awards for translated texts and offers some propositions for the promotion of excellent books.

Uvod

Popularna književnost je zanimiv pojav: to so dela, po katerih bralci, odrasli in mladi, najraje posegajo, so prodajne uspešnice in vir zaslužka za založnike. Kljub temu se je večina literarne teorije izogiba, deloma zaradi njenega nizkega statusa v literarnem kanonu, pa tudi zaradi njene minljive narave. Zanimalo nas je, kakšno je stanje popularne mladinske fantastične književnosti in strokovne literature o njej v slovenskem literarnem prostoru. Za omejitev žanra in skupine bralcev smo se odločili, da bi bila raziskava bolj obvladljiva, poleg tega pa se od

del, namenjenih starejšim najstnikom, samo ta povzpenjajo na sezname najbolj branih knjig v slovenskih splošnih knjižnicah, kar bomo pokazali v nadaljevanju.

V prispevku uporabljamo izraz »mladinska književnost« za dela, namenjena starejšim najstnikom (angleško *young adult literature*), v nasprotju z »otroško književnostjo«, ki je namenjena predšolskim otrokom ter otrokom v začetnih razredih osnovne šole (*children's literature*). Ti oznaki sta zgolj praktične, ne preskriptivne narave, saj mladi berejo na različnih ravneh, tako kot odrasli posegajo po delih, ki so namenjena otrokom in mladostnikom.

Z oznako »popularna književnost« poimenujemo dela, ki jih bere veliko število ljudi, torej prodajne uspešnice (angleško *popular* oziroma *best-selling literature*); v nadaljevanju smo opredelitev še zožili in razčlenili. V Sloveniji se prodajne in knjižnične uspešnice močno razlikujejo, saj si slovenski bralci knjige raje izposojajo kot kupujejo (Gregorin 2014). Strokovna literatura navaja še druge izraze, ki poimenujejo tovrstno književnost: trivialna, lahka, zabavna, kič, šund književnost. Od teh izrazov se nam zdi »popularna književnost« najbolj splošna in zato najprimernejša oznaka.

V članku se s splošno prevodno teorijo in prakso ne bomo ukvarjali, saj so o tem že veliko zapisali naši predhodniki¹. Ko govorimo o »prevodu«, pogosto pozabljam, da preučujemo besedilo, ki bi v idealnem svetu moralo biti plod tesnega sodelovanja med prevajalcem, urednikom in lektorjem. Tako kot prevajalec sam požanje slavo za odličen prevod, tudi sam nosi krivdo za slab izdelek, ki se ga – glede na politiko in sredstva založbe, pri kateri prevaja, – morda lektor in urednik sploh nista dotaknila.

Prvi del prispevka se posveča popularni mladinski fantastični književnosti – razlaga koncepta »popularna književnost« sledi pregled pomembnih besedil, ki jo preučujejo, in oris njenega položaja v slovenskem literarnem prostoru. Drugi del je namenjen prevajalski praksi s poudarkom na prevajanju mladinske fantastične književnosti ter posebnostih prevajanja popularne književnosti.

V tretjem delu smo pripravili statistiko najbolj branih mladinskih fantastičnih knjig v Sloveniji od leta 2008. Podatke smo zbirali s pomočjo *Priročnikov za branje kakovostnih mladinskih knjig*, ki jih pripravlja Pionirska – Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, ter števila izposoj knjig v splošnih knjižnicah, ki je dostopno prek sistema COBISS. Zanimalo nas je, ali bralci pogosteje posegajo po knjigah, ki so v *Priročnikih* dobile visoke ocene, ter katere knjige so najbolj brane. Iskali smo ponavljajoče se vzorce in poskušali na čim preprostejši način prikazati trende trenutnega stanja mladinske fantastične književnosti v slovenskem prostoru.

Popularna mladinska fantastična književnost

Popularna književnost ima v literarnih krogih slab sloves. Kritiki in strokovnjaki ji posvečajo le malo pozornosti – največkrat zaradi njene minljivosti in plehkega značaja. Naš namen je pokazati, da bi bilo vredno njenemu preučevanju posvetiti več truda, saj predstavlja pomemben – če ne najpomembnejši – delež prebranih knjig v slovenskem prostoru.

¹ Društvo slovenskih književnih prevajalcev je na tem področju še posebej plodno.

Miran Hladnik, ki se sicer posveča pregledu tovrstne književnosti za odrasle, zapiše, da je trivialna literatura tista, »ki je bila kdaj iz estetskih, funkcionalnih razlogov ali množičnosti razvrednotena« (Hladnik 1983: 6). Njegova sodba predpostavlja, da je vsa književnost, ki jo bere veliko ljudi (torej prodajne, knjižnične uspešnice), brez vrednosti. Andrijan Lah poda definicijo: »Bistveni značilnosti lahke književnosti sta vsebinska mikavnost in izrazna enostavnost« (Lah 1997: 181), ki cilja na vsebino knjige, ne na njeno bralstvo. Bolj celovit pristop najdemo v enem redkih del, ki se posveča izključno popularni književnosti za otroke in mladino, *Popular Literature for Children and Adolescents* avstralskega avtorja Johna Fosterja. V njem definira pomembno razliko med »popularno književnostjo« ter »književnostjo, ki je popularna«, torej med plehko, zabavi namenjeno literaturo na eni in kvalitetno, a množično prodajano literaturo na drugi strani. Trdi torej, da sama razširjenost romana še ne pomeni, da je ta literarnoumetniško slab (Foster 2003: 5).

Za večino tržnih založnikov je vrednost knjige razpeta med dvema poloma: prodajo, ki zagotavlja dobiček, in kvaliteto, ki ji lahko prinese prepoznavnost v obliki nagrad in dobrih recenzij. Oba kriterija sta pomembna, vendar se vrednost, ki jo založniki pripisujejo enemu ali drugemu, razlikuje od založnika do založnika (Thompson 2010: 10). K dobičku usmerjeno založniško podjetje je v Sloveniji nov pojav, ki izpodriva knjigo kot dobrino nacionalnega pomena, pravi Andreja Milošič, in zapiše, da se tudi pri nas knjige zavoljo prodaje odpovedujejo izvirnosti, knjižne uspešnice pa se množično prevajajo, »da bi se hitro obrabile in na trgu zamenjale z novim, skoraj identičnim produktom« (Milošič 2007: 54–60).

Popularna književnost je v večini primerov ideološko konservativna: njen namen je vendar prodaja in ne spreminjanje družbenih vrednot (Foster 2003: 136). Političnih vprašanj se neposredno ne loteva, ideologija, ki jo prenaša, pa je toliko bolj prepričljiva, ker podpira in krepi obstoječe stanje – status quo (Sutherland 1985: 151–152). Opredelitev za potrebe tega članka bi se lahko glasila tako: popularna književnost je tista, ki izhaja z namenom hitrega zaslužka, je namenjena razvedrilu ter je razmeroma konservativna in šablonsko napisana, bere pa jo veliko število ljudi. Razlikuje se od kakovostne književnosti, ki je z dobro prodajo dosegla enako raven prepoznavnosti in priljubljenosti.

Slovenski knjižni trg je preobremenjen s knjigami, kar poudarjajo avtorji *Priročnikov za branje kakovostnih mladinskih knjig*, ki skrbno zbirajo podatke za otroško in mladinsko književnost. Poročajo, da je v letih od 2008 do 2013 izšlo približno 1000 knjig za otroke in mladino na leto (leposlovnih in poučnih, izvirnih slovenskih ter prevedenih). Kot vzroke za nastalo situacijo med drugim navajajo spremenjeno stanje na založniškem trgu, »demokratizacijo in liberalizacijo« le-tega, pojav novih založnikov in izbruh izdajanja ter povečevanje kvantitete, ki ji kvaliteta ne sledi (Lavrenčič Vrabec in Mlakar 2014: 5).

V nasprotju z anglo-ameriškim trgom, od koder izhajajo najbolj izposojane knjige iz naše statistike, slovenski založniki dela za prevod izbirajo med že obstoječimi prodajnimi uspešnicami. V izvirnikih te knjige ne vzniknejo brez poštenega truda založnikov – treba jih je podpreti z učinkovito tržno akcijo, da postanejo vidne med milijoni romanov, ki izhajajo vsako leto (Thompson 2010: 194). Knjige, ki jih kupujejo slovenski založniki, so že uspešne, zato trženje prodajnih uspešnic pri nas nima enakega pomena kot v tujini. Slovenski založniki se pri tem naslanjajo

na uspeh teh del v tujini – o sagi *Somrak*, na primer, je na spletni strani knjigarne Felix zapisano: »Ali veste, da je bilo po celem svetu prodanih že več kot 100 milijonov izvodov knjig iz zbirke *Somrak*? VSI BRALCI IN BRALKE ŽE VEDO ZAKAJ. ZAGOTOVITE SI VAŠ IZVOD TUDI VI!« (sic)²

Ekstremno založništvo, torej tisto, ki živi zgolj od prodajnih uspešnic, je po svoji naravi kratkovidno: knjige izhajajo hitro, da dosežejo takojšen učinek (Thompson 2010: 372). Takšni založniki potrebujejo neprestan dotok novih prodajnih uspešnic in zato toliko bolj občutijo izgubo, če ena od izdanih knjig ne doseže pravega viška. Pri nas težko govorimo o pravih prodajnih uspešnicah – zaradi majhnega trga nobena od njih ne dosega milijonskih naklad, kakršne poznajo uspešnice v anglo-ameriškem svetu. Bolj so priljubljene knjižnice: v splošnih knjižnicah najbolj izposojana knjiga doseže več kot 8000 izposoj na leto, v knjigarnah »največjega slovenskega knjigotrčca« pa se najbolj prodajana knjiga proda v približno 2500 izvodih (Gregorin 2014).

Pri preučevanju popularne mladinske književnosti opazimo zanimivo pomanjkanje strokovne literature – tako v slovenskem kot v anglosaškem prostoru. To so vendar najbolj brana dela, ki dolge mesece zasedajo vrhove prodajnih lestvic pri nas in v tujini ter so podprta s filmi, serijami in vrsto drugih marketinških strategij. Popularna mladinska književnost prav tako ni nov pojav, zato je presenetljivo, da ji strokovna javnost posveča tako malo pozornosti. V nadaljevanju smo pripravili kratek pregled slovenskih prispevkov, ki se ukvarjajo s tovrstno književnostjo; nekaj več je zapisov o prevajanju, ki se nahajajo v naslednjem poglavju.

Pomemben premik v slovenskem preučevanju popularne književnosti je naredila Lilijana Burcar, ki v delu *Novi val nedolžnosti v otroški literaturi* piše o serijah *Harry Potter* avtorice J. K. Rowling ter *Njegova temna tvar* Philipa Pullmana (Burcar 2007). Ob podrobni vsebinsko-ideološki analizi obeh uspešnic opozarja tudi na vnašanje neoliberalnih vrednot v slovenski prostor prek prevodov. O trivialni mladinski književnosti je za revijo *Otrok in knjiga* pisala tudi Vanesa Matajč. V prispevku *Etična razsežnost v sodobni mladinski književnosti: pomen razlike med trivialno in umetniško literaturo* se posveča sodobni mladinski književnosti, ki se osredinja na etiko (problemskim romanom), in pokaže, da trivialna književnost ne more učinkovito podpirati etične tematike, s katero se ukvarja (Matajč 2013). Revija *Bukla* popularne romane omenja v obliki kratkih zapisov, ki so večinoma povzetki vsebine; v računalniški reviji *Joker* pa v rubriki Črkožer najdemo tudi kratke recenzije romanov te vrste. Avtorji oziroma avtorice teh zapisov se le redko posvečajo prevodni plati romanov, kar je glede na dolžino recenzij razumljivo.

Eden možnih razlogov za pomanjkanje študij in raziskav o popularni književnosti je njena minljivost. Trendi se menjavajo iz leta v leto in le redki naslovi (z izjemami, kakršna je serija *Harry Potter*) ostanejo odmevni še desetletje po izidu. Nekatera dela pri vrhu prodajnih lestvic ostajajo dlje, še posebej, kadar gre za serije; prav tako se zanimanje za roman obnovi, če dobi filmsko ali televizijsko različico. Ena možnih rešitev za to težavo je, da se preučevanja lotimo na splošen način, torej da iščemo lastnosti, ki se pojavljajo pri večini najbolj prodajanih knjig.

² <http://felix.si/somrak-saga/8347-mlada-luna-somrak-saga-2-del-zk-9789610007098.html> – dostop 29. avgust 2015.

Takšno posploševanje ima seveda svoje pomanjkljivosti, vendar se kaj hitro zgodi, da besedilo, ki ga podrobno preučujemo, že utone v pozabo.

Že dolgo ne velja več, da je vsa fantazijska oziroma vsa žanrska književnost popularna, še manj pa slaba. Tako kot pri književnosti, ki govori o »resničnosti«, tudi pri fantazijski književnosti opazimo širok razpon v kvaliteti pisanja, izbiri tem, izvedbi in jeziku. Nekatera dela se držijo ustaljenih formul in stereotipnih prikazov družbenospolnih vlog, na primer, druga pa prebijajo meje in raziskujejo nove možnosti.

Težavno je, da pri posamezni založbi, ki izdaja tovrstno književnost, zaznamo nihanje v kakovosti – tako je založba Učila International izdala nekvalitetno prevedeno in urejeno zbirko *Somrak* avtorice Stephanie Meyer, po drugi strani pa tudi zelo dobro ocenjeni roman *Nočni Cirkus* avtorice Erin Morgenstern ter odlično ocenjeno *Bartimejsovo trilogijo* Jonathana Strouda. Mladinska knjiga, ki že vrsto let prejema odlične ocene ter priznanja za prevode del avtoric in avtorjev, kakršni so Ursula K. Le Guin, Patrick Ness ter Neil Gaiman, pa se je, na primer, spotaknila z izbiro zbirke *Nesmrtni* avtorice Alyson Noël.

Pri popularni mladinski fantazijski književnosti opazamo pojav »valov«: eni uspešnici sledi še vrsta serij s podobno tematiko. Tako smo za vampirsko ljubezensko zgodbo, *Somrakom* (Stephanie Meyer), dobili seriji *Vampirsko akademija* (Richelle Mead) in *Hiša noči* (P. C. Cast in Kristin Cast); antiutopičnim *Igram Lakote* (Suzanne Collins) pa lahko pripišemo pojav serij kot sta *Razcepljeni* (Veronica Roth) in *Čisti* (Julianne Baggott).

Ti romani v originalu, torej v angleščini, niso nujno pomanjkljivi. Nasprotno, pogosto so plod dela velikih, uglednih založb³. Če pustimo ob strani vsebinsko plat teh del, lahko trdimo, da so vsaj jezikovno in oblikovno neoporečna. Trilogija *Igre lakote* je požela številne nagrade (predvsem zgovorno je dejstvo, da so jo ameriški knjižničarji uvrstili med najboljše knjige za mlade), pri nas pa je bila ocenjena s povprečno oceno »dobro«. Zanimivo bi bilo raziskati, ali je razlika v merilih ocenjevalcev ali kakovosti tekstov, ki so jih preučevali.

Pri mladinski književnosti je treba tudi poudariti, da se najstniki povečini v knjižnico (če že ne v knjigarno) odpravijo sami, za določen roman izvejo od svojih vrstnikov, ne od staršev, učiteljev ali knjižničarjev. Raziskava o načinih izbire knjig, priporočilih in bralnih navadah najstnikov v Sloveniji bi bila zelo zanimiv podvig.

Prevajanje (popularne fantazijske) mladinske književnosti in prevodna kritika

Pri prevajanju književnosti za otroke in mladino se prevajalci srečujejo z množico teorij in primerov dobre prakse. Za začetek prevodne teorije za otroško književnost postavljamo delo Šveda Göteja Klingberga, *Otroška književnost v rokah prevajalcev* (*Children's Literature in the Hands of Translators*). V njem avtor opozarja, da je prevajanje otroške književnosti pomembna aktivnost, ki v

³ Npr. ameriški Sholastic, pri katerem je izšla trilogija *Igre lakote*.

ciljni jezik vnaša tuj sistem vrednot, ki jih prevajalec oziroma založnik lahko tudi spreminja (Klingberg 1989: 10). Veliko se ukvarja s konceptoma podomačevanja in potujevanja, ki sta še posebej pomembna pri prevajanju del za mlajše otroke. Tam je slovenjenje lastnih imen, kulturnih referenc in podobnega precej bolj pogosto (in smiselno) kot pri književnosti za mladostnike, ki so se z izvorno kulturo vsaj predvidoma že srečali oziroma je ohranitev izvornih imen itd. namenjena spoznavanju tuje kulture. Prevajanje besedil za starejše najstnike se torej ne razlikuje bistveno od prevajanja za odrasle.

Lawrence Venuti v pomembnem delu *Prevajalčeva nevidnost (The Translator's Invisibility)* opozarja na iluzijo transparentnosti, ki jo prevajalec doseže z izdelavo »tekočega« prevoda. Namen takšnega prevajalskega dela je občutek, da je avtor oziroma pomen izvirnega besedila čim bliže bralcu prevoda (Venuti 1995: 2). To je lahko problematično, saj založniki na tak način »aktivno podpirajo mednarodno širjenje anglo-ameriške kulture« (Venuti 1995: 15). V slovenskem prostoru se nam sicer pretiranega kulturnega imperializma, na katerega opozarja Venuti v ameriškem prostoru, ni treba bati, vendar je njegov namen dober: prevajalce in druge člene založniške verige spodbuja k premišljenemu premlevanju kulturnih vrednot in prenašanju le-teh iz enega jezika v drugega.

Darja Mazi-Leskovar se večinoma posveča prevajanju ameriške mladinske proze in meni, da je pri prevajanju mladinske književnosti treba poiskati pravo mešanico potujitvenega in podomačitvenega pristopa, ki ustreza potrebam ciljnih bralcev. Predvsem jo zanima, »v kolikšni meri je besedilo koherentno oziroma ali ohranja izvorno sporočilo in slog« (Mazi-Leskovar 2011: 23). Dotakne se tudi množične književnosti, vendar le v smislu besedil, ki so zelo priljubljena, a so še vedno kakovostna (Mazi-Leskovar 2011: 32).

Slovenska sekcija IBBY je leta 2012 s Pionirsko pripravila Simpozij o prevajanju mladinske književnosti. Žal se niti eden od prispevkov ni dotaknil prevajanja popularne mladinske književnosti (v katerem koli žanru), fantazijski žanr pa je zastopala le Stana Anželj z referatom o razpetosti prevajalca med potujitvenim in podomačitvenim pristopom na primeru prevajanja romana *Mesto sanjajočih knjig* Walterja Moersa. Podobno težavo opazimo tudi pri 22. *Prevajalskem zborniku* z naslovom *Prevajanje otroške in mladinske književnosti*. Fantazijske književnosti se je v referatu o literarnem nesmislu v romanih Lewisa Carrolla dotaknila le Majda Stanovnik.

Seveda ne smemo pozabiti, da preučujemo prevajanje *fantazijske* književnosti, kar prinaša posebne izzive. Že Ursula K. Le Guin je v svojih esejih zapisala, da kritiki pogosto govorijo o slogu, »kot bi ta bil sestavina knjige, kot sladkor v torti; ali nekaj, kar knjigi dodamo, kot preliv za torto. Slog seveda je knjiga. Če odstranimo torto, nam ostane le recept. Če odstranimo slog, nam ostane samo povzetek dogajanja v zgodbi.« Dodaja tudi, da je slog v fantazijski književnosti še posebej pomemben, saj v fantazijski književnosti obstaja le avtorjeva vizija sveta. »Edini glas, ki se ga sliši, je glas avtorja. In vsaka beseda je pomembna.« (Le Guin 1989: 80–81) To misel zlahka prenesemo z izvirnika na prevod fantazijskega dela, pri katerem sta jezikovna in slogovna točnost izjemnega pomena. Tega se dobro zavedajo prevajalci in uredniki odličnih knjig, saj so nekateri prevodi fantazijskih knjig izvrstni – in tudi primerno nagrajeni s priznanji –, vendar bi si želeli več prepoznavnosti vrhunskih prevajalcev tudi izven strokovne javnosti.

O prevajanju v slovenskem prostoru večinoma pišejo prevajalci sami, zato ne bi bilo slabo, če bi k sodelovanju pri podobnih simpozijih oziroma zbornikih povabili tudi prevajalce in prevajalke, ki prevajajo popularno književnost – njihovi prevodi so namreč najbolj brani, ne glede na kvaliteto besedil. Posebej nas je zanimalo, kako se prevajanje popularne mladinske književnosti razlikuje od prevajanja drugih mladinskih knjig. O tem nismo našli nobene literature, le nekaj recenzij oziroma kritik, ki jih bomo omenili v nadaljevanju. Tako lahko navedemo zgolj nekaj opažanj, ki bodo služila kot opora za nadaljnje raziskovanje prevodne popularne mladinske fantazijske književnosti.

Pomembno je vedeti, da morajo prevajalci popularnih del prevode ustvariti hitreje, saj pogosto izideta po dva naslova na leto, še posebej, če je serija v izvirniku že napisana⁴. Andreja Milošič je o procesu hitrega, k dobičku naravnane založništva, zapisala:

Pojavlja se skušnjava, da bi se rokopisi, ki v založbo prispejo v digitalni obliki, neposredno oddali v tisk; brez vmesnega uredniškega dela. V ekonomskem interesu založbe je, da čim bolj minimalizira čas proizvodnje knjige, saj bo lahko prodana knjiga na ta način čim hitreje pokrila proizvodne stroške, znižali pa se bodo tudi stroški uredniškega, prevajalskega, lektorskega in korektorskega dela (Milošič 2007: 72).

Tu je treba poudariti, da prevodi popularne mladinske književnosti niso nujno slabi – tisti, ki so, pa bi bili boljši, če bi založniki obrzdali željo po čim hitrejšem izidu in pregledu prevoda namenili več sredstev in časa.

Pri nekaterih serijah smo opazili, da je prevodno delo opravilo več različnih prevajalcev. Najbrž gre pogosto za časovno stisko ali zasedenost prevajalcev, vendar je takšna delitev dela gotovo slaba za koherentnost serije, četudi urednik ostaja isti. Ekstremni primer tega pojava je šestdelna serija *Nesmrtni* (Alyson Noël), ki jo je v slovenščino preneslo šest različnih prevajalcev, med njimi tudi avtorica tega članka.

O prevodni teoriji je veliko napisanega, tudi o prevajanju otroške književnosti⁵, le malo pa je besedil s področja prevodne kritike. Razen jezikovne pravilnosti so kriteriji ocenjevanja precej subjektivni, saj lahko prevajalec pripada drugi šoli kot ocenjevalec in bo prevod že zato odstopal od ideala, ki si ga je ocenjevalec zamislil. Kritike in recenzije prevodnih del se prevodov komajda dotaknejo; če že, pa hvalijo, kako lepo se bere in da je »tekoč«, skratka, da bralec ob srečanju s takšnim tekstom pozabi, da sploh bere prevod.

Prevodna kritika mladinskih romanov v prvi vrsti služi kot povratna informacija samim prevajalcem in založnikom, lektorjem in urednikom, a hkrati tudi bralcem prevodnih besedil, ki niso neposredno vpleteni v založniški proces. Takšnim bralcem se najbrž informacija o »dobrem« ali »slabem« prevodu zdi pomembna, morda celo odločilnega pomena za to, ali bodo v roke vzeli prevod romana ali njegov izvirnik, ali se bodo lotili nove serije, ali bodo prevod kupili za darilo.

⁴ Celotna šestdelna serija Cassandre Clare, na primer, je v prevodu Alenke Perger izšla v dveh letih (2013–2015).

⁵ Nekoliko manj je del, ki se posvečajo prevajanju za najstnike.

Prevodna kritika je v slovenskem literarnem prostoru nevhvaležno delo, ki ga pogosto opravljajo prevajalci sami – prav oni imajo najboljši uvid v procese, ki potekajo pri prenosu besedila iz enega jezika v drugega. Kritiki prevodov se pri tem najbrž počutijo, kot da pljuvajo v lastno skledo. Takšno početje namreč pred strelni vod postavlja prevajalce, ki od založb le redko dobijo ustrezno podporo (lektorsko in uredniško delo).

Nike Kocijančič Pokorn je v prispevku *Teoretične osnove za kritično vrednotenje prevoda* zapisala, da obča navodila za prevajanje literarnih besedil ne obstajajo, saj vsak prevajalec izbira med številnimi teorijami prevajanja. »Naloga prevodnega kritika oz. prevodnega teoretika naj bi se tako prelevila iz preskriptivnega in normativnega ocenjevanja prevoda /.../ v razkrivanje kriterijev in teoretičnih osnov prevajalčeve strategije, ki se zrealijo v prevodu«. Dodaja, da »objektivnih kriterijev za ‘dober’ prevod literarnega besedila pač ni« (Kocijančič Pokorn 1997: 5–10).

Prevodna kritika otroške in mladinske književnosti se pri nas pojavlja v spremnih besedah in maloštevilnih študijah, objavljenih v reviji *Otrok in knjiga*. Kljub temu se zgodi, da se pisec spremne besede⁶ prevoda in prevodnega procesa sploh ne dotakne, celo kadar jo zapiše sam prevajalec, kot npr. Jakob J. Kenda v *Ognjenem vetru* Williama Nicholsona ali Veronika Rot v *Tipkopisu o drugem nastanku* Manuela de Pedrola. Precej je tudi diplomskih ter magistrskih del, ki se ukvarjajo s primerjavo prevodov in izvirnikov mladinskih besedil, vendar ne za popularno književnost.

Izjema je serija o *Harryju Potterju*, o kateri je bilo povedanega že marsikaj: prevajalec Branko Gradišnik se je v »Pojasnjevalniku« k prevodu šestega dela sage pošteno lotil predhodnih prevodov Jakoba J. Kende. »Opravljal sem pravzaprav dvojno prevajalsko delo,« pravi, »kajti ob ‘kendovskem’ prevodu sem ves čas skrbel, da mi je nastajal še ‘gradišnikovski’,« ter pripomni: »sedanje izdaje so namreč bolj priredbe« (Gradišnik 2006: 512).

Nekaj prevodne kritike in komentarje o prevajanju najdemo v *Buklini* rubriki »Pobliski v prevode«, ki jo pripravlja Društvo slovenskih književnih prevajalcev; Nada Grošelj se loteva tudi primerjave prevodov, a večinoma ne preučuje mladinskih tekstov. Gaja Kos v prispevku z naslovom *Boš se trudil dobro prevesti? Svetovno!* upravičeno potoži o stanju prevodov nekaterih otroških knjig: »Ko knjigo začnemo brati, smo po nekaj straneh pred resno dilemo – naj se smejimo, jokamo ali knjigo preprosto odložimo? V prevodu namreč mrgoli napak, slovenščina je tu in tam izmaličena v tolikšni meri, da nekateri stavki ne zvenijo prav nič slovensko.« Poudari, da ima analizirana knjiga v kolofonu navedeno lektorico in urednico, vendar glede na stanje prevoda sklepa, »da je vsaj lektorica fiktivna« (Kos 2012). Omenja tudi dva primera dobre prakse: *Čudežni gibnik* Normana Lindsaya (prevod Milan Dekleva) ter zbirko o Kapitanu Gatniku (Boštjan Gorenc).

Seveda je treba poudariti, da obstajajo tudi izredno kakovostni prevodi žanrskih besedil. Prevajalca Andrej Hiti Ožinger in Dušan Ogrizek sta za svoje delo dobila priznanji zlata hruška, ki ju podeljuje Pionirska; prav tako tudi Stana Anželj, ki je za prevod romana *Mesto sanjajočih knjig* Walterja Moersa prejela priznanje Radojke Vrančič.

⁶ Te so predvsem pri popularni književnosti izjemno redke.

Pri preučevanju prevodov popularne književnosti je težavno slediti neprestanemu dotoku novih prevodov. Kritiku, ki bi se lotil preučevanja, kakršnega svetujejo strokovnjaki, bi ravno uspelo pregledati en roman, že bi se na njegovo mesto na lestvici najbolj prodajanih ali izposojanih knjig uvrstil nov primerek. Prevodi tudi neizogibno zamujajo za izvirniki, čeprav se številni založniki trudijo to časovno vrzel zmanjšati⁷.

Pregled književne produkcije mladinskih fantastijskih knjig v Sloveniji od leta 2008

Z izdelavo sledeče statistike smo želeli ugotoviti, ali je dobra ocena tudi dober pokazatelj za popularnost knjige oziroma ali so popularne knjige tudi dobre. Zanimalo nas je, ali je trud založnikov pri izdajanju odličnih knjig poplačan z visokim številom izposoj.

Sistem COBISS ter *Priročniki za branje kakovostnih mladinskih knjig*, ki jih pripravlja Pionirska – Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo Mestne knjižnice Ljubljana, sta edini javno dostopni orodji, s katerima smo si lahko pomagali pri izdelavi statistik za potrebe te razprave. Statistike kažejo, da si slovenski bralci knjige raje izposojajo, kot jih kupujejo (Gregorin 2014), zato izposoja knjig v splošnih knjižnicah za merjenje priljubljenosti naslovov ni slab začetek. Število izposoj, ki je razvidno iz sistema COBISS (tako iz samih zapisov o knjigah kot iz arhiva o knjižničnem nadomestilu), je seveda le del podatkov, ki bi jih bilo vredno pregledati, ko govorimo o popularnosti knjig v Sloveniji. Žal je do podatkov o prodaji knjig pri nas zelo težko dostopati, saj ne obstaja centralni sistem, v katerega bi založbe vnašale svoje podatke. V anglo-ameriškem svetu so kljub neprimerno večjemu trgu sistem poenotili in je (proti plačilu) javno dostopen prek spletne strani Nielsen BookScan⁸.

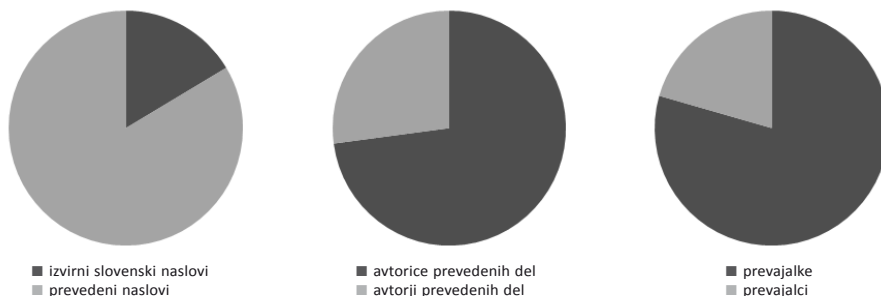
Priročnike za branje kakovostnih mladinskih knjig smo izbrali kot izhodišče za statistično analizo, saj ekipa strokovnjakov z različnih področij književnosti od leta 1998 pripravlja priporočilne sezname branja in pregleduje vso slovensko knjižno produkcijo za otroke in mladino, v zadnjih letih pa jo tudi vestno ocenjuje. Ocene so opisne in se imenujejo (od najslabše do najboljše): pogrešljivo, pomanjkljivo, dobro, zelo dobro ter odlično. Ocene niso absolutne, so pa zelo dobro (in zaenkrat edino) vodilo pri pregledu knjižne produkcije in učinkovita opora za analizo, kakršno smo želeli izvesti za potrebe tega članka. Vsako knjigo oceni več ocenjevalcev, s čimer skrbijo za objektivnost, ki je en sam raziskovalec pri pregledu tolikšnega števila izdanih knjig vsekakor ne bi mogel doseči.

Pregled smo omejili na knjige fantastijskega žanra (brez ponatisov), ki so bile izdane od vključno leta 2008 za mlade bralce 3. in 4. stopnje (7., 8. in 9. razred osnovne šole ter obdobje srednje šole). Takšnih knjig smo našli 128 (Graf 1); od tega je bilo 21 (16 %) izvirnih slovenskih naslovov, od katerih niti eden ni dobil

⁷ Prvi del serije avtorice Cassandre Clare, *Mesto kosti*, na primer, je izšel kar šest let po izidu izvirnika, zadnji del, *Mesto nebeškega ognja*, pa le z enoletno zamudo.

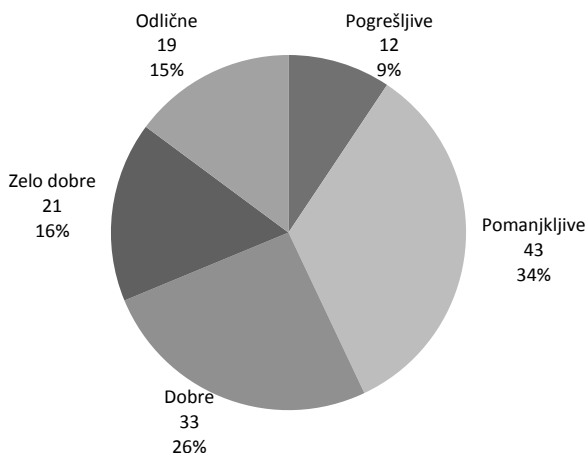
⁸ <http://www.nielsenbookscan.co.uk/controller.php?page=48> – dostop 17. avgust 2015.

ocene, ki bi bila višja od »dobro«, večina pa je »pomanjkljiva«; 107 (84 %) del je bilo prevedenih. Prevedena dela so večinoma napisale ženske: 78 (73 %) del avtoric nasproti 29 (27 %) delom avtorjev. Tudi prevode v slovenščino so večinoma opravile ženske: 85 (79 %) del prevajalk nasproti 22 (21 %) del prevajalcev.

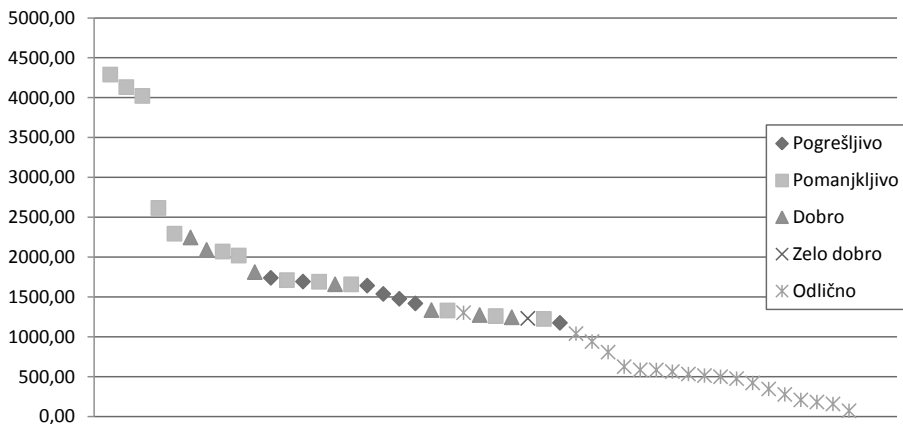
Graf 1: Razmerja med slovenskimi in prevedenimi knjigami; med avtoricami in avtorji prevedenih del ter prevajalkami in prevajalci.

Preučili smo tudi razporeditev vseh 128 knjig po ocenah, ki so jih prejele v *Priročnikih* (Graf 2). Našteli smo 12 (9 %) pogrešljivih knjig in kar 43 (34 %) pomanjkljivih; 33 (26 %) je dobrih, 21 (16 %) zelo dobrih in 19 (15 %) odličnih.

Graf 2: Število in odstotek knjig na posamezno oceno (vseh skupaj je 128).

Zanimalo nas je, katere knjige iz našega nabora so najbolj izposojane, zato smo zabeležili, kolikokrat je bila posamezna knjiga izposojena v prvih treh letih po izidu, te številke sešteli in delili s tri, da smo dobili povprečno število izposoj (Graf 3). Na tak način smo se izognili težavi knjig, ki imajo različne letnice izida. Iz različnih oblik točk na grafu je razvidno, kakšno oceno so te knjige prejele v *Priročnikih*. Med prvo trideseterico (to številko smo izbrali zaradi preglednosti) je le ena odlična in ena zelo dobra knjiga. Seznam knjig, ki so na Grafu 3 predstavljene s simboli svojih ocen, se nahaja v Dodatku.

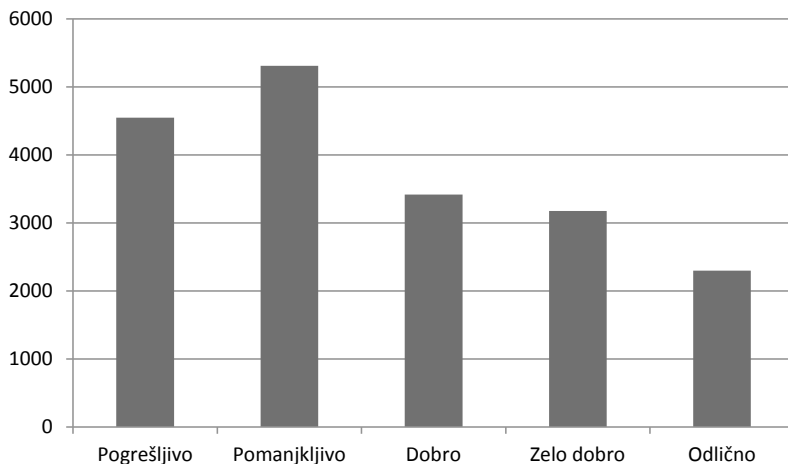
Graf 3: prvih trideset knjig po povprečnem številu izposoj v prvih treh letih po izidu ter vse odlične knjige.

Kar 21 naslovov prve trideseterice je izšlo pri založbi Učila International, sledita ji Založba Mladinska knjiga s šestimi romani ter založba Koleda s tremi naslovi, ki sodijo v eno trilogijo. Na prvih desetih mestih so romani štirih avtoric; med prvih trideset je različnih avtorjev 13. Med knjigami je kar 21 pogrešljivih in pomanjkljivih naslovov, sedem dobrih knjig, ena zelo dobra in ena odlična. Nobena od teh knjig nima spremne besede, prav vse pa so deli serij. Razen romana Mateje Blažič, ki je bil izdan pod psevdonimom Marget Belani, so vsa dela prevedena iz angleščine. Vse avtorice so Američanke, edini trije avtorji pa prihajajo iz Velike Britanije in Irske. Če bi seznam razširili na vse knjige, ki smo jih vključili v statistiko (128), bi videli več raznolikosti, vendar tudi število izposoj občutno pada.

Pregled vsebine teh del nam pove, da so večinoma paranormalne romance, ki se odvijajo v »resničnem« svetu z dodanimi elementi fantastike, kakršni so vampirji in volkodlaki. Vse romance s tega seznama so heteroseksualne. Lilijana Burcar že leta 2007 opaza, da se »med mladostniško generacijo namesto družbenokritičnih romanov /.../ uveljavljajo predvsem klišejski ljubezensko romantični romani« (Burcar 2007: 45). Založbe se s pridom poslužujejo te uspešne formule.

Odlične knjige kažejo drugačno zgodbo: deset od osemnajstih naslovov je izšlo pri Založbi Mladinska knjiga (12 vključno s Cankarjevo založbo), dve knjigi sta izšli pri založbi Sodobnost International ter po ena pri založbah Zala, Sanje, Grlica ter pri Vodnikovi založbi. Mednje spada tudi ena knjiga založbe Učila International, vendar je uvrščena na seznam najbolj izposojanih knjig. Trije romani so opremljeni s spremno besedo. Med odličnimi knjigami je serij manj, jezikovno pa so prevodi nekoliko bolj razgibani, saj poleg angleščine, ki še vedno prevladuje, opazimo tudi nemščino in katalonščino.

Zanimalo nas je tudi, kolikokrat si bralci v povprečju izposodijo knjigo z določeno oceno (Graf 4). Tako smo sešteli število izposoj vseh fantazijskih mladinskih knjig, ki so dobile posamezno oceno, in vsoto delili s številom teh knjig (128). Tu leto izida knjige ni bilo pomembno.

Graf 4: Povprečno število izposoj po oceni knjige.

Statistika nam pokaže, da si bralci največ izposojajo knjige, ki so dobile oceni pomanjkljivo in pogrešljivo, torej slabe knjige, čeprav je iz pregleda posameznih vrednosti števila izposoj razvidno, da so zelo razpršene, torej prihaja znotraj posamezne ocene do velikih razlik, predvsem pri pomanjkljivih knjigah. Odlične knjige so, presenetljivo, dobile najmanj izposoj, čeprav so v nekaterih knjižnicah dodatno prepoznavne z nalepkami Zlata hruška.

Seznami najbolj branih knjig, dostopni na spletni strani sistema COBISS, kažejo, da vrh lestvice najbolj izposojanih monografskih publikacij v splošnih knjižnicah večinoma zapolnjujejo romani za odrasle⁹. V pregled smo vključili lestvice od leta 2008 in ugotovili, da se mladinske knjige (za 3. in 4. stopnjo) le izjemoma povzpnejo med prvih 250 najbolj izposojanih knjig. Kadar se to zgodi, gre skoraj izključno za fantazijske serije¹⁰: *Harry Potter* (J. K. Rowling), *Somrak* (Stephanie Meyer) ter *Vampirska akademija* (Richelle Mead)¹¹. Od teh je serija *Harry Potter* na seznamih ostala najdlje po izidu.

Nekaj več je del za mlajše otroke – prevladujejo serije o priljubljenih junakih: *Grozni Gašper* (Francesca Simon), *Anica* (Desa Muck) ter *Mišek Tip* (Anna Casalis); in klasične slovenske slikanice: *Sapramiška* ter *Pekarna Mišmaš* (Svetlana Makarovič), *Maček Muri* (Kajetan Kovič), *Zvezdica Zaspanka* (Fran Milčinski) in *Muca copatarica* (Ela Peroci).

⁹ V povprečju je od teh vsaj polovica romanc; prevladujejo prevodna besedila.

¹⁰ Zanimivo je, da se od leta 2013 na seznam 250 najbolj branih knjig ni uvrstila nobena knjiga za 3. ali 4. starostno stopnjo razen dveh romanov Johna Greena: *Krive so zvezde* je leta 2013 izšel pri Založbi Mladinska knjiga v prevodu Boštjana Gorenca. Po njem je bil posnet zelo uspešen film, v Priročniku pa so mu pripisali oceno »odlično«. Roman *Kdo si, Aljaska?* (Ana Barič Moder) je izšel leta 2014. Roman *Krive so zvezde* bi se uvrstil na peto mesto najbolj izposojanih knjig, če bi ga vključili v našo statistiko.

¹¹ *Vampirske akademije* Priročniki sicer ne obravnavajo, vendar je namenjena isti ciljni skupini kot *Somrak*.

Nekaj je tudi izjem: *Matilda* (Roald Dahl) se vsako leto uvrsti med prvih 25 najbolj branih knjig, *Drejček in trije Marsovčki* (Vid Pečjak) se vztrajno vrača na sezname; klasična dela, kakršni sta *Butalci* (Fran Milčinski) in *Solzice* (Prežihov Voranc) so priljubljena tudi med mladimi bralci. Vredno bi bilo preveriti, katera od teh del so vključena na priporočilne sezname za domače branje in bralno značko, saj to gotovo prispeva k številu izposoj.

Claire Squires v delu *Trženje literature* poudarja, da »literarne nagrade predstavljajo enega pomembnejših dejavnikov v trženju knjig,« in dodaja, da lahko prinesejo prepoznavnost manj znanim pisateljem in pisateljicam, pritegnejo pozornost medijev in tako splošno podpirajo književnost (Squires 2010: 115). Slovenci imamo več literarnih nagrad za mladinsko književnost, le naslednje pa vključujejo tudi kategorijo za prevodna dela.

Nagrado zlata hruška podeljujeta Pionirska – center za mladinsko književnost pri Mestni knjižnici Ljubljana ter Slovenska sekcija IBBY. Vsako leto podelijo priznanje za izvirno leposlovje, prevodno leposlovje ter izvirno poučno knjigo. Poleg priznanj izdelajo tudi priporočilni seznam odličnih knjig, ki jih v podružnicah Mestne knjižnice Ljubljana opremijo z nalepkami hrušk, da so lažje prepoznavne. To je edina nagrada, ki ima celosten pregled nad književno produkcijo za otroke in mladino pri nas in je zato izjemno pomembna.

Akcijo Moja najljubša knjiga so do leta 2011 pripravljale slovenske splošne in šolske knjižnice. To je bila edina nagrada, ki so jo podeljevali mladi bralci svojim najljubšim knjigam oziroma avtorjem.

Društvo slovenskih književnih prevajalcev prav tako podeljuje nagrade za vrhunske prevode, vendar med nagrajence le redko zaidejo knjige za mlade. Izjema v zadnjem desetletju je roman *Mesto sanjajočih knjig* avtorja Walterja Moersa, za katerega je Stana Anželj leta 2011 dobila nagrado Radojke Vrančič (nagrada za prevajalce do 35. leta starosti).

V nasprotju z velikimi literarnimi nagradami v tujini, kakršni sta Caldecott in Carnegie, nobeno od slovenskih priznanj za otroško in mladinsko prevodno književnost žal nima dovolj vpliva, da bi iz nagrajenih del ustvarilo prodajno (ali knjižnično) uspešnico. S prikazom te statistike ne želimo povedati, da je vseeno, kakšne knjige izhajajo na našem trgu. Želeli bi, da bi te številke spodbudile k močnejši promociji dobrih knjig in k izboljšanju kvalitete prevodov najbolj branih knjig.

Zaključne misli in pobude za nadaljnje delo

Popularna književnost, ki smo jo v članku opredelili kot tisto, ki izhaja z namenom hitrega zaslužka, je namenjena razvedrilu ter je razmeroma konservativna in šablonsko napisana, predvsem pa zelo razširjena, je priljubljena tudi v slovenskem literarnem prostoru. Statistike kažejo, da si mladi bralci v splošnih knjižnicah največ izposojajo prav popularne fantazijske serije, ki v *Priročnikih za branje kakovostnih mladinskih knjig* ne dosegajo dobrih ocen. Serije imajo slab sloves, saj so pogosto le marketinška poteza založb, ki služijo na račun bralske zvestobe. Ob tem ne smemo pozabiti, da je med serijami seveda tudi marsikatera dobra.

Morda je torej čas, da popularno mladinsko fantazijsko književnost začnemo jemati resno. Menimo, da si takšna besedila že zaradi svoje razširjenosti zaslužijo

kakovosten prevod in lektorsko ter uredniško delo, saj jih v roke dobijo *tisoči* bralcev, med katerimi je, vsaj glede na njihovo ciljno publiko, veliko mladih. V idealnem svetu bi najbrž vsi založniki izdajali le kakovostne knjige, brez ozira na prodajo. Takšen pogled na situacijo na knjižnem trgu je žal utopičen, zato smo za konec zbrali nekaj ohlapnih predlogov in možnih korakov za nadaljnje delo.

Ena radikalnejših možnosti za izboljšanje kakovosti knjig na trgu bi bila uvedba minimalnega standarda za knjigo, ki bi zajemal obvezen lektorski in uredniški pregled. To seveda ne pomeni, da bi se kakovost knjige izboljšala, če je že izvirnik z vsebinske plati slab, a bi vsaj zagotovila jezikovno neoporečnost besedila, ki vstopa na slovenski trg. Slaba stran takšne pobude je, da diši po cenzuri.

Knjige, ki jih sofinancira Javna agencija za knjigo, so tako na lestvicah izposoje kot na lestvicah prodaje izjemno redke, ugotavlja Rok Gregorin. Tudi sicer založbe naredijo presenetljivo malo za odlične knjige, ki ostanejo v senci prodajnih uspešnic, s čimer založbe same ustvarjajo začarani krog: prodajne uspešnice se tako bolje prodajajo – in izposojajo – od spregledanih knjig nepoznanih, a izjemnih avtorjev in avtoric. »Tudi zaradi tega bi bilo primerno razmisliti, da se znotraj podpore posameznega knjižnega naslova nameni del subvencije ne le proizvodnji posamezne knjige, temveč tudi njeni promociji,« še svetuje Gregorin (Gregorin 2014). Tako kot založniki poskrbijo, da so njihove prodajne uspešnice dostopne na poštah, bencinskih črpalkah ter v supermarketih, bi morali bralcem zagotoviti dostop do odličnih knjig, jih oglaševati – prek socialnih omrežij, blogov in spletnih knjižnih klubov, če si tradicionalnega trženja ne morejo privoščiti – ter, na primer, prispevati didaktično gradivo za pogovore ob knjigah, kar deloma že počnejo uredniki in urednice Založbe Mladinska knjiga na portalu Fejstbuk¹².

Promocija dobrih knjig s strani založnika je večinoma motivirana z željo po dobičku, vendar so v krog izbire, branja ter priporočanja vključeni tudi drugi. Ekipa *Priručnikov* že pomembno prispeva k prepoznavnosti odličnih knjig. V tujini se založbe z veseljem odločijo, da nagrajene knjige tudi v knjigarnah opremijo z nalepkami – tako so takoj prepoznavne kot dobitnice prestižnih nagrad. Slovenske literarne nagrade za otroke in mladino morda res niso tako odmevne kot njihove anglo-ameriške različice, vendar bi ob primerni spremljavi dobrega oglaševanja lahko podprle odlične knjige s svojim imenom in statusom.

Eden od možnih načinov širjenja dobrega glasu o knjigah je tudi promocija prek oseb, ki so pomembne za mlade bralce. V slovenskem prostoru je zaživelo že več knjižnih klubov za mladinsko književnost, vendar bi bilo morda vredno ustanoviti takšnega, pri katerem bi za branje izbirali tudi popularne knjige in se o njih kritično pogovarjali, hkrati pa priporočali boljše naslove s podobno tematiko. Žal večina strokovnjakov, ki se zavzemajo za promocijo dobrih knjig, to počne prostovoljno in v lastnem prostem času, saj je (predvsem izven okrilja založb) le malo mehanizmov, ki bi v slovenskem prostoru financirali takšno pomembno početje.

Prevodna kritika leposlovnih besedil je pri nas precej nerazvito področje, še manj pa je literature, ki bi se posvečala prevodni kritiki mladinskih ali popularnih romanov. Pri težavi slabih prevodov popularnih besedil bi želeli, da bi bili prevajalci (pa tudi lektorji, uredniki in založniki) v sami izdaji knjige, po oblikovni plati,

¹² <http://www.mladinska.com/fejstbuk/domov> – dostop 23. avgusta 2015.

bolj izpostavljeni, kar bi usmerilo pozornost na dejstvo, da bralec *ne* bere izvirnika. Prevajalce – in založnike – popularnih romanov bi lahko povabili k sodelovanju pri debatah oziroma k pisanju prispevkov o tej temi, saj bi tako mogoče spodbudili razmišljanje o kakovosti in vrednosti tovrstnih besedil.

Prevajalec Srečko Fišer v razmišljanju z naslovom *Prevajalska kritika in samokritika* pravi:

Tudi najbolj večjemu prevajalcu se neogibno zgodi, da naredi napako. /.../ Kritika prevodov je drugi glas v dialogu, za zdrav razvoj dejavnosti je prav tako potrebna in nujna kot vsakršna druga, likovna, gledališka, glasbena, literarna sploh /.../ in zelo slabo je, da je v naših krajih skorajda nimamo – v prevajalstvu še manj kot v drugih vejah umetniškega delovanja (Fišer 2011).

Prevajalci bi morali pozdraviti konstruktivne kritike svojih prevodov, saj se njihovo delo lahko na takšen način le izboljša. Komunikacija med prevajalci podobnih knjig, tudi popularnih, bi lahko pripeljala do pozitivnega razvoja prevodne stroke, prevajalcem pa bi pri delu gotovo koristilo drugo mnenje kolegov. Želeli pa bi si tudi, da bi prevodni kritiki pri pregledu prevedenih naslovov besedo ali dve namenili tudi uredniškemu, lektorskemu in oblikovalskemu delu, ki prispevajo h končni podobi knjige.

Dodatek

Prvih trideset najbolj izposojanih knjig, urejenih po povprečnem številu izposoj v prvih treh letih po izidu. Zapisom smo dodali oceno iz *Priročnikov za branje kakovostnih mladinskih knjig*.

1. Stephenie Meyer, 2008: *Somrak (Somrak 1)*. Prevod Nina Medved. Tržič: Učila International. Pomanjkljivo.
2. Stephenie Meyer, 2009: *Mrk (Somrak 2)*. Prevod Urška Willewaldt. Tržič: Učila International. Pomanjkljivo.
3. Stephenie Meyer, 2009: *Jutranja zarja (Somrak 4)*. Prevod Urška Willewaldt. Tržič: Učila International. Pomanjkljivo.
4. Stephenie Meyer, 2008: *Mlada luna (Somrak 3)*. Prevod Urška Willewaldt. Tržič: Učila International. Pomanjkljivo.
5. P. C. Cast in Kristin Cast, 2010: *Zaznamovana (Hiša noči 1)*. Prevod Neža Kralj. Tržič: Učila International. Pomanjkljivo.
6. P. C. Cast in Kristin Cast, 2010: *Izdana (Hiša noči 2)*. Prevod Neža Kralj. Tržič: Učila International. Pomanjkljivo.
7. Suzanne Collins, 2012: *Upor (Igre Lakote 3)*. Prevod Kristina Dečman, Lidija CerK Dečman. Ljubljana: Koleda. Dobro.
8. Suzanne Collins, 2011: *Arena Smrti (Igre Lakote 1)*. Prevod Kristina Dečman, Lidija CerK Dečman. Ljubljana: Koleda. Dobro.
9. Alyson Noël, 2010: *Za večno (Nesmrti 1)*. Prevod Radojka Manfreda Modic. Ljubljana: Mladinska knjiga. Pomanjkljivo.

10. Alyson Noël, 2011: *Modra luna (Nesmrtni 2)*. Prevod Miha Žličar. Ljubljana: Mladinska knjiga. Pomanjkljivo.
11. Suzanne Collins, 2011: *Kruto maščevanje (Igre Lakote 2)*. Prevod Kristina Dečman, Lidija Cerk Dečman. Ljubljana: Koleda. Dobro.
12. P. C. Cast in Kristin Cast, 2011: *Zasledovana (Hiša noči 5)*. Prevod Neža Kralj. Tržič: Učila International) – pogrešljivo.
13. Alyson Noël, 2011: *Dežela senc (Nesmrtni 3)*. Prevod Polona Prodnik. Ljubljana: Mladinska knjiga. Pomanjkljivo.
14. Lisa Jane Smith, 2011: *Spopad (Vampirkin dnevnik 2)*. Prevod Maja Lihtenvalner. Tržič: Učila International. Pogrešljivo.
15. Cassandra Clare, 2013: *Mesto kosti (Kronike podzemlja 1)*. Prevod Alenka Perger. Tržič: Učila International. Pomanjkljivo.
16. Veronica Roth, 2012: *Razcepljeni (Razcepljeni 1)*. Prevod Darja Marinšek. Tržič: Učila International. Dobro.
17. P. C. Cast in Kristin Cast, 2010: *Izbrana (Hiša noči 3)*. Prevod Neža Kralj. Tržič: Učila International. Pogrešljivo.
18. Lisa Jane Smith, 2010: *Prebujenje (Vampirkin dnevnik 1)*. Prevod Maja Lihtenvalner. Tržič: Učila International. Pogrešljivo.
19. P. C. Cast in Kristin Cast, 2012: *Ožgana (Hiša noči 7)*. Prevod Neža Kralj. Tržič: Učila International. Pogrešljivo.
20. Lisa Jane Smith, 2011: *Bes (Vampirkin dnevnik 3)*. Prevod Maja Lihtenvalner. Tržič: Učila International. Pogrešljivo.
21. P. C. Cast in Kristin Cast, 2011: *Zapeljana (Hiša noči 6)*. Prevod Neža Kralj. Tržič: Učila International. Pogrešljivo.
22. Laini Taylor, 2013: *Hči dima in kosti (Hči dima in kosti 1)*. Prevod Kaja Bucik Vavpetič. Ljubljana: Mladinska knjiga. Dobro.
23. Anthony Horowitz, 2009: *Mesto mrtvih (Moč Petih 4)*. Prevod Alenka Razboršek. Tržič: Učila International. Pomanjkljivo.
24. Jonathan Stroud, 2008: *Ptolemajeva vrata (Bartimejusova trilogija 3)*. Prevod Manica Baša. Tržič: Učila International. Odlično.
25. Colleen Houck, 2012: *Tigrovo prekletstvo (Tigrova saga 1)*. Prevod Urška Willewaldt. Tržič: Učila International. Dobro.
26. Mateja Blažič (psevdonim Marget Belani), 2010: *Obzidano mesto (Varuhi skrivnosti 1)*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Pomanjkljivo.
27. Anthony Horowitz, 2008: *Vzpon noči (Moč Petih 3)*. Prevod Alenka Razboršek. Tržič: Učila International. Dobro.
28. Eoin Colfer, 2008: *Izgubljena kolonija (Artemis Fowl)*. Prevod Urša Vogrinc Javoršek. Ljubljana: Mladinska knjiga. Zelo dobro.
29. Cassandra Clare, 2013: *Mesto pepela (Kronike podzemlja 2)*. Prevod Alenka Perger. Tržič: Učila International. Pomanjkljivo.

30. Lisa Jane Smith, 2012: *Vrnitev – somrak (Vampirkin dnevnik 5)*. Prevod Maja Lih-tenvalner. Tržič: Učila International. Pogrešljivo.

Vse odlične knjige, urejene po povprečnem številu izposoj v prvih treh letih po izidu.

1. Patrick Ness, 2013: *Sedem minut čez polnoč* (napisano po zamisli Siobhan Dowd). Prevod Ana Ugrinovič. Ljubljana: Mladinska knjiga.
2. Patrick Ness, 2011: *Na begu (Hrup in kaos 1)*. Prevod Andrej Hiti Ožinger. Ljubljana: Mladinska knjiga.
3. Neil Gaiman, 2010: *Pokopališka knjiga*. Prevod Maja Novak. Ljubljana: Mladinska knjiga.
4. Neil Gaiman, 2012: *Zvezdni prah*. Prevod Tadej Zupančič. Ljubljana: Mladinska knjiga.
5. Patrick Ness, 2012: *Zakaj in zato (Hrup in kaos 2)*. Prevod Andrej Hiti Ožinger. Ljubljana: Mladinska knjiga.
6. Karen Thompson Walker, 2013: *Čas čudežev*. Prevod Miha Sužnik. Hlebce: Zala.
7. Walter Moers, 2010: *Mesto sanjajočih knjig: roman iz Zamonije*. Prevod Stana Anželj. Ljubljana: Sanje.
8. Ursula K. Le Guin, 2009: *Poslednja obala (Saga o Zemljemorju 3)*. Prevod Dušan Ogrizek. Ljubljana: Mladinska knjiga.
9. Ursula K. Le Guin, 2012: *Zgodbe iz Zemljemorja*. Prevod Dušan Ogrizek. Ljubljana: Mladinska knjiga.
10. Bernard Beckett, 2010: *Geneza*. Prevod Irena Duša. Ljubljana: Mladinska knjiga.
11. Patrick Ness, 2012: *Vojna pošasti (Hrup in kaos 3)*. Prevod Andrej Hiti Ožinger. Ljubljana: Mladinska knjiga.
12. Geraldine McCaughrean, 2008: *Kup laži*. Prevod Maja Ropret. Ljubljana: Grlica.
13. Ursula K. Le Guin, 2011: *Tehanu (Saga o Zemljemorju 4)*. Prevod Dušan Ogrizek. Ljubljana: Mladinska knjiga.
14. Norman Lindsay, 2010: *Čudežni gibnik*. Prevod Milan Dekleva. Ljubljana: Vodnikova založba (DSKG).
15. Manuel de Pedrolo, 2013: *Tipkopolis o drugem nastanku*. Prevod Veronika Rot. Ljubljana: Sodobnost International.
16. Barbara Wersba, 2012: *Walter: zgodba o podgani*. Prevod Sandra Baumgartner. Ljubljana: Sodobnost International.
17. Marcus Hammerschmitt, 2008: *Projekt Herkules*. Prevod Brane Čop. Ljubljana: Cankarjeva založba.
18. Marcus Hammerschmitt, 2011: *Yardang*. Prevod Brane Čop. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Viri in literatura

Lilijana Burcar, 2007: *Novi val nedolžnosti v otroški literaturi: Kaj sporočata Harry Potter in Lyra Srebrousta?* Ljubljana: Založba Sofia.

John Foster, 2003: *Popular Literature for Children and Adolescents*. Wagga Wagga, New South Wales: Centre for Information Studies.

Branko Gradišnik, 2006: Pojasnjevalnik. V J. K. Rowling: *Harry Potter. Polkrovni princ*. Ljubljana: Epta. 512–535.

Rok Gregorin, 2014: Primerjava izposoj knjig v slovenskih splošnih knjižnicah in prodaje knjig v največji knjigotrški mreži. V *Bukla* 100. (http://www.bukla.si/?action=clanki&author_id=18201&limit=30&article_id=2497 – dostop 21. avgust 2015).

Miran Hladnik, 1983: *Trivialna literatura*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Jakob J. Kenda, 2004: William Nicholson in filozofska fantazija. Spremna beseda. V William Nicholson: *Ognjeni veter*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 388–404.

Göte Klingberg, 1986: *Children's Fiction in the Hands of Translators*. Malmö: CWK Gleerup.

Nike Kocijančič Pokorn, 1997: Teoretične osnove za kritično vrednotenje prevoda. V Majda Stanovnik: *Kriteriji literarnega prevajanja. Prevajanje in terminologija. 21. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev. 5–11.

Gaja Kos, 2012: Boš se trudil dobro prevesti? Svetovno! V *Bukla* 78. (http://www.bukla.si/?action=clanki&cat_id=5&page=1&limit=12&article_id=1938 – dostop 4. avgust 2015).

Andrijan Lah, 1997: *Mali pregled lahke književnosti*. Ljubljana: Založba Rokus.

Darja Lavrenčič Vrabc in Ida Mlakar (ur.), 2014: *60:40: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2014*. Ljubljana: Mestna knjižnica.

Darja Lavrenčič Vrabc in Ida Mlakar (ur.), 2013: *Ekvilibristika branja: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2013*. Ljubljana: Mestna knjižnica.

Darja Lavrenčič Vrabc in Ida Mlakar (ur.), 2012: *Algoritem arene: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2012*. Ljubljana: Mestna knjižnica.

Darja Lavrenčič Vrabc in Ida Mlakar (ur.), 2011: *Geneze: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2011*. Ljubljana: Mestna knjižnica.

Darja Lavrenčič Vrabc in Ida Mlakar (ur.), 2010: *Ozvezdje knjiga: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2010*. Ljubljana: Mestna knjižnica.

Darja Lavrenčič Vrabc in Ida Mlakar (ur.), 2009: *Pogled na drugo stran: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2009*. Ljubljana: Mestna knjižnica.

Darja Lavrenčič Vrabc in Ida Mlakar (ur.), 2008: *Polet nad črtasto pižamo ali pogum iz ptičje perspektive: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2008*. Ljubljana: Mestna knjižnica.

Ursula K. Le Guin, 1989: From Elfland to Poughkeepsie. V Ursula K. Le Guin: *Language of the Night*. London: The Women's Press. 70–81.

Vanesa Matajč, 2013: Etična razsežnost v sodobni mladinski književnosti: pomen razlike med trivialno in umetniško literaturo. *Otrok in knjiga* 86. 5–17.

Darja Mazi-Leskovar, 2011: *Mladinska proza na tej in oni strani Atlantika*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru.

Andreja Milošič, 2007: Slovensko založništvo na prehodu iz socializma v kapitalizem. V Andrej Blatnik (et al.): *Slovenska knjiga včeraj in jutri: osem pogledov na pomen domače knjige*. Ljubljana: UMco d.d..

Mlada luna. Somrak saga. Spletna stran knjigarne Felix. (<http://felix.si/somrak-saga/8347-mlada-luna-somrak-saga-2-del-zk-9789610007098.html> – dostop 29. avgust 2015).

Najbolj brane knjige. Sistem COBISS. (http://home.izum.si/cobiss/top_gradivo/ – dostop 22. avgust 2015).

Veronika Rot, 2013: Novi človek v novem svetu. V Manuel de Pedrolo: *Tipkopis o drugem nastanku*. Ljubljana: Sodobnost International. 236–254.

Claire Squires, 2010: *Trženje literature: Ustvarjanje sodobne književnosti v Veliki Britaniji*. Prevod Tanja Ahlin. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Robert D. Sutherland, 1985: Hidden Persuaders: Political Ideologies in Literature for Children. V *Children's Literature in Education*, let. 16, št. 3. 143–157.

John B. Thompson, 2010: *Merchants of Culture: The Publishing Business in the Twenty-First Century*. Cambridge, Malden: Polity Press.

Lawrence Venuti, 1995: *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London, New York: Routledge.

*
večernica 2015
ZA LETO 2014

Večernica je edina vseslovenska nagrada za najboljše izvirno slovensko mladinsko literarno delo preteklega leta, ki zajema celotno slovensko knjižno produkcijo:

Žirija upošteva izvirna pesniška, prozna in dramska besedila za otroke in mladino v slovenskem jeziku, ki so v preteklem letu izšla (nosijo to letnico) v knjižni obliki pri kateri od založb ali v samozaložbi v RS ali v tujini (slovensko zamejstvo, slovensko izseljenstvo, drugo) in ki jih je založba ali avtor prijavil/a na razpis. Razpis objavi časnik *Večer* v času neposredno okrog slovenskega kulturnega praznika.

Žirija ima pravico, da v izbor kandidirajočih literarnih del vključi neprijavljeno delo, če meni, da po svojih literarno-estetskih kvalitetah sodi vanj (*Pravilnik o delu žirije za nagrado večernica*).

Večernico sta leta 1996 ustanovila Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc in revija *Otrok in knjiga*, pokroviteljstvo nad nagrado je na pobudo Ferija Lainščka prevzelo Časopisno-založniško podjetje Večer iz Maribora. Leta 2006 je Večer postal še enakovreden (torej tretjinski) lastnik blagovne znamke večernica.

Podelitev večernice je povezana s srečanjem slovenskih ustvarjalcev mladinske književnosti OKO BESEDE, ki poteka vsako jesen v Murski Soboti.

Simpoziju letošnjega jubilejnega srečanja Oko besede bomo namenili posebno pozornost v naslednji številki revije *Otrok in knjiga*. V njej bodo objavljeni vsi referati o **nonsensu v mladinski književnosti**, izbrani simpozijski temi jubilejnega, dvajsetega Srečanja. Za simpozij, ki ga tradicionalno pripravlja revija *Otrok in knjiga*, so referate prispevali: pesnik, pisatelj, dramatik, prevajalec in esejist **Milan Dekleva**; raper, igralec, komik, moderator in prevajalec **Boštjan Gorenc Pižama**; glasbenik (vokalist, pisec besedil, skladatelj, kitarist) in profesor filozofije **Jani Kovačič**; profesor slovenščine in angleščine ter publicist **Miha Mohor**; univerzitetni profesor za področje mladinske književnosti in didaktike slovenščine ter publicist **dr. Igor Saksida**; pesnica, pisateljica, prevajalka in publicistka **dr. Barbara Simonitti** in pisatelj, pesnik, prevajalec in univerzitetni profesor slov. književnosti **dr. Peter Svetina**.

Osrednji dogodek jubilejnega Očesa besede je bila tudi tokrat podelitev večernice. Potekala je v Gledališču Park v Murski Soboti. Med udeleženci prireditve je bilo v dvorani, ki sprejme 350 obiskovalcev, največ otrok, učencev soboških in okoliških šol. Prireditvev je tudi letos povezovala Norma Bale, v kulturnem programu pa so s predstavo Kaj iščete sodelovali člani gledališke skupine Teater Curriulum Vitae z Gimnazije Šentvid v Ljubljani.

Petčlanska strokovna žirija, v kateri imajo svojega predstavnika ČGP Večer, Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, revija *Otrok in knjiga*, Društvo slovenskih pisateljev in Zveza bibliotekarskih društev Slovenije skupaj s Slovensko sekcijo IBBY, je pregledala izvirno slovensko mladinsko knjižno produkcijo

minulega leta in nato iz ožjega nabora literarnoestetsko najkakovostnejših del po sistemu točkovanja najprej izbrala pet finalistov, ki so se nato enakovredno potegovali za večernico.

Žirija v sestavi: dr. Igor Saksida (predsednik), dr. Aleš Debeljak, Tone Obadič, Petra Vidali in Maja Logar, je izbrala naslednjih pet finalistov:

- Peter Svetina: *Domače naloge*. (Mladinska knjiga)
- Damijan Šinigoj: *Iskanje Eve*. (Miš)
- Vladimir P. Štefanec: *Sem punk čarovnica, Debela lezbijka in ne maram vampov*. (Modrijan)
- Marija Švajncer: *Samotni bralec*. (Franc-Franc)
- Dim Zupan: *Jaz, Franci Grdi* (Miš)

Žirija je v zadnjem krogu izbora s točkovanjem odločila, da nagrado prejme Vladimir P. ŠTEFANEC za delo *Sem punk čarovnica, debela lezbijka in ne maram vampov*.

Utemeljitev žirije:

Realistični, deloma tudi problemski mladinski roman *Sem punk čarovnica, Debela lezbijka in ne maram vampov* je napisan kot prvoosebna pripoved najstnice Daše in se začne s sporom pripovedovalke s sošolko Ajšo. Osmošolka Daša je vsekakor nekaj posebnega, tudi nekateri drugi vrstniki (npr. Vid) so nenavadni. Daša skuša s svojima videzom in obnašanjem delovati uporniško, kritično do družbe, krivic, hinavščine in vseh mogočih stereotipov: glasba jo v njeni samosvoji drži vsekakor še posebej določa. Z očetom, ki je bivši punker, odideta na Dunaj, kjer se skupaj udeležita koncerta (po besedilih sodeč gre za ameriško skupino Green Day) – kar je hkrati tudi priložnost za spremembo Dašinega odnosa do očeta in predvsem do okolice. Iz pasivne osebe postane samozavestna, aktivna junakinja, ki se odloči, da bo posegla v svet in ga spreminjala, saj ji je ljubša možnost »da ostaneš in se boriš, boriš za tisto, v kar verjameš« (181). Posebnost romana je zanimiv slog, ki se izraža na različnih ravneh: to so:

- inovativna zgradba: med pripovedjo so vmesna »črna poglavja«, v katerih pripovedovalka razmišlja o svojem vrednotnem dojemanju okolice; zadnje ključne besede poglavja postanejo uvodne besede v novo poglavje – gre za neke vrste pripovedno »prepletenco«;
- raba slenga (besedje, stavčna zgradba) in mestoma vulgarizmov;
- izzivalen naslov: izvira iz Dašinega čarovniškega poskusa z očetom in imena profila (Debela lezbijka ruši stereotipe na šoli).

Vladimir P. Štefanec je napisal zanimiv roman o medgeneracijskih razlikah, sporih in iskanju boljšega sveta (predvsem na ravni neposrednih medčloveških odnosov) – brez vsiljive recepture za srečno odraščanje. Po avtorjevih besedah je prav iskanje identitete ter razmislek o svetu in samem sebi pomemben vidik branja – zato je delo napisano »tudi zaradi vseh mladih, ki si v naši vse bolj konformistični in uniformni družbi še upajo biti drugačni in svojo drugačnost tudi izpostaviti« (Večer, 15. julij 2015). – To pa je sporočilo, ki presega ozko začrtane meje mladinske književnosti in lahko nagovori tudi odraslega bralca.

Doslej je bilo za večernico nominiranih 49 avtorjev (29 pisateljev in 20 pisateljic), največkrat so se med peterico finalistov uvrstili: Bina Štampe Žmavc in Janja Vidmar (po osemkrat), Dim Zupan (šestkrat), Desa Muck (petkrat) ter Peter Svetina in Mate Dolenc (po štirikrat). Večernico je prejelo 12 pisateljev in 8 pisateljic. Samo leta 2007 sta bili dve nagrajenki: Majda Koren za delo *Eva in kozel* ter Irena Velikonja za *Poletje na okenski polici*.

VLADIMIR P. ŠTEFANEC: »IN KER JIH JE TAKO MALO, SO ŠE BOLJ IZPOSTAVLJENI«

Vladimir P. Štefanec, letnik 1964, je na ljubljanski Filozofski fakulteti diplomiral iz filozofije in umetnostne zgodovine. Doslej je objavil osem leposlovnih knjig, večinoma romanov, trije – *Viktor jelen, sanjač, Republika jutranje rose* in *Odličen dan za atentat* – so bili nominirani za nagrado Kresnik. Ampak jih ne favorizira, zato je treba prebrati tudi *Sprehajalca z nočnih ulic, Pariške zgodbe, Morje novih obal, To se zgodi porednim fantom, Mrtvi ne plačujejo računov: primeri inšpektorja Kobala II*. Kot publicist je avtor številnih besedil predvsem s področij svetovne književnosti, likovne umetnosti in fotografije. Je tudi član uredništva revije *Sodobnost* in visokošolski predavatelj teorije fotografije.

Izpisali ste sijajen tako imenovani odprti konec romana. Ker pa se je slišalo, da je zgodba vsaj v izhodišču tudi avtobiografska, vas moram vprašati: kako se je »v resnici« končala?

Zgodba je v osnovi res avtobiografska, ampak gre vendarle za fikcijo, tako da na to ne bi odgovoril čisto direktno.

Zanalašč puščam več možnosti, ki dajejo bralcu prostor za skorajda nazorske opredelitve, kaj je v nekem primeru prav oziroma kaj bi po njegovem bilo prav, in primerjavo tega z najbolj predvidljivim realnim razpletom primera. Zanalašč puščam nekaj prostora med to trdo realnostjo, ki se nakazuje iz ozadja, in med možnostmi, ki načelno so na voljo. Tako tistim protagonistom, ki v zgodbi odločajo o kazni, kot, v prenesenem pomenu, družbi, ki se odloča o svojih kriterijih, načinih vedenja, razreševanja različnih konfliktov.

Vaša slika generacije je precej črno-bela, na eni strani imamo odprtost in kritičnost protagonistke, na drugi pa popolno pomanjkanje tolerance pri vseh njenih vrstnikih. Je res tako grozno?

Res se mi zdi, da so mladi, ki izrazito kritično razmišljajo in to kažejo tudi navzven, s stilom oblačenja, zelo redki in vedno bolj redki. Tudi v obdobju moje mladosti jih ni bilo veliko, a vseeno več. In ker jih je tako malo, so še bolj izpostavljeni. Ogleдал sem si precej fotografij razredov slovenskih osnovnih in srednjih šol, domnevam, da kar reprezentativen vzorec, in opazil, da je v vsakem razredu večinoma samo en mladostnik, ki po videzu izstopa. Gre ali za rokerja, heavy-metalca, darkerja, reperja ..., ampak res gre navadno za samo enega, v redkih primerih dva. Obkroža pa ga množica, oblečena v modna oblačila bolj ali manj priznanih modnih znamk, s tipičnimi trenutno modnimi kroji in vzorci. Ko pa gre za primerjanje nazorov, pridejo razlike še bolj do izraza. Pozna se, da so mladi že dolgo bombardirani z različnimi medijskimi sporočili majhne globine, usmerjenimi v plitko potrošniško mentaliteto, zato je toliko težje biti drugačen.

Poleg tega si pa seveda toliko bolj sam. Osamljenost drugačnih je hud problem in na njih deluje tudi zelo travmatično. Seveda upam, da je marsikje tolerance več kot v moji knjigi. Konec koncev gre pri njej tudi za doseganje zelenega literarnega učinka.

V množici je lažje, navsezadnje tudi protagonistki. Ko na koncertu spozna, da ni sama, se utrdi tudi njena pozicija v njenem vsakdanjem svetu. Najbrž tako ne deluje vsa pop glasba?

Recimo, da tako deluje glasba, ki vsebuje kritična sporočila. Določeni najstniki se lahko s temi sporočili identificirajo in z njihovo pomočjo okrepijo svojo samozavest, v drugi fazi pa svojo pozicijo v okolju. Za mlade je identifikacija z različnimi popularnokulturnimi pojavi zelo pomembna, čeprav se seveda postavlja vprašanje, koliko je za tem tržnih mehanizmov. Supermarketi so obilno založeni in večina se odloči za možnosti, ki so najbolj priljubljene, nekateri pa iščejo druge možnosti, ki jih sprejemajo bolj zavezujoče kot tisti, ki izbirajo bolj plitvo.

Ampak tudi kritični najstniki so lahko popolni feni svojih idolov. Oče hčerko svari pred pomanjkanjem distance in pravi, da so včasih punkerji svoje ben-de pljuvali ... A ni bila to samo druga oblika oboževanja?

Ne, pri starih punkerjih je šlo za nekaj drugega. S tem so tistim na odru sporočali, da niso nič boljši od tistih pod odrom. In pogosto se je tudi zgodilo, da so fantje in punce, ki so še pred kratkim pljuvali na oder, stopili na isti oder in postali tisti, na katere zdaj pljuvajo drugi. Šlo je za nek demokratični ritual povezovanja nastopajočih in publike, kar je bilo pač mogoče v času, ko na takšnih koncertih pod odrom še niso stali varnostniki in preprečevali komunikacije.

Najbolj temni preroki, recimo Sloterdijk, vzpostavljajo kontinuiteto, da ne rečem enačaj, med oboževanjem totalitarnega vodje in sodobnih zvezdnikov ...

Mehanizmi in tudi izvori so podobni. Gre za kompleksen fenomen, ki ima še posebno močan učinek pri negotovih osebah, tako pri odraslih, socialno slabše prilagojenih – o čemer nas učijo zgodovine totalitarizmov 20. stoletja –, kot pri mladostnikih. Značilno je, da so sobe najstnikov obilno polepljene s podobami zvezdnikov, preko katerih kompenzirajo svojo šibkejšo socialno in vsakršno drugo vključenost.

Še posebno to velja za introvertirane najstnike, ki nimajo pravega mesta v svojem okolju, ker se ne znajdejo najbolje ali niso najbolje sprejeti. Nekaj podobnega lahko opazimo pri sobah kaznjencev ali pri tovornjakarjih, ki so dolgo iztrgani iz svojega okolja in polepijo svoje kabine z namišljenimi prijatelji, še bolj pa prijateljicami ... Seveda igrajo pri vzpodbujanju oboževanja zelo pomembno vlogo mediji, najsi gre za totalitarnega vodjo ali za glasbenega zvezdnika.

Vaša romaneskna analiza razlik med starim in novim valom punka, med staro in novo možnostjo upora je inspirativna, ne pa optimistična, moram reči.

Položaj je nerazrešljiv, hčerka sicer lahko posluša o očetovih izkušnjah, ne more pa jih sprejeti, ker živi v svetu, ki je drugačen, kot je bil v času očetovega odrasčanja. Nekatera okna, ki so bila nekoč še odprta, so zdaj vsaj priprta, če ne že trdno zaprta, hčerka lahko izbira samo v kontekstu možnosti, ki jih ima. Očetu se zdijo vse njene izbire nezadovoljive, tako rekoč nespodobne, ker sodobni svet več ne omogoča takšne doslednosti, kot jo je svet še v času njegove mladosti, čeprav je res, da so komercialni mehanizmi delovali že pri najbolj razvpitem punk bendu, Sex pistols, ki je zaradi tega tudi

hitro razpadel. Pogosto je šlo za iluzije neke svobode, neodvisnosti, ki sta seveda dosegljivi zgolj v nekem omejenem obsegu, v nekih zaprtih kontekstih. Poleg tega vsaka nova generacija nabira svoje izkušnje, z izkušnjami prejšnjih nima kaj početi, so premalo oprijemljive.

Ali se obračanje navznoter in proti sebi, ki ga opazate pri novih punkerjih, dogaja tudi v drugih umetnostih?

Vsekakor. Opazil sem na primer pri mlajši generaciji fotografov in tudi nekaterih drugih umetnikov, da je vedno več nekega resigniranega poudarjanja občutka izvzetosti, nerazumljenosti, zaprtosti v neke zelo majhne, osebne, zasebne ali družbene marginalne prostore, kjer so protagonisti prepuščeni svojemu propadanju, samouničevanju, zapijanju, drogiranju, buljenju v ekrane ..., torej izvzeti iz neke normalne socialne komunikacije. Pogosto sploh ne iščejo več povezav, ker so že odraščali z nekim občutkom brezupnosti. Nekoč se je vendarle zdelo, da je mogoče stvari spreminjati, ali pa se je to zdelo vsaj nekoliko realneje, zdaj pa razmišljajoči mladi zelo hitro trčijo ob spoznanje, da je zelo težko karkoli spremeniti. Čeprav se tudi mladi z željo po spremembah seveda še vedno rojevajo. In čeprav, da ne bom preveč črnogled, kot pravi uvodni citat v knjigi: »Prihodnost še ni napisana.«

Občutek, da je nekaj narobe, če stari in mladi poslušajo isto glasbo, je obojestranski ...

Sam nisem svoji hčerki nikoli govoril, kakšno glasbo sem poslušal. Nekoč sem tako in tako poslušal vinilke, potem sem preklopil na CD-je in glasbe iz mladosti, ki jo imam večinoma na vinilkah, nisem veliko poslušal. Šele ko sem si znova kupil gramofon, sem začel spet poslušati svojo staro glasbo in slišala jo je tudi hčerka, prepoznala podobnosti z glasbo, ki jo je poslušala ona. Globljih stikov

z glasbo svojega očeta pa ni želela in meni se zdi to čisto razumljivo. Tudi ko je poslušala svojo glasbo, ji nisem želel vsiljevati okusa, razen če so se mi zdeli kakšni glasbeni izdelki zelo banalni – v njenih mlajših letih, na primer –, sem kaj pripomnil. Šlo je za glasbeno plažo, ki jo otrokom na različnih dejavnostih in prireditvah ponujajo v vrtcih in šolah ...

Položaj je vsekakor zanimiv in povzročča v knjigi nekaj težav, obema, a zlasti hčerki. Dokler poslušala drugačno glasbo kot večina sošolcev, je čisto v redu, ko pa ugotovi, da je ta glasba podobna tisti, ki jo je poslušal oče, pa nastane problem. Za generacijsko pripadnost sicer mislim, da je precenjena in jo dandanes pogosto umetno potencirajo zunanji dejavniki, zlasti iz komercialnih interesov, seveda pa je generacijska razdeljenost pogojena tudi s čisto biološkimi in sociološkimi determinantami, navsezadnje so se mladinske tolpe pojavljale tudi že pri nekaterih severnoameriških indijanskih plemenih, ki še niso bila okužena z zahodno civilizacijo. Pozneje se je fenomen najstništva v sodobnem smislu razvijal v 50. letih v Ameriki, pod vplivom nekih dejanskih razlik v družbenih izkušnjah med starejšimi in mlajšimi generacijami, dandanes pa je ostro medgeneracijsko razlikovanje, kot rečeno, tako rekoč uzakonjeno in prignano do skrajnosti. Ob tem se pozablja, da so nekoč družine živele tudi bolj povezano, da so si generacije znale izmenjevati izkušnje in si med sabo pomagati v imenu skupnih ciljev. Mislim, da gre v knjigi za neko ravnovesje med temi možnostmi, čeprav se protagonistka seveda težko iztrga nujnosti favoriziranja generacijske pripadnosti.

Petra Vidali

Večer, 22. 9. 2015, str. 2

MARIJA ŠVAJNCER: »NEKJE
V OZADJU BRILI HUMANOST«

Marija Švajncer (1949) je rojena Mariborčanka, ki je doktorirala na Filozofski fakulteti v Ljubljani iz filozofskih znanosti. Od leta 1974 je predavala na tedanji Pedagoški akademiji, kasneje Pedagoški fakulteti v Mariboru, od ustanovitve leta 2007 pa na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru, kot izredna profesorica filozofije. Je dobitnica Glazerjeve listine Mestne občine Maribor za umetniške in kulturne dosežke. Ob znanstvenih in strokovnih člankih s filozofskega področja piše tudi literarne recenzije, med drugim tudi za naš časnik in radio, piše pa tudi poezijo. Doslej sta izšli njeni pesniški zbirki *Nisem se skrila* in *Sive pesmi*, obe 2011, kar priča o silovitem, zrelem pesniškem zagonu avtorice. Med njenimi knjigami velja omeniti *Etiko* (1995), *Esej o zlu* (2002), *Človek, življenje in filozofija* (2009), *Vpogled v azijsko duhovnost* (2012) ...

Vaš Samotni bralec je zelo drugačna mladinska knjiga. Morali ste imeti veliko poguma za to, da ste nagovorili načitanega, inteligentnega, empatičnega in skoncentriranega naslovnika. Pa še skozi mladinsko delo. Zahtevna misija, ta obrat od današnjega permanentnega podcenjevanja naslovnika, bralca ...

Bralke in bralce, tako mlade kot stare, vedno spoštujem. Mnogi od njih so zagotovo pripravljene tudi na izzive. Čeprav imam doma na kupe vsakovrstnih knjig, pogosto hodim v Mariborsko knjižnico in tam naletim na knjižne molje, ki si izposojajo različne knjige, take za zabavo in sprostitvev in one bolj zapletene in zahtevne. Moj mladinski roman je mogoče brati tudi tako, da tisti, ki ga ima pred seboj, odstavke o filozofiji, če ga dolgočasijo, kratko malo izpusti, in se zaustavi samo pri tem, kar se fantu dogaja – od nesrečne ljubezni, strahu pred nasilnim Orbitoglavcem, spravljanja premoga pri gostobesedni lastnici pa vse do nepovabljenega obiska na domu svoje drage, ko kot nesrečni Romeo naleti na njenega namrščenega in mlademu zaljubljenцу nič kaj naklonjenega očeta, pomoči prijateljici, ki je postala zasvojenca z drogami, in še marsičesa.

Glavni protagonist, zaljubljeni gimnazijec, glasbenik z upokojeno materjo samohranilko, bi bil rad drugačen od vrstnikov v besedah in dejanjih, hkrati pa hoče in mora biti tudi eden od njih. To težavno dilemo rešujete z »uteho filozofije«. Z malo in veliko začetnico, torej tudi z Alainom de Bottonom in drugimi filozofi, literati, tudi z Jimom Morrisonom ...

Fant išče življenjske resnice v knjigah – takih in drugačnih. Naslovi ga napotijo k nečemu skrivnostnemu, novih spoznanj in najdb pa je bolj malo. Ni več otrok, odrasel tudi še ne, zato ostaja nekje vmes – na pragu filozofije in še vedno v literaturi za otroke. Včasih mu najmočnejša deklica na svetu, Pika Nogavička – deklíč, ki ima na omari na srečo tudi kovček z zlatniki in torej nima finančnih problemov, lahko pa se zgodi, da bodo ti doleteli fanta in mamó, saj se ji bliža upokojitev – in Hudournikov Lisko, ki se smeje v svojem hudobnem srcu, povesta več o življenju kot filozofija, prav tako

ranjena grlica, za katero z materjo skrbita in se navežeta nanjo, ptica pa seveda hoče čim prej v svobodo.

Vašo knjigo iz leta 2009 Človek, življenje in filozofija zaključujete z Alainom de Bottonom, Samotnega bralca z njim začnete. Ker ima poučno vrednost, ki se kaže zlasti v tem, kako reševati življenjske težave?

Filozof Alain de Botton me je nekoč očaral. Resna filozofska vprašanja zna odeti v humor in v preproste življenjske nasvete in modrosti, sproščeno in hudomušno svetuje, kako se znajti v vsakovrstnih okoliščinah, se izviti iz njih in preživeti. Z blagim posmehom nas privede do spoznanja, da je vredno živeti in zapolnjevati dneve, se veseliti, iz nemoči napraviti moč in se znati smejati – tudi samemu sebi.

Vaš načrt je bila torej raba kultivirane jezika; namesto spogledovanja z mladimi bralci in posnemanja vsega njihovega, z žargonom vred, ste se odločili za nekoliko starinskega, po meri nekih drugih časov ustvarjenega junaka, ki je tak, kot na več mestih duhovito utemeljujete, ker njegova mama spi s knjigami, ne s partnerjem. Se niste bali zavrnitve mladih bralcev?

Ne, ni me bilo strah. Ko se izročamo javnosti, zmeraj tvegamo. Zavrnitev je del našega življenja. Vem, da so aktualne predvsem knjige (v mislih imam dela za odrasle), ki so napisane v slengu, žargonu, narečju, vulgarnem jeziku in mešanici različnih jezikov. Takšno pisanje čedalje bolj postaja pravilo. Na nedavnem simpoziju Slovenski film v sliki, glasbi in besedi v Ljutomeru smo se med drugim pogovarjali o rabi jezika v sodobnem slovenskem filmu. Izrekli smo različna mnenja in nasprotovali drug drugemu, sama pa sem predlagala pluralizem jezikov. Danes ne gre več drugače, zato je sleherna odločitev po

svoje pravšnja. Moja izbira je zborni in blagozvočni slovenski jezik, moj materni jezik, ki ga imam preprosto rada in uživam ob njegovem zvenu. Morda je v tem tudi kanec ironije.

Kako ste premagovali čeri avtobiografskega v knjigi? In kako ste lahko tako zadeli mešanje tonaliteta med molovsko in durovsko?

Kar pogumno in hkrati navihano sem plula med njimi. Vsaka knjiga je po vsej verjetnosti tudi malce avtobiografska in v tem ni nič slabega. Morda sem samotni bralec v izražanju ljubezni do filozofije in zlasti do glasbe v marsičem pravzaprav jaz sama, fant pa je eden od najstnikov, ki iščejo svoj prostor pod soncem, in kot v spremni besedi zapiše dr. Dragica Haramija, tudi tisto neoprijemljivo, čemur pogosto rečemo smisel življenja. V času, ko je mladim v marsičem odvzeta svetla prihodnost in je mesto ob reki utrjeno od želje po boljšem življenju, mu ni lahko. Da, mol in dur, tako se nam dogaja. Pomembno je, da zmoremo iz žalosti preiti v veselje in zbrati dovolj moči, kadar je vse videti razrušeno in brezupno, in vztrajati.

Nasloviti poglavja po kanoničnih knjigah filozofije in mladinske literature je bila osupljiva ideja. Teško si predstavljam mladega bralca, ki bi z veseljem zagrizel v besedilo z naslovom Arthur Schopenhauer, Eristična dialektika. Kaj pravite?

Imate prav, ideja je bila osupljiva, morda niti ne kdo ve kako posrečena. Celu med tistimi, ki sem jim knjigo podarila, je bilo nekaj takih, predvsem moških, ki so zaradi naslovov poglavij imeli pomisleke, saj so bili prepričani, da jim hočem soliti pamet in jih utrujati s filozofijo, zato je kar nekaj časa niso prebrali ali pa so jo kam založili. Po drugi strani pa bo kak samotni bralec ali bralka dobil namig, kaj bi bilo vredno prebrati. Še

zdaj sem hvaležna dr. Vladu Sruku, ki me je učil na gimnaziji, da nam je poleg obvezne snovi omogočil spoznavati tudi drugo problematiko, saj nam je pri izbirnem predmetu prinesel spisak filozofske in psihološke literature. Treba je imeti možnosti, odločitev pa je potem čisto osebna.

Intertekstualnost v knjigi je izjemno spretno izpeljana, mešanje visokega in nižjega, a nikoli banalnega, je posebno. Morda ima bralec na začetku težave s prepričljivostjo, a se počasi navadi na obsedenca z branjem. So res tudi taki mladi? Ni to bolj projekcija vaše želje?

Fant včasih knjige samo prelistava, drugič jih hitro zapre in jih odloži, ker jih zaradi vsebinske zahtevnosti ne razume, tretjič se zateče v mladinsko literaturo, v kateri je vse bolj preprosto in se tudi srečno konča. Vabi ga domača knjižnica. To je pač njegovo življenjsko okolje, morda tudi vzorec. Poznam kar nekaj mladih, ki navdušeno berejo. Seveda pa je v zadnjih letih marsikaj prinesel, povzročil in spremenil računalnik. Mladi hitijo od sporočila do sporočila, iščejo informacije, brskajo po svetovnem spletu, igrajo igrice in živijo v iluziji o velikem številu prijateljev. Samotni bralec si sprva želi, da bi bil drugačen od vrstnikov, odloči se za svoj jezik ter noče pisati samo kratkih sporočil in besed v angleškem jeziku, a začetni veliki načrt ne uspe. Vrne se k svojemu monstrumu, kot mu ljubkovalno pravi, in očitno mu je tako čisto dobro.

Preigravate tudi nacionalne stereotipe in jih posodabljate. Vaša »cankarjanska mati« je radikalizirana. Sin celo pravi: »Lahko bi me splavila in se me znebila ...« Kako se je filozofinja umikala pisateljici pri pisanju Samotnega bralca?

Razmerje med materjo in sinom je igrivo in sproščeno. Mati rada deli zlate nauke,

sin si pri tem misli svoje, saj je prepričan, da je že dovolj pameten za lastne odločitve. Najstniki so do svojih staršev kritični. Ker je knjiga napisana v prvi osebi, izvemo, kaj fant meni o polovici svojih staršev, s katero živi. Mati ni cankarjanska, temveč čisto običajna mama današnjega časa, pač takšna, kakršna mora toliko vsega opraviti, postoriti in obvladati, od službe do vzgoje in vsega mogočega, mati in oče v eni osebi, sodobna ženska, nad katero so se zgrnile naloge in dolžnosti. Nekatero opravi bolje, druge slabše. Res je, spi s knjigami, ki jih je včasih toliko, da se zrušijo nanjo, kakšno knjigo, ki pade na tla, pusti kar ležati, naj si reva tam odpočije, toda nikoli ne zapleta, kadar hoče sin koga sprejeti v svoj dom. Za najstniške prebliske in uporništvu ima veliko razumevanja, sinovo občasno popivanje pa ji ni prav nič všeč.

Kako je z didaktično noto knjige?

Didaktične note v pravem pomenu besede ni. Nekje v ozadju najbrž sije, pravzaprav brli humanost. Samotni bralec in njegov prijatelj, ki mu za rakom umre mama, se skušata reševati z glasbo. Prijatelju ni do knjig, le Lorca v miniatarki se ga dotakne. Morda pa se bosta prebijala s prijateljstvom, s preprostim dejstvom, da imata drug drugega. Če si bosta podarjala čas, bo vse skupaj lažje. Ozreta se tudi na prikupna dekleta, ki se tako kot onadva 'bašejo' s hitro prehrano, in svet se v hipu zazdi lep.

Biti nominiran za večernico že z mladinskim prvencem je najbrž kompliment?

Prijetno sem presenečena, vznemirjena in tudi zelo vesela.

Poznate sonominirance? Ste jih brali?

Da, poznam jih. Prebrala sem knjigo Dima Zupana *Jaz, Franci Grdi* in roman Damijana Šinigoja *Iskanje Eve*. Obe

knjigi sta odlični. Del drugih nominirancev, pesniške zbirke Petra Svetine in romana Vladimirja P. Štefanca, še nisem prebrala, saj sta v knjižnici trenutno izposojeni, to pa je največji kompliment za slehernega pisca in seveda tudi za 'pisiko'. Nerodno mi je bilo, da bi pri knjižničarki preverila, ali je tudi moja knjiga izposojena in je kak mladi bralec zaradi nje manj samotnen, lahko pa ohranjam upanje, da prav zdaj lista po njej.

Melita Forstnerič Hajnšek
Večer, 22. 9. 2015, str. 4

DIM ZUPAN: »UDO BEN NAČIN,
DA VELIKO POVEM O LJUDEH«

Že če bi hoteli naštetiti vse njegove nominacije za nagrado Večernica, bi presegli predvideni prostor. Bil je nominiranec za 1. večernico in nominiranec za 19., letošnjo večernico, bil je nominiranec pred svojo večernico – dobil jo je leta 2012 za delo *Hektor in zrela hruška* – in je še po njej.

Dim Zupan se je rodil leta 1946 v Ljubljani. Po končani osnovni šoli in nato gimnaziji se je vpisal na Pravno fakul-

teto v Ljubljani in jo uspešno končal. Po poklicu je pravnik, vendar od leta 1992 deluje kot samostojni kulturni delavec. Že prva knjiga, *Trije dnevi Dreka Pekca in Pukca Smukca*, je bila deležna pohval bralstva in kritike, zato je oba junaka vključeval tudi v poznejša dela; izšlo je pet zgodb. Za roman *Leteči mački* je skupaj z zbirko povesti o Dreku Pekcu in Pukcu Smukcu leta 1996 prejel Levstikovo nagrado. Za drugega Hektorja, *Hektor in male ljubezni*, je prejel tudi desetnico.

Založnik je knjigi na pot napisal, da je to globoka zgodba o nesrečnih in srečnih naključjih v življenju, ki je »en tak čuden hec«. Jo tudi vi vidite tako?

Da je globoka zgodba, se zelo fino sliši, sicer ne vem, s kakšnim metrom se to meri, mislim pa, da je založnik hotel povedati, da so odnosi med ljudmi in s tem povezano čustvovanje opisani na primeren način, se pravi tako, da se to bralca dotakne. Če je res tako, sem zelo vesel, kajti točno k temu neprestano stremim pri pisanju vsakega teksta, naj bo za odrasle ali za otroke. Verjetno se malo čudno sliši, ko govorim o odnosih med ljudmi, ko je glavni junak Franci grd muc, ki pripoveduje zgodbo v prvi osebi. Seveda si ne domišljam, da vem, kako muc razmišljajo, personifikacija mi samo omogoča, da pripovedujem zgodbo o nas samih iz druge perspektive. Če ne verjamemo v usodo, ki nam določi življenjsko pot že ob rojstvu, pa lahko rečemo, da je življenje tako in tako sestavljeno iz dolgega niza naključij, samo da so ena bolj ključna kot druga.

Vaš Franci Grdi ima na koncu res srečo in lahko postane celo Franci Grdi Ponosni, ampak fundament zgodbe je vendarle njegova kruta zavrženost. Narava ne pozna rešitve za deseto prase ali sedmega mačka, ni res? Preživijo najmočnejši.

Brez srečnih naključij Franci Grdi seveda ne bi preživel, ker je narava kruta mati, ki pusti preživeti samo najmočnejšim, najodpornejšim in najpametnejšim, to je evolucijska formula, ki se je izkazala za uspešno, dokler primati nismo toliko napredovali, da smo vrlinam dodali pokvarjenost, zvijačnost in zahrbtnost. Zdaj se je evolucija znašla v slepem črevesu, ko zlo premaguje dobroto, sovraštvo ljubezen in egoizem sočutje. Vendar sem optimist, ni več daleč čas, ko bo mati narava udarila po mizi in postavila stvari na svoje mesto. Žalosti me le spoznanje, da bodo naši otroci plačali račun za naše napake.

Pa človek? Pomagati najšibkejšim je vrednota, ki jo »propagirajo« vse družbe, praksa pa jo redko potrdi. Človek se vpraša, kako nehumani, animalični, če hočete, bi šele bili, če to ne bi bil predpisan atribut človečnosti ...

Ravno to sem imel malo prej v mislih. Spominjam se razprave o tem, kdo so bili in od kod so izvirali pazniki v koncentracijskih taboriščih med drugo svetovno vojno, ki so bili do skrajnosti nehumani, animalični. Študija je pokazala, da so bili povsem običajni povprečni ljudje s povsem običajnimi povprečnimi poklici, ki pa so se v danih okoliščinah, ko so pridobili neomejeno oblast nad življenjem in smrtjo, prelevili v sadistične podivjane zveri, ki so lahko prijele majhnega otroka za noge in udarili z njim ob beton, da se mu je raztreščila lobanja. Študija zaključuje, da je seme zla v vsakem od nas, da le potrebujemo ugodno klimo, da to vzkali.

Ne tako dolgo tega, recimo v starem Rimu, so poznali dve vrsti orodja, govoreče in nemo. Če je kdo poškodoval ali ubil govoreče orodje, je bil dolžan povrniti škodo. Polomil si mi motiko, hočem novo toporišče, polomil si mi sužnja, hočem delujočega. Krščanstvo je s svojo napredno filozofijo moralnih do-

gem precej izboljšalo stanje, deset božjih zapovedi je močan moralni steber, ki pa bi ga bilo treba posodobiti in prilagoditi današnjemu času. Samo bojim se, da za to ne bomo imeli dovolj časa.

Povedali ste že, da je Franci Grdi v osnovi resnična zgodba, da ste sami našli zavrženega mladega mačka brez dlake in zob, ki ne bi bil preživel, ob skrbi pa je potem zrasel v mačjega lepota. Res zgodba, ki nosi v sebi vse elemente literature za otroke: čeprav je resnična, je komaj verjetna, pravljica tako rekoč, pa tudi »nauk« se nevsiljivo priplazi zraven: recimo, iskrena skrb za nemočne bo iz oskrbovancev naredila močna, polna, uresničena bitja. Pretiram?

Res je, zgodba ima resnične temelje, takšen muc je res obstajal, in tudi Franci mu je bilo ime. Z bratom Martelom sva ga razvajala, rekla sva, da je to zadnji svoboden človek v naši hiši in brat je doštudiral medicino z mačkom okoli vratu. Pri pisanju sem posebej pozoren, da ne bi moji teksti izpadli kot vzgojno-moralni priročniki, želim si, da bi zgodba sama govorila o vrednotah brez dvignjenega prsta. Sem pa osebno prepričan, da se dobrota vrača z dobroto, da so dobra dela vedno na neki način poplačana, slaba pa kaznovana. Pa čeprav ne verjamem niti v nebesa niti v pekel.

Razlog, zaradi katerega se fant(ek) Mato odloči, da bo njegov prav ta muc, sicer ni prav humanistično reflektiran: izbere ga, ker je tako grd, da je že lep, pravi. Niste hoteli idealizirati in mu takoj pripisati želje po rešitvi najšibkejšega?

Kot sva že ugotovila, je osnova zgodbe resnični dogodek, ki je že sam določil določene gabarite. Med vrsticami pa seveda govori, da pridemo na svet z določeno popotnico, da je genom verjetno nemogoče povsem ubežati in da moramo

iz svojega nahrbtnika pač potegniti prave poteze ali vsaj najboljše možne v danih okoliščinah. Krivično je, da se nekateri rodimo v blagostanje, drugi pa v neizmerno pomanjkanje, ampak tako pač je, in če ne verjameš v božjo previdnost, se moraš pač sam potruditi. Vse življenje se pehamo za neko imaginarno oddaljeno srečo in se po navadi prepozno zavemo, da sta blagostanje in sreča dva različna pojma, ki največkrat niti nista povezana. Francijeva zgodba je preprosta in samo veseli me lahko, če bralec občuti še kaj več.

Raje ne bi bila aktualistična, vendar bi bilo v tem trenutku preprosto nenaravno prezreti, da je na vratih evropskih držav na stotisoče šibkih, stotisoče ljudi, ki bodo preživeli samo ob pomoči velikih Matov. Zelo majhna verjetnost obstaja, realno gledano, da zavržene mačke doleti tako polno življenje, kot je Francija Grdega. Kakšna je po vašem mnenju verjetnost za begunce?

Kdo sem, da bi sodil, je rekel papež Frančišek. Zgodba o beguncih je največja tragedija našega časa, toliko ljudi ima tako malo. Mislim, da je problem hudo zapleten, nepravilno reševanje pa ima lahko daljnosežne posledice. Nobe-nega dvoma ni, da je treba nesrečnikom pomagati po najboljših močeh, je pa treba razmišljati tudi, kaj bo jutri in kaj pojutrišnjem. Če držijo podatki, da je večina beguncev ekonomska migracija, torej ljudi, ki iščejo boljše življenje, bi jih bilo treba ločiti od politične migracije, torej ljudi, ki so morali zapustiti dom zaradi življenjske nevarnosti. Če držijo podatki, da na kovčkih sedi okoli 20 milijonov ekonomskih migrantov v Afriki in Bližnjem vzhodu, še 20 pa v deželah nekdanje Sovjetske zveze, so to takšne številke in obremenitve, da jih Evropa ne more prenesti in seveda nanje niti ni pripravljena. Ko poslušamo izjave nekaterih prebežnikov, vidimo, da so njihove

predstave hudo popačene, Evropo vidijo kot nekakšno Indijo Koromandijo, ki je dolžna poskrbeti za njihovo blagostanje. Ogromno so vložili v selitev in njihovo razočaranje bo ogromno. Politiki se bojijo reči bobu bob, ker so nekatere resnice boleče in neprijetne. Ampak bolj ko bodo odlašali s celovitimi rešitvami z vizijami, huje se bodo kopičili problemi. Na mestu se mi zdi vprašanje, kje je Amerika, ki je s svojo nekredibilno in licemersko vojaško in ekonomsko politiko zagrešila večji del gorja teh ljudi.

Stranski, a precej usoden lik v knjigi je сосед, ki priporoča Matovi družini najprej usmritev mačka, ki bi ji težko rekli evtanazija (saj da ni sposoben za življenje ...), potem pa jih straši s hudimi prenosljivimi in neozdravljivimi boleznimi. Poznate več takih sosedov ali več družin, kot je Matova?

Sosed, ki ste ga omenili, predstavlja skupino ljudi, ki na življenje gledajo s svojega ozkega zornega kota. Za njih je značilno pomanjkanje empatije, zanimajo jih predvsem praktični vidiki življenja. Zelo se bojijo zase in gre jim predvsem za lastne koristi. So vam te karakteristike znane? Seveda, vsi imamo tudi takšne sosede, če jih pa še nimamo, pa čakajo na nas kje v zasedi. Da se razumemo, z njimi ni nič narobe, le ujeti so v svoje gene in so pač takšni, kot so. Omogočajo nam, da vidimo drugačne, Matove družine, in prepričan sem, da so te v večini.

Hišni ljubljenci so za vas očitno neusahljiv vir navdiha za zgodbe. Po psu Hektorju ali ob njem je zdaj našel mesto tudi maček. Zdi se, da lahko skozi zgodbe o odnosu do živali poveste prav vse, kar je treba vedeti o ljudeh?

Zadnje čase sem se res precej osredotočil na hišne ljubljence, mogoče malo tudi zato, ker sem videl, kako to bralce zabava. Predvsem pa je zadela žebljico na glavico vaša domneva, da je to udoben

način, s katerim lahko veliko povem o ljudeh, o odnosih med nami, ki se niso spremenili zadnjih nekaj tisoč let in se verjetno prav toliko tudi ne bodo. Prav to, medčloveški odnosi, je tisto, kar me zanima pri pisanju literature. No, in kot ste opazili, je lahko vmes tudi kakšen odnos s kakšnim hišnim ljubljencekom.

Katero žival in zgodbo o kateri plati človeškega imate trenutno v svoji pisateljski datoteki?

Zadnjič sem se srečal s prijateljem Slavkom Preglom, ki sta mu pravkar izšli dve knjigi (čestitam) in me je vprašal, ali kaj pišem. Človek božji, saj sem vendar v pokoju (ne pokojni), sem mu zabrusil, zdaj je na vrsti uživancija, ne pa delo.

Petra Vidali

Večer, 22. 9. 2015, str. 5

PETER SVETINA: »SMEH ROJEVA
SMEH, JOK PA JOK«

Peter Svetina (1970) je rojen v Ljubljani, najprej je študiral medicino, nadaljeval na Filozofski fakulteti v Ljubljani, di-

plomiral iz slovenistike in doktoriral iz starejše slovenske poezije. Dvakrat je bil nominiran za večernico, leta 2004 za knjigo *Mrožek dobi očala* in 2011 za *Modrost nilskih konjev*. Leta 2013 pa jo je prejel za knjigo *Ropotarna*. Ob otroški prozi piše tudi poezijo za odrasle. Prevaja iz češčine, angleščine, nemščine. Piše tudi strokovne članke o starejši slovenski mladinski književnosti, o kriminalkah in romanih. Zadnje desetletje je profesor slovenske književnosti na univerzi v Celovcu. Leto in pol je bil tudi vodja Pionirske knjižnice v Ljubljani. S 193 centimetri je največji (mladinski) pisatelj.

Iz češčine ste prevajali poezijo Miroslava Holuba, s svojimi kratkimi premissljevanji o človeku in stvareh vas je nagovoril. To je bila torej neposredna spodbuda za knjigo pesmi Domače naloge?

Ja, njegova kratka premissljevanja o točnosti, o zemljevidih, o plotu, o starki z vozičkom itn. so pravzaprav kratka premissljevanja o rečeh bivanja. Prevajanje je po mojem najgloblje ukvarjanje z besedilom. In če ti je tekst pri srcu in se te dotakne, začneš še sam premissljevati o rečeh, o katerih oni ni pisal. Tako so začela nastajati kratka premissljevanja o tem in onem, kakšna bolj eksplicitna, kakšna taka, da se zdi, da sploh niso premissljevanja. Zdi se mi, da so otroškemu svetu v tej starosti mogoče bližje domače naloge, zato sem jih potem tako naslovil. In še nekaj sem si želel: napisati take pesniške naloge, ki se kdaj sploh ne rimajo, ki sploh niso napisane po pravopisnih pravilih, ki so skratka take, kot se za naloge ne pričakuje. Po tistem tudi zato, da bi kdo v svoji glavi premaknil mejo med tem, kaj mora samo tako in nikakor ne drugače.

Nimate pri lastnem ustvarjanju težav s tem, da ste doktor literarne zgodovine in torej nenehni preučevalec drugih

literatur? »Literatura rojeva literaturo«, ste mi rekli ob prejetju večernice za knjigo Ropotarna pred dvema letoma. Kot kažejo Domače naloge, jo tudi prevajanje res rojeva? Literaturo namreč.

Sreča je, če se lahko poklicno ukvarjaš s stvarmi, s katerimi bi se ukvarjal sicer samo v prostem času. Študij in priprava na predavanja vsak semester sta dobrodejna. In kot rečeno, prevajanje se mi zdi najgloblje branje literature. Ni čudno, da tako branje rodi novo literaturo. S tem rojevanjem se mi sploh zdi tako: smeh rojeva smeh, jok pa jok.

Nikoli se preveč ne silite z enovitostjo pesniške forme. Tudi Domače naloge so take, svobodne, mnogoplastne, prežete z lirizmom, tudi nonsensom, igrive, svetinovske. So dolgo nastajale ali le dolgo čakale na izid?

Zmeraj se mi zdi, da če kaj preizkušaš in raziskuješ, ni treba ene rešitve v nedogled ponavljati. Občutek imam, da se na tak način rezultat preveč obrabi. Zato najbrž tako skakanje v obliki sem pa tja. Ampak vedno ostaja pri vsakem avtorju ena etična, moralna, duhovna konstanta, to mislim, da že. To lažje opazujem pri drugih, do svojega literarnega dela imam slabo distanco.

Po navadi se takele ciklične reči, kot so tudi Domače naloge, rodijo in ostajajo v glavi toliko časa, dokler se ne izpišejo. Svet v tistem času opazujem skozi teme in motive, ki prihajajo v pesmi ali zgodbe. Potem krpo ožameš in je suha.

Sodelovanje z ilustratorjem Damijanom Stepančičem je zdaj že stalnica vaših knjig. Kdo je bolj vplival na drugega to pot? Stepančič jo je vnovič ubral čisto po svoje, skoraj neodvisno od teksta izrisuje svojo zgodbo. Krasna nadgradnja pravzaprav?

Zanimivo je delati ob nekom, ki si pusti marsikaj, ki si marsikaj dovoli. Damijanu

ni problem risati čez rob lista. To se vidi tudi v tej slikanici. Pelje enostavno svojo zgodbo, s cesto, ki se vije skozi več ilustracij, s črkami, ki so posejane sem in tja, s kolesom, ki je parkirano, če ga kdo na naslednji ilustraciji ne vozi. Za otroke se mi zdijo tako ilustrirane knjige fantastične, listaš, pa se ti vedno kaka nova podrobnost prikaže, lahko bereš tekst, lahko bereš ilustracijo.

Čehi so vam blizu, študirali ste v Pragi. Kaj vam je pri njih najbolj všeč, anekdotičnost?

V češki literaturi občudujem na eni strani veselje do pripovedovanja, na drugi strani pa mešanje realnosti in fantastičnega, in to na tak način, da se avtorju nikakor in sploh ne zdi potrebno delati med obema svetovoma meje. Marsikdaj so stvari neskončno čudaške, ampak se ne avtor ne literarni liki tej čudaškosti ne čudijo: pride recimo v Macourkovih zgodbah človek iz pradvnine s pomočjo čarobne slušalke v šolo k Machu in Šebestovi.

Ne čudijo se. Tudi on se ne čudi. Nasprotno, ravnatelj in učiteljica sta navdušena, ker bodo imeli otroci zdaj iz prve roke informacije o tem, na kakšen način so pripravljali za obed zajca v ledeni dobi.

Vaš pesniški inventar je preprost, tudi in zlasti vsakdanji predmeti so v njem. Vse je torej vredno upesnjevanja? V Domači nalogi za vrsticami pišete: ... če je pesem v redu / se tam skrivajo / tobogan nožek kolo / okno in skozenj / sinice ...

Mislim, da ja. Vsaka stvar lahko zaživi v pesmi. Vprašanje je samo, ali je uspelo avtorju to reč doživeti na tak način, da ga je vredno zapisati v pesem.

Še zmeraj ste v Celovcu, univerzitetni profesor na tamkajšnji slovenistiki. Se je razdalja do domovine zadnja leta kaj

zmanjšala ali še povečala? Je zanimanje za slovenščino na univerzi zadostno, veliko?

Mislím, da se razdalja manjša s številom potovanj na isti kraj. Zanimanje za študij slovenščine je kar konstantno. Zadnji dve leti opažam, da je kak študent več tudi iz Slovenije, še posebej na pedagoški smeri.

Ste prisotni s kakim nemškim prevodom na tamkajšnjem knjižnem trgu ali tam figurirate le kot literarni znanstvenik, v Slovenijo pa prihajate na predstavitve svojih knjig?

Pri Dravi je izšlo nekaj slikanic v nemščini, ki jih je prevedel Fabjan Hafner. Na Koroškem, mislim, me bolj potrebujejo kot literarnega zgodovinarja in profesorja z univerze. Kot avtor knjig za otroke iz srednje oziroma jugovzhodne Evrope sem pa prepotoval že nekaj delov Nemčije.

Se je po tem, ko ste prejeli večernico, za vas veliko spremenilo, se založbe in knjižnice (še) bolj zanimajo za vas, knjižnice?

Nimam občutka, da bi se zaradi nagrade kaj bistveno spremenilo. Imam srečo, da ne napišem prav veliko, potem tudi založbe, pri katerih marajo moja besedila, nimajo težav s kakim naslovom na leto, dve.

Spremljate domačo mladinsko književnost in tujo, ki jo tudi prevajate, kar je najpozornejše branje, in v kakšni kondiciji je naša v primerjavi s tujo?

Rekel bi, da v dobri. Razlika je seveda v absolutnem številu naslovov, razlika je tudi v količini prevedenih naslovov. Prvega je seveda zaradi večjega jezikovnega zaledja na nemškem področju več, drugega pa sorazmerno z izvorno mladinsko literaturo po mojem manj kot pri nas. Razlike so po mojem občutku nekoliko tudi v žanrih: na nemškem govornem področju je precej serijalov, fan-

tazije, problemska literatura je le eden od žanrov. Kar precej pa se nemški in slovenski prostor ločita po temah literarnovednih raziskav: tipološke opredelitve žanrov v nemškem prostoru niso aktualna tema, v ospredju je all-age literatura, literatura in (zlasti elektronski) mediji pa vprašanja drugosti in tujosti.

Melita Forstnerič Hajnšek

Večer, 22. 9. 2015, str. 6

DAMIJAN ŠINIGOJ: »NAJSTNIKI SE BODO VEDNO SPOPADALI Z ENAKIMI TEŽAVAMI«

Na njegovi spletni strani piše, da je »pisatelj, prevajalec, urednik, publicist, scenarist in jamar«. Napisal je dva romana, *Vojake ubijajo, mar ne?* (Založba Amalietti, Ljubljana, 1991) in *Neizstreljeni naboj* (Založba Amalietti in Slon, Ljubljana, 1994) ter zbirko kratkih zgodb *Očkov kotichek* (Založba Goga, Novo mesto, 2003).

Prevedel je več knjig, med njimi leta 2000 roman *Kratek izlet Ratka Cvetnića*,

leta 2001 roman *Pričevalec Zilhada Ključanina*, leta 2003 roman *Izplavanje Veselina Markovića*, leta 2006 pa še roman *Kar sem zamolčala* Aleksandre Kardum. Po njegovem scenariju je bil leta 2002 posnet dokumentarni film *Ko potrka vojna*. Redno piše za več revij in je kolumnist revij *Park*, *Mama* in *Polet*. Ob tem nima veliko časa za posodabljanje podatkov, zato zna biti, da smo kakšno knjigo izpustili.

Še pred dnevi ste bili v Bosni na jamarški ekspediciji. Globine so vam očitno izziv. Tudi globine Zemlje.

V Bosni slovenski jamarški reševalci v okviru Civilne zaščite Slovenije usposabljam jamarje iz sedmih držav v reševalnih tehnikah. Globine, in tudi višine, so mi bile izziv nekdanj, zdaj so postale način življenja. Jamarstvo je namreč ena redkih dejavnosti, kjer kot raziskovalec še lahko stopiš nekam, kamor še ni stopil nihče drug, in fotografije še ni na Googlu ... Je pa seveda še veliko več od tega!

Ali ni tam notri utesnjeno, klavstrofobično?

Seveda je, in če bi moj oče vsaj približno vedel, kje se klatim, bi mi tovrstno početje zagotovo prepovedal, kljub temu da sem že dolgo polnoleten. A kakor vseh stvari na svetu se tudi 'tenstanja' v nemogočih, ozkih, temnih in hladnih prostorih enostavno navadiš in ti postane vseč ...

Utesnjeno se široki duh in široka duša zdaj spet počutita v sistemih, ki nam utirjajo korake in misli in nagrizejo dostojanstvo. Ali to občutite?

Pravzaprav ne, ker se ukvarjam izključno s stvarmi, ki so mi vseč. Ko enkrat nehaš kot zasvojenec spremljati dnevnopolitično dogajanje, svet nenadoma postane lepši. In ko si tri ali štiri dni pod zemljo, odrezan od vseh informacij, nenadoma spoznaš, da je absolutno

nepomembno, kdo je kaj ukradel ali kaj rekel, in da je edino, kar šteje, družina, prijatelji, pozitivni ljudje!

Duhovitemu, kot znate biti in seveda so vaši junaki tudi, se je lažje spopadati z vsem resnim, težkim, neumnim, banalnim, žalostnim, smešnim in kar nam še pride na življenjsko pot, ali ne?

Mislím, da ja. Smej se in smejali se bodo s tabo, jokaj in jokaj boš sam. In v prijetni, pozitivni družbi je pač vse lažje.

Je današnjim najstnikom težje, kot je bilo vam, ko ste bili v njihovih letih?

Dokler bodo najstniki, se bodo verjetno spopadali z enakimi težavami, le ko bodo odrasli, jim bo skoraj zagotovo težje.

Z Iskanjem Eve ste prvič v mladinskem leposlovju. Ste kot učenec in dijak radi brali? Koga še posebno?

Ogromno sem bral, pravzaprav sem samo bral. Seveda pa sem bil mlad v času brez računalnikov, interneta, telefonov in televizijski program je bil v bistvu en sam. V osnovni šoli sem bral Karla Maya, Julesa Verna, Jalnove *Bobre*, Finžgarjev *Pod svobodnim soncem* in podobno, v srednji že ruske klasike brez izjeme, Vitomila Zupana ... Joj, laže in hitreje bi bilo verjetno napisati, česa nisem prebral.

Kaj so vam takrat pomenile tiste zgodbe? Kaj so vam sporočali junaki?

Eh, tukaj bi se z veseljem izgovoril na starost in pešajoč spomin. Pravzaprav ne vem, kaj mi pomeni dobra zgodba in kaj mi sporočajo junaki, vem le, da še vedno z veseljem berem, in ne razumem ljudi, ki pravijo, da časa za branje nimajo. Res ne. Že če ne gledaš televizije, je časa kar naenkrat več kot dovolj.

So torej stvari, ki se od tistih časov niso spremenile?

Zagotovo so. Še vedno levo nogo pori-

nemo v levo hlačnico in desno v desno, ko se oblačimo, in še vedno se moramo na koncu s človekom osebno srečati, če želimo imeti pristne odnose.

In so reči, ki so na veliko spremenile način komuniciranja, splet, skype, mobilniki ...

Zagotovo. Ker smo ves čas priklopljeni in ker ves čas komuniciramo z ogromno ljudmi naenkrat, je vse skupaj površno. Pa še takrat, ko s kom sedimo skupaj, ves čas pogledujemo na telefon! Včasih je bil frajer tisti, ki je imel prenosni telefon, zdaj so mi vseč tisti, ki ga znajo kdaj tudi pozabiti doma.

Kaj z romanom Iskanje Eve sporočate bralcem, predvsem osnovnošolcem in srednješolcem?

Pravzaprav jim ne sporočam nič, vsaj ne namerno. Napisal sem zgodbo o mladeniču, ki pobegne od doma, da bi se srečal s prijateljico, ki jo je poznal le prek spleta, ker otroci so včasih tudi takšni, in potem sem temu fantu v romanu poskušal karseda otežiti pot. Če sem jim kaj nehote sporočil, sem jim morda to, da naj pred kakršno koli odločitvijo malce razmislijo. Kar je seveda težko, govorimo namreč o otrocih.

Vse to, kar piska in prenaša zvoke in slike na zelo hiter in za uporabnika bolj ali manj enostaven način, uporabljajo tudi vaši junaki v romanu. Celo do resnih zapletov pride, ko ti aparati ne delujejo. Ste s tem akceptirali stanje ali tudi malo požugali, da ti aparati niso vsemočni?

Glavnemu junaku sem samo želel otežiti njegovo avanturo in med pisanjem sem le malce razmislil o tem, kaj vse pri takšnem podvigu lahko gre narobe. Otroci so namreč impulzivni, no, saj smo vsi, in niti pomislijo ne, da jim telefon lahko recimo ukradejo. In že je tu lahko nepremostljiva težava.

Leon in Eva sta se srečala ne spletu. Ob praznih mobilnikih in spregledani pošti se dogaja tudi tukajšnje počasno, omejujoče življenje. V katerem ni mogoče hitro presegati razdalj in v čolnu prepluti zaliva, kajne?

Ja, današnje življenje je nadvse hitro. In zaradi tega ne povsem domišljeno. Ko še ni bilo prenosnih telefonov, si se s prijateljem zmenil v mestu, in ko si odšel od doma, načrtov ni bilo več mogoče spreminjati. Če prijatelj recimo ni smel od doma, je to pomenilo, da si ti pač sam sedel v gostilni. Danes nihče več ne dela načrtov vnaprej, ker se itak lahko sproti spreminjajo.

In starši, ki so tudi doživeli komunikacijski skok, so še vedno tisti, ki omejujejo najstnike, imajo svoje načrte, so v svojem svetu?

Seveda si vsi starši domišljajo, da imajo v družini demokracijo in vsi odločajo o vsem, a ko ne gre povsem po očetovih željah, se lahko demokracija zelo hitro spremeni v tiranijo, v kateri zmaga pravica močnejšega.

Nazadnje se, hvala bogu, vendarle izkaže, da imajo srce za svoje otroke. Človečnost je pač najboljša in najlepša stvar.

Kakopak. Konec koncev imamo svoje otroke radi tudi, ko ušpičijo kakšno neumnost. Morda ne ravno v tistem trenutku, a vseeno. Že sedemnajst let pišem kolumno v reviji *Mama* o tem, kaj pomeni biti oče, in moji trije sinovi so se zelo kmalu naučili, da so me po kakšni njihovi neumnosti potolažili, da bom imel vsaj o čem pisati.

Hja, še nekaj o mešanih občutkih, čeprav ne vem, kako bi to lahko izpeljali drugače. Dvaindvajset tisoč najstnikov bo spoznalo Evo, ki govori ljubljansko, ker je to kul (in Leon, prevedeno iz angleščine, tudi). Ko ne bosta

najstnika, bosta govorila drugače in pisala v knjižnem jeziku? Knjigo bodo prejeli tudi naši tu na Štajerskem in vaši na Dolenjskem. Tu najstniki recimo obožujejo dialekt Filipa Flisarja, bi bila štajersščina, ki bi jo govoril Šved Leon, nenavadna?

Pravzaprav ne vem. Napisal sem tako, kot se mi je zdelo najboljše in kot edino znam. Za vse seveda ne bo najboljše. In čeprav sem bil sprva nadvse ponosen, da so Evo uvrstili v projekt Javne agencije za knjigo Rastem s knjigo, je ponos kmalu zamenjal strah. Kaj pa, če bo tistih, ki jim knjiga ne bo všeč, več od tistih, ki jim bo? Zagotovo se mi bo, ko jo bodo morali prebrati, velikokrat kolcalo.

Saj, v katerem jeziku sploh ponuditi mladim Slovincem roman? Vaš seveda je v lepi slovenščini, beseda lepo teče. In verjetno je prav tako. Zato je tudi ponujen tolikemu številu mladih.

Hvala. Kot rečeno, napravil sem, kot najboljše znam, in se pri tem, to moram priznati, neizmerno zabaval.

Kaj zdaj počnete? Ali tudi vam, kot junakoma iz Eve, kdo kdaj prekriža načrte, padejo vodo, so pogosto neuresničljivi? Kdo vam priskoči na pomoč, če je treba?

V mojih letih meja ni več le nebo in zvezd že dolgo ne klatim z neba, in ko so želje prizemljene in torej uresničljive, je vse lažje.

Kaj pišete? Kaj nastaja? V katere literarne vode in jame se spuščate?

Do Eve sem bil prepričan, da mladinske literature nikoli ne bom pisal, zdaj že pišem nadaljevanje. Ker mi je všeč. Vsaj v romanu nagajati otrokom. Mislim tistim, ki počnejo neumnosti, na pot postavljati prepreke. Ker jih bo v življenju, predvsem med odraščanjem, nič koliko. Tista prava jama pa je skoraj vsak teden druga, le Čaganka, najgloblja doljenjska blatna lepotica, ki jo še vedno intenzivno raziskujemo, ostaja ista.

Bojan Tomažič

Večer, 22. 9. 2015, str. 7

Peter Svetina, Marija Švajncer, Dim Zupan in Vladimir P. Štefanec (foto Robert Kereži)

POGLED NA SVOJE DELO

Tilka Jamnik

S KNJIGO ... V ARGENTINO!¹

Nobena skrivnost ni, da rada berem in rada potujem. Že nekaj let, kadar je le mogoče, združujem udeležbe na mednarodnih kongresih IBBY, evropskih konferencah o branju idr. z zasebnimi potovanji. Torej »s knjigo v svet«, kar je tudi geslo Društva Bralne značke Slovenije – ZPMS, ki še posebej drži, kadar obiskujem Slovence po svetu.

Tako sem si organizirala tudi gostovanje v Argentini, ki sem ga izvedla v času od 24. aprila do 17. maja 2015. Prof. Marcela Ramírez, ki sem jo srečala na bralni konferenci Lectura 2013 v Havani, me je povabila, da tudi v La Plati predstavim Bralno značko in slovenske bralne projekte; pisateljica Gricelda Rinaldi, s katero sva se »spoznali« na Facebooku, pa me je povabila na mednarodno konferenco o mladinski literaturi in branju v mestu Posadas. Zelo me je zanimal tudi knjižni sejem, ki je vsako leto od srede aprila do srede maja v Buenos Airesu, in z argentinsko sekcijo IBBY (ALIJA) sem se dogovorila tudi za sodelovanje na enem od njihovih strokovnih dogodkov na sejmu. Navezala sem stik s prof. Tjašo Lorbek, predavateljico na lektoratu slovenščine v La Plati (Universidad Nacional de La Plata) in v Buenos Airesu (Universidad de Buenos Aires), ki je ponudbo mojih bralnih delavnic takoj sprejela za vseh šest stopenj tečajnikov slovenščine. Na vse kriplje sem si prizadevala priti tudi do slovenskih »sobotnih« šol, vendar mi je uspelo obiskati le Balantičevo slovensko šolo v San Justu (Buenos Aires).

Za vse dogodke sem imela pripravljen isti program, ki sem ga prilagajala glede na občinstvo, namen, njihovo znanje slovenščine idr.: predstavitev Bralne značke in slovenskih bralnih programov in projektov (slovenska knjižnična mreža, MKL, Pionirska, Slovenska sekcija IBBY, JAK – Rastem s knjigo, DSP – Povabimo besedo, BDS, revija *Otrok in knjiga* idr.), slovenske mladinske književnosti in še posebej slikanic²: takšnih, s katerimi sem lahko – vsaj malo – predstavila Slovenijo, njeno kulturno in naravno dediščino, znamenite osebnosti, vrhunske slovenske ustvarjalce mladinske književnosti in njene osrednje teme, različno oblikovana bralna gradiva za bralce različnih bralnih zmožnosti idr. Naj navedem nekaj slikanic: France Prešeren: *Zdravljica* (izdaja Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS), Tone Pavček:

¹ Avtorica prispevka je predsednica Slovenske sekcije IBBY in podpredsednica Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS.

² Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS in založbe Mladinska knjiga, Miš in Malinc so mi darovale knjige za izvedbo mojega programa, skupaj 25 izvodov knjig (več jih tudi nesti ne bi mogla), ki sem jih potem darovala predvsem knjižnicam gostiteljicam.

Juri Muri po Sloveniji (Miš), Damijan Stepančič: *Zgodba o sidru* (Mladinska knjiga), Maja Kastelic: *Deček in hiša* (Mladinska knjiga), Marjan Manček: *Hribci* (Forum), Tanja Komadina: *Fino kolo* (Forum), Huiqin Wang: *Ferdinand Avguštin Hallerstein: Slovenec v Prepovedanem mestu* (Mladinska knjiga), Fran Levstik: *Kdo je naredil Vidku srajčico* (Mladinska knjiga), Ela Peroci: *Muca copatarica* (Mladinska knjiga), Svetlana Makarovič: *Pekarna Mišmaš* (z vsemi tremi ilustracijami, Mladinska knjiga), Anja Štefan: *Gugalnica za vse in 101 uganka* (Mladinska knjiga), Barbara Hanuš: *Rojstni dan* (Miš), Aksinja Kermauner: *Žiga špaget gre v širni svet* (Miš). Opozorila sem na nekatere slikanice, ki so prevedene tudi v španščino: Mojca Osojnik: *Hiša, ki bi rada imela sonce* ter Lila Prap: *Zakaj in 1001 pravljica* (vse Mladinska knjiga), Brane Mozetič: *Dežela bomb, dežela trav* (Center za slovensko književnost). Poudarila sem, da imamo v slovenščino prevedeni knjigi dveh vrhunskih argentinskih avtoric, dobitnic nagrade ALMA oz. Andesenove nagrade, in sicer Isol: *Poredni Petit = Petit, el monstruo* (Malinc), Maria Teresa Andruetto: *Juanova dežela* (Malinc).

Med Slovence v Argentini sem si zelo želela, odkar sem prav v reviji *Otrok in knjiga* prebrala prispevek Alenke Čuš z naslovom *Bralne navade Slovencev v Argentini*, ki ga je zaključila takole: »Najslabša točka pa je seveda slaba bralna kultura, s katero bi se morale resno ukvarjati tudi šolske knjižnice. V mladih bi bilo potrebno z različnimi motivacijskimi pripomočki zbuditi željo po branju in v sklopu ohranjanja slovenstva vzgajati argentinske Slovence tudi v bralce.« (*Otrok in knjiga*, 2012, 85, str. 22). To mi je bilo v strokovni izziv, medtem ko me je vleklo v Argentino že vse od tedaj, ko sem prebrala zgodbo *Lukec in njegov škorec* Franceta Bevka, davnega leta 1961 ☺.

Svoje potovanje sem snovala kar eno leto! Že aprila lani sem o svojih načrtih obvestila Veleposlaništvo Republike Slovenije v Buenos Airesu in Urad vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki mi je posredoval naslove vseh slovenskih društev in krovnih organizacij Slovencev v Argentini. Pisala sem na vse naslove in jim povedala, da bi jim želela – ker že prihajam v Argentino – predstaviti novejšo slovenske mladinske knjige, izvesti bralne delavnice idr., kar sicer počnem že nekaj let na rednih seminarjih Zavoda RS za šolstvo za učitelje slovenščine iz Argentine, Avstralije in ZDA. Konec januarja letos je bil spet takšen seminar v Ljubljani in sem dvanajstim učiteljicam iz Argentine še osebno povedala, da si želim obiskati njihove »sobotne šole«. Nobeno vabilo ni prišlo. Šele tik pred odhodom so me kontaktirali z veleposlaništva v Buenos Airesu, češ, ali prihajam, in tedaj sem jih prosila, da mi uredijo gostovanje vsaj na eni slovenski šoli, in tako sem končno dobila vabilo z Balantičeve slovenske šole v San Justu (Buenos Aires). Sporočili so mi, da se veselijo mojega obiska, saj na njihovi šoli berejo za bralno značko, in da mi lahko naklonijo vsega skupaj dve uri. Sporočila sem jim, s katerimi slovenskimi slikanicami bi želela izvesti bralno delavnico, toda oni so mi poslali seznam 20 slovenskih ljudskih in Grimmovih pravljic, češ naj raje na primeru ene od njih pokažem, kako bi jo »obravnava« za potrebe bralne značke. Izbrala sem pravljico o Povodnem možu. Ena od učiteljic je obiskala mojo bralno delavnico na lektoratu in mi »priporočila«, naj od vseh knjig predstavim le še slikanico *Žiga špaget*. Sicer pa so me potem lepo sprejeli. Obiskala sem jih v soboto, na dan njihovega rednega pouka. Učence (vseh skupaj jih je 52) so razdelili v dve skupini, na nižjo in višjo stopnjo, toda za vsako skupino sem imela le 45 minut, v tem času so otroci izvedli tudi kratek program; vmes sem obiskala še vrtčevsko skupino otrok. Pokazali so mi tudi nekaj učilnic in šolsko knjižnico, v kateri so v glavnem starejše slovenske slikanice (tudi močno obrabljene) in mnoge z nabožno vsebino. Po vsej šoli je čutiti vpliv cerkve, toda v resnici me je pri srcu stiskalo samo zaradi njihove

zadržanosti do slovenske sodobne literature in nezaupanja do mene! Na poti v Balantičevo šolo sem se za nekaj trenutkov ustavila v Slovenskem domu in zato me je takoj naslednji dan želel srečati nek slovenski gospod, češ, da mi bo pojasnil, kakšna je situacija Slovencev v Argentini. Govorila sem mu, da je prav literatura kontrast takšni utesnjenosti. Kakor koli: po tej izkušnji se je samo povečala moja želja, da bi gostovala v slovenskih »sobotnih šolah«, ne le v Buenos Airesu, ampak tudi v drugih krajih po Argentini, kjer živijo Slovenci ☺.

Zelo uspešne in prijetne pa so bile bralne delavnice v sodelovanju s prof. Tjašo Lorbek, v petih skupinah tečajnikov lektorata slovenščine, v La Plati (ena skupina) in v Buenos Airesu (4 skupine), nivo 1–6, ok. 60 tečajnikov, vsaka skupina po 2 šolski uri. Tu sem ves čas govorila v slovenščini, na nižjih stopnjah je prof. Lorbekova prevajala v španščino, uporabljali pa sva tudi moje PP predstavitve v španščini. Prvi del je bila kratka predstavitev Bralne značke in slovenskih bralnih projektov, drugi del pa bralna delavnica s slovenskimi slikanicami. Tečajniki so zelo lepo sodelovali, ne glede na znanje jezika, pripovedovali so svoje vtise in občutja ob slikanicah. Vsi smo bili navdušeni, prof. Lorbekova je bila zadovoljna, da je pridobila nekaj izkušenj za delo s konkretnimi knjigami. Meni se je pa tudi tokrat potrdilo, da so kakovostne slikanice vsestransko vznemirljive, tako jezikovno in bralno kot estetsko.

Predstavitvi v La Plati (Centro Cultural Pasaje Dardo Rocha, na povabilo El Portal de los Libros in Biblioteca de Arte del MACLA) in na 4. mednarodni konferenci o mladinski književnosti v mestu Posadas (Foro del libro en Misiones, v organizaciji Biblioteca Pública De Las Misiones) sta bili uspešni in zelo lepo sprejeti. V La Plati je bilo ok. 100 udeležencev, med občinstvom so bili predvsem učitelji literature, mentorji branja, knjižničarji, knjigarji in drugi s področja mladinske literature in branja. Bilo jim je strokovno zanimivo, postavljali so vprašanja, primerjali s svojo prakso, tudi sicer je bilo srečanje zelo pristrčno, trajalo je dve uri in pol. Na kraju sva s prevajalko dvojezično brali slikanico *Žiga špaget* ... Moja 45-minutna predstavitev v Posadesu pa je bila uvrščena v prvi dan tridnevne konference. Sprejem je bil neverjeten in za konec sva s prevajalko dvojezično brali *Porednega Petita*. V obeh primerih je bilo nujno povedati, kako majhna država je Slovenija, kajti Argentina je s površino 2.791.810 km² druga največja država v Latinski Ameriki, razdeljena je na 23 provinc, prebivalcev je ok. 40 milijonov, od tega jih v Buenos Airesu živi okrog 14 milijonov. Tako so boljše razumeli npr. slovenska prizadevanja za dvig bralne kulture, kar je v njihovih razmerah primerljivo s posameznimi provincami. Predstavitve sem imela v angleščini s PP predstavitevami v španščini (v ta namen sem se poldrugo leto po malem učila španščine, dr. Barbara Pregelj pa mi je PP prijazno lektorirala), vendar so gostitelji poskrbeli tudi za simultani prevod v španščino.

Moje gostovanje je doživelo tudi nekaj medijske pozornosti: imela sem intervjuje za argentinsko revijo MIRABA, za časopis Svobodna Slovenija in za slovenski radio v Buenos Airesu.

Knjižni sejem v Buenos Airesu me je navdušil: v osrednji dvorani se vsaka argentinska regija predstavi s svojimi založbami in prizadevanji za branje, kulturnim izročilom itd., v drugih dvoranah pa založbe razstavljajo svojo knjižno produkcijo; vsega je veliko, tako vrhunskih knjižnih izdaj kot kiča, ogromno knjig s popustom, veliko je različnih dogodkov (branja, delavnice, predstavitve avtorjev in knjig, debatne kavarne, seminarji itd.), tudi glasbenih in plesnih nastopov. Strokovni dogodek Argentinske sekcije IBBY pa je bil zelo skromen, dogodek bi morda lahko primerjali s »knji gosledom« na Slovenskem knjižnem sejmju.

Deset dni sem turistično potovala na severu Argentine, po pokrajinah Salta in Misiones, tudi k slapovom Iguazu, toda to ne sodi v revijo.

Naj strnem še nekaj vtisov in izkušenj:

- knjižnična mreža v argentinskih provincah ni tako razvita, kot je v Sloveniji; imajo dve vrsti knjižnic: javne, ki jih razvijajo vlade posameznih provinc, in ljudske, ki jih osnujejo posamezniki s knjižnimi darovi in z osebnim prostovoljnim prizadevanjem, da bi v svojem okolju prispevali k dvigu bralne kulture (mdr. sem obiskala pravljično otroško knjižnico Biblioteca Infantil Del Otro Lado del Árbol in tipično četrtno knjižnico Biblioteca San Martin v La Plati ter zelo moderno knjižnico Biblioteca Público De Las Misiones v mestu Posadas, ki je v čudovitem kulturnem centru Conocimiento, ki pa je žal pol ure vožnje z avtobusom iz centra mesta);
- ne izvajajo nekega osrednjega vrednotenja knjig za otroke in mladino, ne pripravljajo priporočilnih seznamov (ali česa podobnega) na nivoju province, ampak le na ravni zasebnih »iniciativ«, npr. El Portal de los Libros priporoča kakovostne slikanice na Facebooku; našla sem le en tematski seznam na nacionalni ravni (Nacionalna knjižnica v Buenos Airesu), in sicer seznam knjig (»Knjige, ki grizejo«), ki so bile prepovedane v času diktature;
- v vsakem kraju sem obiskovala tudi knjigarne, ki so še posebej v Buenos Airesu čudovite. V njih je najti imenitne knjige, v Argentini je veliko dobrih, mednarodno priznanih avtorjev, toda ... glede na število prebivalcev je vsega premalo oz. jim glede na njihov standard ni dostopno. Nihče mi ni vedel povedati, kolikšna je nepismenost in kako ocenjujejo sodobno funkcionalno pismenost prebivalstva, kolikšen delež prebivalstva obiskuje knjižnice ipd. (Toda skoraj vsi prebivalci imajo mobilne telefone: opazila sem, da se praviloma prek mobilnih telefonov orientirajo po ulicah, iščejo informacije o voznih redih, odprtosti muzejev ipd. Podobno opazna je gostota sončnih kolektorjev!);
- v nekaterih provincah negujejo jezik prvotnih indijskih prebivalcev (npr. Kečua v provinci Salta in Guarani v provinci Misiones), sicer tujih jezikov ne znajo kaj dosti;
- pogosto je srečati napise v brajici, eden od 24 argentinskih TV programov pa je v celoti podprt s španskim znakovnim jezikom;
- zelo negujejo ljudsko izročilo in kulturno dediščino ... veliko je knjig mitov in legend, ljudskih pravlji in pripovedk (za različne starosti bralcev in različne stopnje bralne zmožnosti);
- vsak večji kraj ima vsaj en kulturni center, v katerem pa ni vedno tudi knjižnice, so pa obvezno gledališče, muzej, galerija, prostori z ustvarjalnicami za otroke in družine (veliko predstav je brezplačnih, tudi vstopnin praviloma ni); nepozabna je Republica de los Ninos v La Plati, nekakšen izobraževalno-razvedrilno-rekreacijski park, ki nudi različne izobraževalne vsebine s področja družboslovja in naraslovja, ki jih otroci (in njihovi vzgojitelji) usvajajo med igro in različnimi ustvarjalnimi dejavnostmi;
- opazne so »iniciative« ekološko usmerjenih posameznikov oz. skupin;
- stavbe šol, fakultet, tudi knjižnic so na videz zelo skromne, praviloma slabo vzdrževane;
- ljudje so živahni in prijazni, sproščeni in nevsiljivi (vendar je v Buenos Airesu veliko opozoril na razne neprijetnosti, ki se lahko zgodijo turistom).

JUBILEJI

Slavica Remškar

NA CICIBANOVI ČUDEŽNI PREPROGI

***Ciciban*, najstarejša slovenska revija za otroke, neprekinjeno izhaja od septembra 1945. Letos septembra je praznovala 70. obletnico izida prve številke. Besedo *ciciban* je pred sto leti v slovenščino iz srbščine prinesel in v slovenskem jeziku povsem udomačil Oton Župančič¹.**

Poskočna beseda spominja na otroško ščebetanje, zvočno priključje oglašanje siničk in se mnogo let kasneje udomači kot ime še ene revije – iz *Cicibana* izpeljanega *Cicidoja*. V Karadžičevem *Slovarju srbskega jezika* beseda pomeni »malega mlinarja« in ni brez ženskega para. S *cicibanom* je *cicibanica*, mala mlinarica. Je mnogo poznejša *Franca izpod klanca* Kajetana Koviča, ki »melje dan na dan« in smeje pove: »Mlin so moja usta, kamni pa zobje!«, njena sorodnica? Mislim, da ja. *Ciciban* je v sto letih dobil veliko radoživih in korajžnih bratcev in sestic. To niso več tipični slovenski otroci devetnajstega in začetka dvajsetega stoletja, o kakršnih razglablja Alenka Puhar v *Prvotnem besedilu življenja*. Poslušni, pridni, bogaboječji, pogosto tudi zlorabljeni otroci, ki skrbijo za dobro počutje svojih *starišev* in – če tako nanese – nedolžni plačujejo za njihove grehe. Župančičev *ciciban* teče v zeleni dan, se pametno pomeni s čebelo in si dopisuje s kralji. Kosovelov »*ciciban*« nosi sončnico na rami, kot bi nesel samo veliko Sonce. Zanj je zanimivo in iskrene pozornosti vredno vse pod nebom. Sončni sij se enako lepo kot na kraljevski kroni blešči tudi na močeradovem hrbtičku in v njegovih nedoumljivih očeh, se ustavi na mačjih tačkah in pri dojenčku v zibki. *Ciciban* marsikaj po svoje ušpiči, laže pa ne. Ne samo zato, ker (se) lagati ne sme, ampak ker mu ni treba. Njegovi odrasli so zreli in razumni, zato se *cicibanu* ni treba prenarejati in hinavčiti. *Cicibanov* odrasli od otroka ne čaka tolažbe, nima pa tudi nobene potrebe, da bi otroka kupoval z razvajanjem. Oton, Srečko, Anica, Vida, kasneje Tone, Kajetan, Niko, Dane, Gregor, Svetlana, Miroslav in dva Slavka ter več Francev pa Feri, Boris ... Janez, Mira ... Andrej, Bina, Anja, Nataša, Tinka, Cvetka ... Marlenka, Marija Lucija, Ančka, Marjanca, Jelka ... in še ena Jelka in Matjaž in Marjan in Dani in Lila pa Zvonko, Polona, Damijan, Peter in še en Peter, Suzi, Maša, Tanja, Igor, Andreja, Maja, Anka, Marko, Hana ... vsi ti in še številni drugi² očetje in mame,

¹ Leta 1915 je pri Učiteljski zadrugi izšla Župančičeva zbirka pesmi za otroke *Ciciban*.

² Zanimiva družabna literarnozgodovinska igra: kako dobro poznam slovensko zgodovino zadnjih sedemdesetih let ali kdo vse je objavljajal v *Cicibanu*?

tete in strici, otrokovi tovariši v igri, se znajo igrati s cicibani in cicibanicami; pogovor z njimi, pesnjenje, slikanje, komponiranje glasbe zanje ... jim je zanimivo, pomembno početje, vredno najgloblje pozornosti. Cicibanica je Lenka, ki zlagoma uživa v domačih opravkih in se ji začne muditi šele, ko jo petelinček sam pokliče k mizi jest. Cicibanski hedonist je Kovičev Maček Muri. Ciciban je Pedenjped. Cicibanica je Brankina Katka, je Svetlanina Sapramiška in je Pika Nogavička, ki jo je s severa k nam pripeljala teta Kristina. Ciciban je modrec Modri medvedek Marjana Mančka. Cicibanica je Majdina pošast Mici. Ciciban je tisti tretji Anjin škratek, ki si preudarno spravi snežinko v žep. In tudi Kuzma, trinajsti škrat, je, čeprav bradat, lasat in ves nasršen – ciciban.

S podobami rišem seveda le lik, le ideal otroka ...

Rišem le lik, ideal otroka, kakršnega si v določenem zgodovinskem času in okoliščinah ustvarimo odrasli. Pridni in poslušni zdravilec ran staršev je potreben brezpravnim odraslim, ki živijo v revščini in si za svojega otroka ne zmorejo predstavljati nič boljšega. Seveda so izjeme, saj cicibani skačejo in jejo štrukeljce že v slovenski ljudski otroški pesmi; v devetnajstem stoletju srečamo cicibane v Levstikovih pesmih: *otrok, ki lovi luno in zvezde, najdihojca, palček naš, moj glavaček, kopitljaček ...* Radoživi, ustvarjalni, igrivi ciciban pa lahko prevlada v družbeni zavesti kot lik otroka šele potem in takrat, ko zadosti velik del mam in očetov, tet in stricev, babic in dedkov ni več izpostavljen skrajni revščini in ponižanju. Pri nas se to zgodi v času, ko imajo slovenski meščani že precej materialnega in kulturnega bogastva, slovenski delavci pa se povezujejo v močna gibanja s pogumnimi zamislimi o pravičnejši družbi.

Na prvi pogled je tudi sodobni *Ciciban*, ta, ki ga pomagam urejati v velikem krogu in varni mreži številnih soustvarjalck in somišljenic³, poln cicibanov in cicibank in narejen prav zanje v zdravi in pravični družbi. Kje zaznavam razpoke?

Humanistični ideali, vrednote, kot so strpnost, spoštovanje ljudi, ne glede na raso, narodnost, družbeno moč, spol in spolno usmerjenost ... so v leposlovnih in v poučnih besedilih mišljeni in vzeti zelo zares. Številna besedila v *Cicibanu* so družbeno kritična, angažirana. Zanimivo (ali pa povsem razumljivo?) je temnih motivov (naj)manj v črticah o življenju sodobnih otrok, večinoma izpod peresa sodobnih avtoric, ki so tudi mame. Svet teh otrok je svetel in topel, odrasli znajo otroku in sebi pomagati v stiski. Tudi v zgodbah Majde Koren o Evi in njenem kozlu, o Mihcu in o pošasti Mici, ki zajemajo med drugim motiviko družin v stiski, so odrasli življenjskim težavam vendarle kos. Če ne vsi, vsaj kakšen. Z velikimi bivanjskimi in socialnimi problemi pa se cicibani v *Cicibanu* srečujejo v ljudskih pravljicah: tu so v vsej prvinskosti revščina in bogastvo, zlo in pogum za upor, zavist in dobrohotnost, pohlep in darežljivost, maščevanje in odpuščanje ... Socialni angažma je prisoten v najboljših poljudnih rubrikah, denimo v poučnih stripih Irene Matko Lukan v seriji *Spoznaj me* in v njenih Cici Veselih šolah (s temami družina, starost, smrt, vojna ...).

3 Včasih uporabljam ženski spol kot slovnično nezaznamovan, včasih pa moškega.

Razpoka zija med stranmi *Cicibana*, ki jih za otroke delamo ustvarjalke in ustvarjalci – tu res »izbiramo s pinceto«, kot je priporočala naša velika vzornica Kristina Brenkova – in med oglasnimi sporočili, ki so namenjena neposredno otroku ali pa ga doletijo posredno. Cicibanska sporočila najdeta otrok in njegov odrasli v *Cicibanih* in knjigah, v knjižnicah, v vrtcu in šoli. Oglasna sporočila pa so povsod okrog nas. V njih se neusmiljeno pokaže, da idealni otrok našega časa in prostora ni radoživi, radovedni, ustvarjalni itd. ciciban, ampak je zaželeni lik priden in vsak dan znova frustriran potrošnik, ki ne misli s svojo glavo, ki se ne zanese na svojo domišljijo in ustvarjalnost, ampak potrebuje za igro vedno nove igrače, za dokazovanje pred vrstniki vedno nove statusne simbole. To ni več prvinski hedonist, ampak zasvojenec z nezdravo hrano in z buljenjem v ekrane in ekrančke. V *Cicibanu* negujemo pogovor in nenasilno reševanje konfliktov – oglasi pa prodajajo otrokom lik dečka, ki nevarno vozi, agresivno tekmuje, strelja ... V *Cicibanu* oznanjamo enakost spolov – oglasi prikazujejo ženskice kot nemogoče, osasto grajena plastične stvore na visokih petah. V *Cicibanu* se izbiranja hrane učimo ob prehranski piramidi – oglasi otrokom postrežejo z mastno-slano-sladkimi prigrizki in napitki, polnimi najrazličnejših e-jev. V *Cicibanu biti*, v oglasih *imeti*. Kupovati. Saj če ne kupuješ, ne moreš sodelovati v nagradni igri!

Smo odrasli sodobnega cicibana (še) močni, kot se je zdelo, da so močni cicibanovi odrasli v šestdesetih in sedemdesetih letih? Mu lahko obljubimo zrak za dihanje? Sonce zastoj? Čisto vodo? Temeljito izobraževanje? Dovolj časa za igro? Svoj čas in pozornost? Pravičnejšo ureditev družbe? Spoštovanja vredno delo, ko bo velik? Znamo z njim spregovoriti o oglasnih sporočilih, ki so lažniva in obljublja navidezno zadovoljitev? Ne vem.

O čem vse je mogoče govoriti, ko govorimo o Cicibanu?

V predgovoru k antologiji *Vse najboljše, Ciciban* je Kristina Brenkova med drugim zapisala: »Verjamem, da bo Ciciban dolgo živel in da bo zmeraj mlad, pa četudi bo star sto let. Saj bi morala napisati knjigo o cicibanstvu, a se mi zdi, kot bi poskušala vodovje široke čiste reke zajeti v lešnikovo lupino.«

Knjige o *cicibanstvu* genialna urednica ni utegnila napisati, čeprav bi bila gotovo prav ona lahko kos takemu velikemu delu; zapisov o *Cicibanu* je sicer mnogo, raznorodni so in vsepovsod raztreseni, knjige o *cicibanstvu* pa še vedno nimamo.

O marsičem bi lahko govorila taka knjiga. O vlogi dobre literarne in poljudne otroške revije v razvoju bralne pismenosti in v družinskem branju. O mestu *Cicibana* med slovenskimi revijami za otroke danes in v preteklosti. O tipih oziroma vrstah otroških revij. O *Cicibanovih* sedemdesetih letnikih v sliki in besedi. O programskih zasnovah, uredniških konceptih in pristopih. O besedilnih zvrsteh in vrstah, žanrih, o avtorjih in avtoricah. Dokler ne preberemo sedemdesetih vezanih letnikov *Cicibana*, si kar težko predstavljamo, koliko slovenskih umetnikov in umetnic je svojo pot začelo v *Cicibanu*. O tvornih razmerjih med *Cicibanom* in knjigami. O *Cicibanu* v družini, v vrtcu, v šoli, v knjižnici ... Posameznih tem s(m)o se lotili v priložnostnih predavanjih in (poljudno)strokovnih člankih, raztresenih po revijah in priročnikih, denimo knjižničarka Ida Mlakar, urednice Irena Matko Lukan, Alenka Veler, Barbara Hanuš, Slavica Remškar; v predgovorih in spremnih besedah k *Cicibanovim* antologijam Kristina Brenkova, Božo Kos,

Nataša Bucik, Ida Mlakar, Milček Komelj; o medvedih in medvedkih v *Cicibanu* in *Cicidoju* razglablja Miklavž Komelj; kustodinja Petja Grafenauer je septembra 2015 v Vodnikovi domačiji postavila razstavo o *Cicibanu*, likovni urednik Pavle Učakar pa razstavo naslovnice – izbor iz sedemdesetih let. Milena Mileva Blažič pripravlja v jubilejnem letu ciklus predavanj o *Cicibanu* za svoje študente na Pedagoški fakulteti v Ljubljani.

Cicibanovo zgodovino, uredniške koncepte, posamezne literarne žanre, glasbo v *Cicibanu* in položaj *Cicibana* med drugimi slovenskimi otroškimi revijami so v diplomskih in magistrskih nalogah raziskovale številne študentke, dve sta dobili celo študentsko Prešernovo nagrado.

Iz *Cicibana* v knjigo, od *Cicibana* v knjižnico

Cicibana najbolje spoznamo, če se usedemo v časovni stroj. To naredimo tako, da jemljemo iz velike omare letnik za letnikom in potujemo z njimi. Hitreje gre, če sedemo na čudežno preprogo, stkano iz naslovnice, izbranih besedil in ilustracij. Takih preprog imamo že nekaj. Prvo, *Zlatega Cicibana*, sta stkali urednici Nataša Bucik in Danica Štumerger ob 50. obletnici. Sledita antologiji *Vse najboljše, Ciciban* – ta zajema iz šestdesetih letnikov (od 1945 do 2005) – in *An, ban Ciciban* (izbor iz obdobja od leta 2000 do 2013). Tudi antologija *Medvedi in medvedki*, ki je izšla letos poleti ob 70-letnici založbe Mladinska knjiga, je pretežno cicibanska. Za november 2015 je urednica Maja Žugič pripravila še čudovit izbor za posebno praznično številko revije *Kam pa kam, Ciciban*.

Ob branju vezanih letnikov revij ali izborov vidimo, da je v temelju ostala sodobna programska zasnova enaka zasnovi, ki so jo zastavili ustanovitelji: revija spodbuja branje in pripovedovanje; posebna pozornost je namenjena izvirnemu slovenskemu leposlovju za otroke in prav tako izvorni slovenski ilustraciji in glasbi za otroke; estetsko občutljivost otrok in njihovih odraslih širi revija tudi na druga področja (ples, gledališče, film in risani film, muzeji, galerije ...); seznanja z domačimi ustvarjalci in obenem išče stik z drugimi kulturami (prevodna književnost, glasba vsega sveta, tuji ilustratorji); spodbuja otroško ustvarjalnost (kontaktne rubrike, natečaji, delavnice); skrbi za učenje v najširšem smislu, v skladu s šolskimi pričakovanji, a vedno prepleteno z igro; pomemben del vsakršnega cicibanskega učenja je tudi vzgoja za strpno sobivanje.

Ko se prepustimo temu časovnemu stroju, spoznamo tudi, koliko je iz *Cicibanov* nastalo knjig, ki so osnova vsake otroške knjižnice: slovenske ljudske otroške pesmi v izboru Kristine Brenkove in z ilustracijami Marlenke Stupica so v šestdesetih letih izhajale kot naslovnice *Cicibanov*, sedaj jih poznamo kot zbirko *Pojte, pojte, drobne ptice*; tudi ilustracije Ančke Gošnik Godec v zbirkah ljudskih pravljic *Babica, pripoveduje*, *Mamka Bršljanica*, *Zverinice iz Rezijske* so bile najprej *Cicibanove* naslovnice, pravljice pa del *Cicibana*. Janez Bitenc je desetletja objavljaj svoje priljubljene pete pesmice v *Cicibanu*. En izbor, z ilustracijami Jelke Reichman, nosi naslov *Pisani klobuček*. Letos je izšel najširši izbor petih pesmic in ugank Mire Voglar (*Sij, sončece, sij*), ki so izhajale tudi v *Cicibanih*. Anja Štefan je v *Cicibanu* zasnovala svoj *Čudežni mlinček*, pesniško zbirko *Iščemo hišico, Sto ugank in Še sto ugank*, tudi njena antologija *Svet je kakor ringaraja* v veliki meri zajema iz *Cicibanov*. Andrej Rozman Roza je večino del, ki jih lahko bere-

mo v zbirkah *Mali rimski cirkus*, *Sto in eno uganka*, *Predpravljice in popovestice* najprej objavil v *Cicibanih*, v *Cicibanih* so izhajali tudi *Čofli*. Matjaž Schmidt je za *Cicibana* v stripe preoblikoval ljudske pravljice (*Slovenske ljudske pravljice in ena nemška v stripu*), Marjan Manček je desetletja risal in pisal stripe o Modrem medvedku (zbrani so v knjigi *Kam pa kam, Modri medvedek?*). Iz uglasbitev izbranih slovenskih lirskih pesmi, ki jih zadnji dve desetletji za *Cicibana* prispevajo sodobni slovenski skladatelji, je izšlo že pet pesmaric (*Pojemo, pojemo 1, 2, 3, 4, 5*). Nedavno je v *Cicibanu* rogovilil Kuzma Svetlane Makarovič in takoj izšel še v knjigi *Kuzma, trinajsti škrat*. Številnim knjigam in njihovim avtorjem bom naredila krivico, ker jih ne bom omenila. Ampak je naslovov enostavno preveč.

Ciciban – najmanjša domača knjižnica in galerija

Ni čudno, da je *Ciciban* pogosto predmet raziskovanja, najpogosteje študentov in študentk vseh treh pedagoških fakultet v Sloveniji, saj ta revija pri razvoju bralne pismenosti in v družinskem branju opravlja številne naloge. Vsak mesec prinese novo raznovrstno branje (različne so besedilne zvrsti in vrste, različni žanri, teme, motivi, stroke, avtorji). Pomaga otroku in njegovemu odraslemu pri prepoznavanju interesov, močnih in šibkih področij. Je kot obisk likovne galerije. Vabi v druge kulturne ustanove (knjižnico, muzej, likovno galerijo, gledališče ...) Spodbuja otrokovo (govorno, glasbeno, likovno, gibalno) ustvarjalnost in (družboslovno, naravoslovno) raziskovanje. Ob njej se otrok uči rabe tiskanih gradiv, vračanja k že prebranemu, pozornosti, poglobljanja ... Z branjem leposlovja v *Cicibanu* otrok in odrasli vstopata v druge, tudi tuje, drugačne svetove – tako se urita v sočutju in strpnosti. Leta 1989 si je dolgoletni urednik *Cicibana*, priljubljeni Božo Kos, prizadeval, da bi imel *Ciciban* 100.000 naročnikov – da bi ga bili deležni vsi otroci v vrtcih in prvih treh razredih osnovne šole. Njegova naslednica, Nataša Bucik, se je v devetdesetih letih že morala soočiti z raznovrstno *Cicibanovo* konkurenco: ne samo z novimi otroškimi revijami (te so kasneje druga za drugo propadle), ampak tudi z velikansko knjižno produkcijo ter vedno bolj zanimivimi in zabavnimi učbeniki. Ustanovitev revije *Cicido* je bila nujna. Tako so predšolski otroci dobili čisto svojo revijo, šolarji v prvem triletju pa imajo *Cicibana*. *Ciciban* in *Cicido* si danes prizadevata za otrokovo pozornost v vedno hitrejšem in vedno bolj površnem, z informacijami natrpanem svetu, kjer je preveč vsega, zmanjkuje le prostega časa ... Otrok in njegovega odraslega morata na prvi pogled skromni reviji očarati bolj kot ga računalnik z igrami, svetovnim spletom, poučnimi in zabavnimi portali. Zahtevna naloga.

Uredniški koncepti

Sodobna uredniška zasnova se v bistvenih črtah ne razlikuje od prvotne. V prvem delu revije se prepletajo leposlovna besedila različnih vrst in žanrov: igrive in zamišljene otroške pesmi, črtice iz otroškega vsakdanjika, ljudske in avtorske pravljice, stripi in zgodbe v slikah, uganke, kratka dramska besedila ... Spremljajo jih umetniške ilustracije. V drugem delu so bila že od začetka zbrana poljudna razlagalna besedila z didaktičnimi ilustracijami (od 80. let naprej tudi s

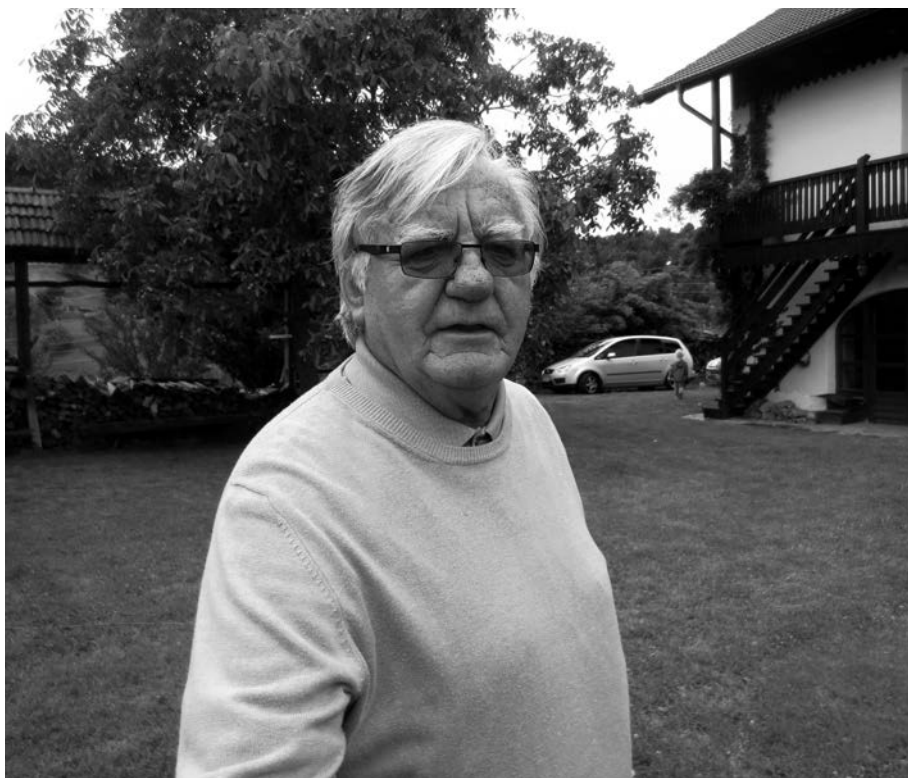
fotografijami), tu so še igrive didaktične naloge, enigmatika in kontaktne rubrike. Kontakt z otroki – Cici nabiralnik – je zadnja leta na spletni strani. Dvodelna zasnova v največji možni meri streže različnim otrokom z različnimi interesi. Še danes torej sledimo temu, kar so modro zastavili predhodniki: Josip Ribičič, Albin Weingerl, Zima Vrščaj Holy, Branka Jurca, Leopold Suhodolčan, Jože Šmit. Božo Kos, *Cicibanov* urednik od 1976 do 1992, je kot naravoslovec, ilustrator in duhovit karikaturist ogromno prispeval k poljudnemu pisanju za otroke ter k didaktični ilustraciji. Nataša Bucik pa je zasnovo revije spet premaknila k prvotnemu tlorisu, *Ciciban* je ponovno postal predvsem literarna revija z umetniško ilustracijo. Urednice po letu 2000 se imamo od kod učiti.

Pri nabiranju in izbiranju gradiva za objavo v reviji se trudimo slišati in čutiti. Čutiti umetniško delo, ki nam govori, nam, takšnim, kakršne smo. Slišati strokovno in znanstveno publicistiko, odrasle, ki vodijo otroke v svet književnosti (starše, učiteljice, vzgojiteljice), otroke, ki naj se jih *Ciciban* dotakne. Urednikov/uredničin izbor je vedno podprt s čisto določenimi nazori, tudi kadar teh ne ubesedi. Če je urednic več in če dobro sodelujejo z zunanjimi sodelavkami, je več možnosti, da izbor ne bo prehudo subjektiven, da ne bo sledil le naklonjenosti določenemu avtorju, avtorici, slogu, ideji ... Zdi se, da objektivna kritika sodobnih del ni mogoča, kar pa ne pomeni, da bi se pri *Cicibanu* kritiki odrekli – nasprotno. Potreben je nenehen, živ dialog urednic najprej med sabo in potem s poklicnimi kritiki (publicisti, novinarji ...), z otroškimi in odraslimi bralci, z avtorji ... Tudi nagrade, pomembna opora, niso vedno docela zanesljive. Zdi se, da je najbolj zanesljivi kritik čas. Veliko časa. Težko bi danes izdajali berljivo otroško revijo samo iz še neobjavljenih del sodobnih slovenskih avtorjev – premalo jih je, del in avtorjev, redki pisanje gojijo kot poklic, kot mojstrstvo. Še vedno na tihem velja, da je pisanje otroškega leposlovja lažje in manjvredno delo. Izdajati otroško revijo, v kateri bi objavljali le dela sodobnikov, bi pomenilo izdajati jo za avtorje – da doživijo objave, se drug ob drugem brusijo, iščejo odziv na svoje delo pri malih bralcih. Podobno velja za ilustratorje, ilustratorke. Toda *Ciciban* ni prostor za prve poskuse. Vsaka številka mora prepričati otroke. Tudi zato v *Cicibanu* nikoli ni manjkalo besedil iz ljudskega slovstva. S simbolnim jezikom in manjšo vezanostjo na določene zgodovinske okoliščine prinašajo marsikaj trdnega, stalnega, brez njih bi bil *Ciciban* vsebinsko občutno siromašnejši. In zato je v vsaki številki tudi vsaj eno klasično, kanonizirano leposlovno besedilo slovenske otroške književnosti, je ponatisnjena vsaj ena ilustracija iz zakladnice sedemdesetih let.

Takole rade rečemo urednice: naj od vsake številke ostane vsaj nekaj tako dobrega in trdnega, da bo zdržalo naslednjih sto let. Vsaj ena nova uglasbitev letno, vsaj ena nova črtica, ena pravljica, ena pesem, vsaj ena ilustracija v vsaki številki naj preseže povprečje, naj traja dlje kot trenutek. Samo ena? Zdi se malo, je pa veliko. Seznam odličnih knjig, ki so nastale z izbori iz vezanih letnikov *Cicibana*, je dolg in se bo zagotovo še podaljšal ...

OB 75-LETNICI TONETA PARTLJIČA

Tone Partljič se je rodil 5. avgusta 1940. Kot otrok je živel v vasi Pesnica pri Mariboru, kjer je obiskoval tudi osnovno šolo. Šolanje je nadaljeval na nižji gimnaziji in učiteljskišči v Mariboru. Leta 1965 je na Pedagoški akademiji v Mariboru diplomiral iz angleškega in slovenskega jezika. Kot učitelj je služboval v različnih krajih na Koroškem in v Slovenskih goricah do leta 1971, ko je postal dramaturg v SNG Maribor. Leta 1987 je prevzel umetniško vodstvo v Mestnem gledališču ljubljanskem, leta 1991 pa vodstvo Drame SNG v Ljubljani. Od leta 1990 do upokojitve leta 2004 je bil poslanec Državnega zbora Republike Slovenije, od leta 1992 poslanec LDS.

(Foto Miran Kajnih)

Dva mandata (od 1982 do 1987) je bil predsednik Društva slovenskih pisateljev. V tistem času se je DSP izpostavljalo tudi s podporo disidentom v drugih delih države, z bojem za svobodo mišljenja in predvsem z doslednim bojem proti skupnim jedrom v izobraževanju. Zelo odmevna je bila leta 1985 javna tribuna v Cankarjevem domu z naslovom Slovenski narod in slovenska kultura.

Bil je predsednik Bralne značke Slovenije, kjer aktivno deluje še danes, in predsednik strokovne žirije za nagrado večernica; več let je predsedoval tudi gledališkemu festivalu Borštnikovo srečanje v Mariboru.

Tone Partljič ima po skoraj petdesetih letih literarnega ustvarjanja (prva zbirka novel mu je izšla leta 1967) bogat in raznovrsten pisateljski opus, ki zajema dramatiko (gledališke igre, filmske in televizijske scenarije) in prozo (romane, povesti, zbirke novel in črtic), pomemben del njegovega pisateljevanja so tudi dela s področja mladinske književnosti.

O njegovem opusu so v knjigah ali strokovnih revijah med drugim pisali Taras Kermauner, Malina Schmidt – Snoj, Silvija Borovnik, Matej Bogataj, Mateja Bartol in drugi.

Partljič črpa teme za svoje pisateljevanje predvsem iz življenja, ki ga živi in opazuje, in iz življenja prve polovice 20. stoletja, o katerem sodobniki še pripovedujejo zgodbe. Mnoga njegova dela imajo močne avtobiografske in/ali zgodovinske prvine, saj je Partljič prava enciklopedija tovrstnega znanja. Njegova pisateljska posebnost in hkrati dragocenost je gotovo za slovensko književnost zelo netipično prepletanje durovskih in molovskih tonov oziroma poseben talent, da zna bridke stiske malih ljudi literarno obdelati s toplim humorjem. Ta izjemen občutek za malega človeka z vsemi njegovimi vrlinami in slabostmi je značilen za njegov celoten opus. Avtorja zanima vsakdan, v katerem živijo njegovi literarni liki, zato je pozoren na družbo, ki jih obkroža in določa. Dobrodušno humorno razumevanje slabosti in majhnosti, ki ga mestoma mehčajo lirični dialogi, pa se lahko stopnjuje v ironijo, sarkazem in družbeno kritiko, ko se avtorjev pogled ozre k tistim posameznikom in skupinam, ki so tako ali drugače krivi za stiske malega človeka.

Njegov romaneskni opus se je izoblikoval v kompleksno kroniko turbulentnega in temačnega 20. stoletja. V kar dveh romanih je njegov vodnik pisatelj Stanko Majcen priča nevarnih razmerij med umetnostjo in politiko, med mestom in vasjo, med uporom in vdanostjo, ki so postale Partljičeve stalne teme. Seveda ne moremo mimo avtobiografije *Hvala vam, bogovi, za te blodnje*, zanesljivo enega najboljših slovenskih primerov tega žanra, ki se premika k posebni »fiction-faction« obliki.

Izjemno prepričljiv preplet fiktivnih in resničnih likov v historičnih okoliščinah mu je uspel tudi v zadnjem romanu *Sebastjan in most*, popolnem zgodovinskem vodniku po prvih desetletjih prejšnjega stoletja, ki vsebuje tudi subtilni klic k bolj humanemu svetu.

Tudi v slovensko kratkoprozno naracijo je Partljič prispeval nekaj res pretresljivih in seveda veliko hudomušnih likov in usod.

Partljič je seveda že dolgo sinonim za komediografa in gledališčnika. O posebnem pomenu Partljičevih komedij in njihovi vpetosti v slovenski in širši kulturni prostor priča dejstvo, da je bilo veliko njegovih komedij večkrat igranih v slovenskih poklicnih gledališčih, tudi v Slovenskem stalnem gledališču v Trstu, in

v več kot dvajsetih gledališčih nekdanje skupne države – v hrvaškem, srbskem, bošnjaškem, makedonskem, madžarskem in albanskem jeziku. Za slovenski kulturni prostor pa je izjemnega pomena tudi priljubljenost in igranost njegovih gledaliških iger na slovenskih amaterskih odrih.

»Partljičeve komedije odlikuje družbena kritičnost, razumevajoč odnos do človeških napak, sproščen dialog, ki je večkrat tudi narečno obarvan, ter spretna in aktualna izbira teme. Vseskozi je prisoten tudi pogum, ki se ne ustavlja pred političnimi in drugimi avtoritetami. Je nedvomno eden najuspešnejših in najbolj znanih slovenskih komediografov. Seveda pa se tudi v prozi ni izneveril humorju in satiri.« (Iz utemeljitve za Glazerjevo nagrado.)

»Kar pa se ob vsakem stiku z njim najbolj vtisne v spomin, je njegova značilna ljubezen do povzročanja komičnih učinkov z nespoštljivostjo in drastičnim norčevanjem iz naših poštirkanih podob oziroma iluzij o sebi in drugih. In ta komika ni instrumentalna, ne gre ji za mizantropsko obsojanje, temveč je razlog sama sebi: očitno je, da jo Partljič goji zaradi slikovite komične intervencije kot take in zaradi njene občestvotvorne učinkovitosti. Iz te življenjske drže pa zelo naravno in logično izhaja njegov literarni projekt komedije, tj. *celovečerne zgodbe*, ki bo po eni strani mikavna kot zgodba, se pravi kot razkritje, kako se je nekaj zapletlo in razpletlo, po drugi strani pa bo zastavljena tako, da bo spotoma generirala nepretrgan niz komičnih učinkov in ujela multiplikativni učinek tega niza na naše veselo razpoloženje. Kot vemo, je uspeh tovrstnih projektov na splošno zelo zmuzljiv in naloga vse prej kot preprosta. Partljič se je loteva z nedvomnim darom, znanjem in iznajdljivostjo, in pri tem marsikdaj najde rešitve, katerih priljubljenosti si očitno ni mogoče razložiti drugače kot s posebno eksemplaričnostjo realizacije zamisli. Vsekakor je s svojimi več kot tridesetimi komedijami, med katerimi je kar nekaj trdovratnih uspešnic, najvidnejši komediograf, kar jih premore slovenska literatura.« (Iz utemeljitve za Prešernovo nagrado, ki jo je že pred leti pripravil Marijan Kramberger.)

V slovenskem kulturnem prostoru je manj vidno in priznано, čeprav izjemno pomembno, vsestransko delo Toneta Partljiča na področju ljubiteljske kulture. Kot pisatelj in gledališki režiser, svetovalec, mentor pogosto sodeluje z amaterskimi gledališkimi skupinami po vsej Sloveniji. V širšem slovenskem kulturnem prostoru se rad udeležuje literarnih srečanj, ki jih prirejajo ljubitelji kulture. V okvir Partljičevega tovrstnega delovanja sodi tudi njegovo več kot petnajstletno delovanje v odboru Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki mu je v tem času 6 let tudi predsedoval. Tone Partljič sodi med tiste ustvarjalce mladinske književnosti, ki ga najpogosteje in najraje vabijo med mlade bralce, saj ga cenijo kot avtorja in kot človeka, ki hitro naveže odličen stik z mladim občinstvom. Pogosto se skupaj z njimi loti tudi gledališkega ustvarjanja. Dragocen in zelo zaželen pa je tudi kot gost v domovih starejših občanov, kjer prav tako v živem stiku s svojimi gostitelji pogosto spodbuja in krepi njihovo zanimanje za literaturo in gledališče ter spodbuja njihovo lastno kulturno ustvarjanje.

Pomembno mesto v Partljičevem literarnem opusu ima tudi njegova žanrsko raznolika mladinska literatura, ki nosi prepoznaven avtorjev pečat, znotraj žanra pa jo odlikuje še izrazit občutek za mladega bralca. Podrobneje jo predstavljamo v posebnem prispevku.

Nagrade in priznanja

Za svoje literarno delo je Tone Partljič med drugimi priznanji prejel:

- leta 1980 nagrado Prešernovega sklada (za satirično komedijske igre: *Ščuke pa ni, Ščuke pa ne, Oskubite jastreba*)
- leta 1982 Levstikovo nagrado za zbirko avtobiografskih črtic *Hotel sem prijeti sonce*
- leta 1984 Grumovo in Sterijevo nagrado (*Moj ata, socialistični kulak*),
- leta 2006 Glazerjevo nagrado za življenjsko delo
- leta 2006 zlati red za zasluge Republike Slovenije
- leta 2008 nagrado Frana Milčinskega Ježka za življenjsko delo.

(Besedilo je Darka Tancer-Kajnih sestavila iz predlogov za Prešernovo nagrado, ki sta ju pripravila ZPMS in Mariborska knjižnica)

MLADINSKA KNJIŽEVNOST TONETA PARTLJIČA¹

Literarna dela Toneta Partljiča, ki sodijo v mladinsko književnost, lahko po motivno-tematskih značilnostih delimo v tri skupine: eden temeljnih elementov pisateljevega mladinskega ustvarjanja je avtobiografskost, ki je v obravnavanih delih usmerjena na motive iz njihovega otroštva, glavni lik je otrok/pisatelj/pripovedovalec v času svojega otroštva (*Hotel sem prijeti sonce, Slišal sem, kako trava raste*), drugo skupino predstavljajo biografije (o Prešernu, Cankarju in Maistru) in tretjo avanturistična proza (*Dupleška mornarica, Maša in Tjaša*).

Uvod

Tone Partljič je doslej je izdal osem mladinskih literarnih del, njegovo pisanje za otroke in mladino tvori tri žanrsko homogene skupine: spominsko, avanturistično in biografsko prozo. Posebej velja izpostaviti zbirko avtobiografskih črtic *Hotel sem prijeti sonce*, za katero je Partljič leta 1982 prejel Levstikovo nagrado, ter biografijo o Rudolfu Maistru *Deklica in general*, s katero je bil nominiran za desetnico 2014.

Eden temeljnih elementov mladinskega ustvarjanja Toneta Partljiča je biografskost, ki je v obravnavanih delih usmerjena na motive iz avtorjevega otroštva ali se navezuje na otroštvo obravnavanih realnih oseb iz slovenske kulturne zgodovine, glavni lik je otrok/pisatelj/pripovedovalec v času svojega otroštva, pri biografskih delih pa avtor poudarja predvsem tisti del življenja, ki je pomemben za prepoznavnost neke osebe v slovenski kulturni zgodovini, izjema so tista Partljičeva dela, ki sodijo v tip avanturistične književnosti.

¹ Besedilo je prilagojeno poglavje iz knjige o mariborski peterici (Andrej Brvar, France Forstnerič, Drago Jančar, Marjan Kramberger in Tone Partljič), ki bo izšla pri Kulturnem centru Maribor (v zbirki Frontier).

Mladinska dela

Zbirki črtic *Hotel sem prijeli sonce* (1981) in *Slišal sem, kako trava raste* (1990) sodita med avtobiografsko prozo. Obe zbirki sta spominski, pri čemer Partljič na nek način idealizira čas svojega otroštva in vrednote, ki so takrat veljale, predstavi kot idealnejše od današnjih, po drugi strani pa so njegovi spomini pogosto obarvani humorno in ne vsiljujejo moralnih naukov. Zaradi časovnega odmika od dogodkov je avtorjeva distanca do gradiva logična, domišljena je s stališča odraslega, vendar pa Partljičeva pisava natanko izrisuje družbene in družinske odnose v času avtorjeve mladosti. Partljič se v zgodbah vrača v rojstno Pesnico, še popolnoma ruralno, polno travnikov, njiv, gozdov in bistre vode, povezavo z mestom (Mariborom) pa je pomenila železniška proga. Avtor opisuje težko življenje svoje družine, čudenje nad *velikim* svetom, kadar se odpravi iz domače doline, seveda z vlakom, ter življenjska spoznanja, ki jih otroški pogled na svet pač po svoje 'predela'. Prvoosebne kratke zgodbe imajo natančno določen književni čas in književni prostor, močno pa je poudarjena čustvena plat dogodka: veselje, žalost, strah, sram in paleta drugih občutkov, ki jih avtor kljub komični perspektivi, zelo natančno izpričuje (npr. tema črtice *Nakup čevljev* je revščina; avtor opisuje, kako je v njihovi družini nakupovanje v Mariboru bilo zmeraj skrbno načrtovano, povezano z nekajtedenskimi pripravami in pogovori, kaj kdo res potrebuje). V črtici *Črni kruh ob progi* Tonček že obiskuje mariborsko nižjo gimnazijo in tako postane vozač, kar ga zaznamuje:

Do nas vozačev so imeli mestni otroci poseben odnos. Jaz sem se kar dobro učil, a jim nisem bil nikdar enak. Biti vozač je pomenilo vstajati zjutraj ob pol šestih in teči na vlak; to je pomenilo biti vedno blaten in premočen, biti lačen in obedovati šele ob štirih popoldne, ko so bili mestni otroci že siti iger ali pa so že napravili naloge. Biti vozač je pomenilo nositi še dolgo v pomlad visoke blatne čevlje, ker je na deželi blato, pomenilo je biti nekje zadaj, na robu, napoti vsem ... biti kmet (Partljič 2005: 58).

Ta sram, da nikoli ne bo enak, pisatelj poglobi z opisom izleta, na katerem vrže svoj sendvič z domačim kruhom skozi okno vlaka, ker se sramuje, da nima kupljenega sendviča, šele potem se zave odrekanja (Partljič 2005: 60):

Že prej sem se tiho sramoval, sedaj pa sem bil ves potlačen. Kaj mi morajo res šele drugi pokazati, da je naš kruh zlat? Natanko sem vedel, da doma ne bo mesa za voznika, da bo imel ata ob košnji samo domačo mast, da ne bo kaj ponuditi, če pride kdo na obisk.

Mestoma, predvsem kadar izrisuje družbene razmere, postane zgodba trpka ali celo grenka. Gotovo je v prvi zbirki najbolj pretresljiva črtica *Tetica, jaz sem te zdaj prišla*, ki je pripoved o otroštvu Partljičeve mame, to je do skrajnosti boleč spomin – pravzaprav spomin spomina – na doživljanje krivic, fizičnih kazni, obrobnosti nezakonskega otroka. Petletna Micika mora pasti živino pri kmetu, kjer z mamo stanujeta. Od vedno čuti, da je nekako odveč, čeprav še ne razume čisto dobro, zakaj je tako. Ko jo kmet drugič pretepe in je mama ne brani, zbeži k prijazni ženski, ki je vedno, kadar je šla Micika mimo njene hiše, rekla, da bi takega otroka tudi ona rada imela (Partljič 2005: 14):

Ostala je pri njima, dokler ni zrasla in si šla sama služiti kruh. Potem je spoznala manjšega moškega, ki je bil tudi brez staršev, ker so mu še kot otroku umrli, in je tudi živel pri tujih ljudeh. Njima smo se rodili sestra, brat in jaz.

V avanturistično-socialni povesti *Dupleška mornarica* (1996), ki jo je podnaslovlil *Mladinska povest z reke Drave*, je Partljič orisal razmere v tridesetih letih dvajsetega stoletja. Prigode glavnega protagonista, osirotelega najstnika Frančka Petriča, je strnil v nekaj dni. Socialni del povesti se nanaša na Frančkovno iskanje svojega mesta po maminini smrti, njegovo srečanje s splavarji, z Duplekom, z očetovim bratom (gostilničarjem in županom Rudolfom Petričem), ovdovelo Joštovko in štirinajstletno rdečelaso Barbaro. Avanturistični del Partljičeve pripovedi – kako trije dečki, Franček, Angel Grmek in Lojz Golob, ustanovijo Dupleško mornarico, ukradejo splav, nasedejo pri Sračincu in kljub temu uspešno prodajo les Biškupu, pri katerem služi Barbara – se z neverjetno pripovedno energijo razreši v srečen konec. Povest se navezuje na tradicijo slovenske pustolovske mladinske proze s kolektivom otrok kot pozitivnim moralnim imperativom, kakršno poznamo že od *Bratovščine Sinjega galeba* (1936) Toneta Seliškarja naprej. Osrednji dogodek je kraja splava, a ima to sicer izrazito negativno dejanje ves čas pozitivno konotacijo, saj gre za plemenit cilj poprave krivic (pravično razrešitev dogodkov). Tretjeosebni avktorialni pripovedovalec predstavi zgodbo v hitrem tempu, ki ustreza kratkemu času dogajanja. Partljič v sintetično zasnovano zgodbo vloži folklorno besedilo, in sicer povedko o karakterju treh slovenskih rek, opozoriti pa velja tudi na njegov subtilen opis lika profesorja (to je Anton Ingolič). Zgodba je hkrati opozorilo o pomenu pravičnosti, poštenosti in prijateljstva ter poklon reki Dravi.

Med daljša prozna besedila sodi tudi delo *Maša in Tjaša* (1999), pripoved, ki je edina v Partljičevem opusu za otroke in mladino postavljena v sodobnost in mestno okolje (Ljubljana), lik Mašinega dedka ima veliko avtobiografskih elementov. Tudi v tem delu odsevajo družbene razmere, saj Tjašin oče, ki je tajnik politične stranke, nasprotuje, da se njegova hči druži z Mašo, katere dedek je poslanec druge stranke. Deklici zato pobegneta v Pesnico, saj je Maši dedek pripovedoval o svojem rojstnem kraju, ki da ozdravi dušo. Ob hitrem nizanju avanturističnih dogodkov se deklici še isti večer vrneti v Ljubljano, Tjašin oče pa sprevidi svojo zmoto: politika ni stvar otrok in njihovih prijateljstev.

S stališča biografskega tipa zgodovinskega žanra je Partljič posebno pozornost posvetil generalu Rudolfu Maistru, saj je napisal njegovo biografijo z naslovom *General* (2006), namenjeno najstnikom, nato pa še krajše delo *Deklica in general* (2011), namenjeno otrokom v predbralnem in zgodnjem bralnem obdobju. Tretja biografija predstavlja Ivana Cankarja, njen naslov je *O Ivanu in Ani* (2013) in je prav tako izšla v slikaniški obliki. Partljič je izdal tudi poljudno biografijo o Francetu Prešernu z naslovom *Največji slovenski pesnik in Slovenci* (2013). Slikanici o Maistru in Cankarju sta izšli v zbirki Znameniti Slovenci, v kateri je izbrana oseba predstavljena hkrati na dva načina: na lihih straneh je poljudnostrokovna biografija, na sodih straneh pa literarna zgodba, ki se tematsko navezuje na življenjepis izbrane osebe (Maister, Cankar). V obeh knjigah sta grafični podobi življenjepisa in zgodbe različni, tako bralec lažje sledi posameznemu delu besedila. V *Deklici in generalu* podaja Partljič precej natančen Maistrov življenjepis, s poudarkom na letu 1918, ko je general prevzel vojaško oblast v Mariboru, ustanovil Slovensko vojsko ter s svojimi borci ubranil severno mejo. Imel je bogato knjižnico, ki je danes v lasti Univerzitetne knjižnice Maribor, na Zavrhju v Slovenskih goricah pa so domačini uredili spominsko sobo, vsako leto pripravijo tudi prireditev v njegov spomin. Rudolf Maister je bil tudi pesnik, ki je napisal pesem o (desetletni) Katrci, njena resnična zgodba o poznanstvu z generalom je zapisana v literarnem

delu slikanice. Partljič je dodal še poglavje Za konec, v katerem je izrazil osebno spoštovanje do generala Maistra in njegovih borcev. Slikanica *O Ivanu in Ani* v biografskem del vsebuje podatke o Ivanu Cankarju, v besedilu najdemo tudi odlomek Cankarjevega pisma Ani Lušinovi in odlomek njenega pisma Cankarju ter odlomke pesmi, ki jih je Cankar posvetil Anici. V leposlovnem delu je Partljič čustveno pretresljivo opisal Ivanovo in Anino ljubezen in njuno nikoli izpolnjeno hrepenenje po skupnem življenju. Vse to poveže z mavrico, za katero se zdi, da sega od Ivanovega do Aninega groba in ju povezuje kakor mavrica, ki povezuje grobova nesojenih ljubimcev v delu, ki ga pisatelj Klemen ravno prevaja.

Tonetu Partljiču je vsekakor potrebno priznati, da ima izbrušen občutek za socialno pravičnost in dobroto, kar se odraža tudi v njegovi mladinski prozi. Avtor spoštuje tradicijo, ki jo je oživil skozi spomine in biografije, predvsem pa so zanimive podrobnosti (karakterne, situacijske), s katerimi predstavlja predvsem dobro v literarnih likih.

Sklep

Avtobiografska proza je pripoved o avtorjevem lastnem življenju, njena temeljna značilnost je, pravi Biti,² da je »pripovedovana s celotne časovne distance, ki omogoča pregled nad celoto življenja.« Gre torej za (Biti 1997: 16) »notranjo perspektivo subjekta, ki je v prikazovanju dogodkov in nazorov navezan predvsem na svoje lastne izkušnje.« Takšno perspektivo je uporabil Partljič v zbirkah kratke spominske proze. Avtor v delih omenja spomine na otroška leta, ki jih je preživel na Štajerskem (Pesnica, Maribor), nekatere njegove pripovedi pa imajo skupno dogajališče, to je reka Drava, ki jo omenja tako v avtobiografski kratki prozi kakor tudi v avanturistični povesti *Dupleška mornarica*, v kateri ne gre za spomin, temveč se o reki pogovarjata profesor Anton in Franček, ko sta sama na splavu (Partljič 1996: 53):

»Kaka lepa tišina je tu na Dravi!«

»Saj. Toda če dobro poslušate, se tudi ta tišina sliši ... Tudi tišina ni čisto tiha ...«

»Kako?« je zategnil profesor. »Saj govoriš ko kak filozof ...?«

»Poslušajte, zmeraj se kaj sliši ... Če ne drugo, pa vsaj potuhnjeno pretakanje vode ...«

Tone Partljič zajema v spominski prozi čas otroštva in mladostniškega (srednješolskega) obdobja. Druga Partljičeva dela časovno in krajevno niso enotna, kar izhaja iz žanrske pripadnosti del: v avanturistični prozi se v delu *Dupleška mornarica* vrača v preteklost, povest *Maša in Tjaša* se dogaja v sodobnosti, večinoma v mestnem okolju, čeprav je Pesnica prisposoda za razrešitev vseh težav; biografska proza se že po svojem temelju navezuje na čas življenja osebe, ki jo avtor predstavlja (Prešeren, Cankar, Maister), v slikanicah o Maistru in Cankarju sta dodani zgodbi o Katrci in o prevajalcu pravljice.

Dragica Haramija

² Vladimir Biti, 1997: *Pojmovnik suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska.

BIBLIOGRAFIJA TONETA PARTLJIČA

Dramatika

- *Ribe na plitvini*. Mestno gledališče ljubljansko (1968).
- *Naj poje čuk*. Primorsko dramsko gledališče Nova Gorica (1971).
- *Tolmun in kamen*. Prešernovo gledališče Kranj (1972).
- *Ščuke pa ni*. Slovensko narodno gledališče Maribor (1973).
- *Oskubite jastreba*. Slovensko narodno gledališče Maribor (1977).
- *Nekoč in danes*, monodrama (1979).
- *Za koga naj še molim?* Slovensko narodno gledališče Maribor (1980).
- *Taki ste, take smo* (1980).
- *Nasvidenje nad zvezdami*, Mestno gledališče ljubljansko (1981).
- *O, ne, ščuke pa ne*. Slovensko narodno gledališče Maribor (1982).
- *Moj ata, socialistični kulak*. Slovensko narodno gledališče Maribor (1983).
- *Sekretar za humor*. Slovensko narodno gledališče Maribor (1984).
- *Rdeče in sinje med drevjem*. Uprizorjeno kot radijska igra. RAI Trst. V knjigi ZO Maribor (1985).
- *Justifikacija*. Mestno gledališče ljubljansko (1986).
- *Ščuka, da te kap*. Slovensko ljudsko gledališče (1987).
- *Pesnikova žena prihaja*. Mestno gledališče ljubljansko (1989).
- *Deni me kot pečat na svoje srce* (1990).
- *Moj deda. socialistični mrtvak* (1991).
- *Štajerc v Ljubljani*. Mestno gledališče ljubljansko (1995).
- *Politika, bolezen moja*. Mestno gledališče ljubljansko (1996).
- *Gospa poslančeva*. Slovensko ljudsko gledališče Celje (1996).
- *Maister in Marjeta*. Slovensko narodno gledališče Maribor (1998).
- *Čistilka Marija*. Kulturni dom Španski borec (1998).
- *En dan resnice*. Slovensko narodno gledališče Maribor (1999).
- *Krivica boli*. Kulturni dom Španski borci (1999).
- *Čaj za dve*. Slovensko narodno gledališče Maribor (2001).
- *Edelweis ali Denis in Ditka*. Café teater Ljubljana (2001).
- *Poroka čistilke Marije*. (2006).
- *Partnerska poroka*. DPD Svoboda Senovo, Prešernovo gledališče Kranj (2007).
- *Za nacionalni interes*. SNG Maribor (2007).
- *Aldo in Micika*. EPK Maribor in Café teater Ljubljana (2012).
- *Otroci Lenta, EPK in DPD Svoboda Senovo* (2012).

Filmska scenarija

- *Vdovstvo Karoline Žašler*. Viba film (1976).
- *Moj ata, socialistični kulak*. Viba film (1987).

Televizijske igre

- *Mama umrla STOP*. RTV Ljubljana (1974).
- *O težavah s Kamanovim truplom in neprimerni ljubezni med Frančkom in Gelo*. RTV Ljubljana (1977).
- *Ščuke pa ni, ščuke pa ne*. TV nadaljevanka, RTV Ljubljana (1980).

- *Odločitev (Ko poje čuk)*. TV igra, RTV Ljubljana (1980).
- *Pasja pot* (po noveli *Dvojčka* Prežihovega Voranca). RTV Ljubljana (1983).
- *Oblaki so rdeči*. TV nadaljevanka, RTV Ljubljana (1983).
- *Silvestrska sprava*. TV komedija, RTV Ljubljana (2001).
- *Slovenska vigred*. TV komedija, RTV Ljubljana (2006).

Proza

- *Ne glej za pticami*, črtice in novele. Mladinska knjiga, 1967.
- *Jalovost*, dve novele. Mladinska knjiga, 1971.
- *Volk na madridskih ulicah*, novele. Založba Obzorja, 1974.
- *Nasvidenje nad zvezdami*, novele in komedija. Mladinska knjiga, 1982.
- *Pepsi ali provincialni donjuan*, novele. Založba Borec, 1987.
- *Kulturne humoreske, prosim*. Prešernova družba, 1988.
- *Prelesti, prelesti*, satirični roman. Mladinska knjiga, 1990.
- *Gooool! predvolilne humoreske*. Liberalno demokratska stranka, 1992.
- *Mala*, kratek roman. Prešernova družba, 1992.
- *Pri Mariji Snežni zvoni*, roman. Obzorja, 1994.
- *Starec za plotom*, roman. Obzorja, 1995.
- *Samo roko daj*, roman. Pisanica, 1997.
- *Pisatelj v parlamentu*, zbirka humoresk. Pisanica, 1998.
- *Usodna privlačnost*, novele. Pisanica, 2001.
- *Kampanja*, satirični roman. Prešernova družba, 2002.
- *Golaž, reka in mostovi*, satirični roman. Pisanica, 2003.
- *Grob pri Mariji Snežni*, roman. Pisanica, 2005.
- *Dom, dom*, roman. Pisanica, 2006.
- *Hvala vam, bogovi, za te blodnje*, avtobiografija. Litera, 2010.
- *Pasja ulica*, roman. Litera, 2013.
- *Sebastjan in most*. Beletrina, 2014.

Za mladino

- *Hotel sem prijeti sonce*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižnica Sinjega galeba; 235), 1981.
- *Slišal sem, kako trava raste*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Sledi), 1990.
- *Dupleška mornarica*, Ljubljana: Mladinska knjiga (Pisanica), 1996.
- *Maša in Tjaša*. Ljubljana: Prešernova družba, 1999.
- *Hotel sem prijeti sonce*. Ljubljana: Karantanija (Bibliofilska izdaja), 2005.
- *General: deset črtic o Rudolfu Maistru*. Ljubljana: Karantanija, 2006.
- *Deklica in general: general Maister*. Ilustriral Anton Buzeti. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc (Zbirka Midva: Znameniti Slovenci), 2011.
- *O Ivanu in Ani; Ivan Cankar*. Ilustriral Anton Buzeti. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc (Zbirka Znameniti Slovenci), 2013.
- *Največji slovenski pesnik in Slovenci*. Ilustriral Igor Ribič. Piran: Sanjska knjiga, 2013.

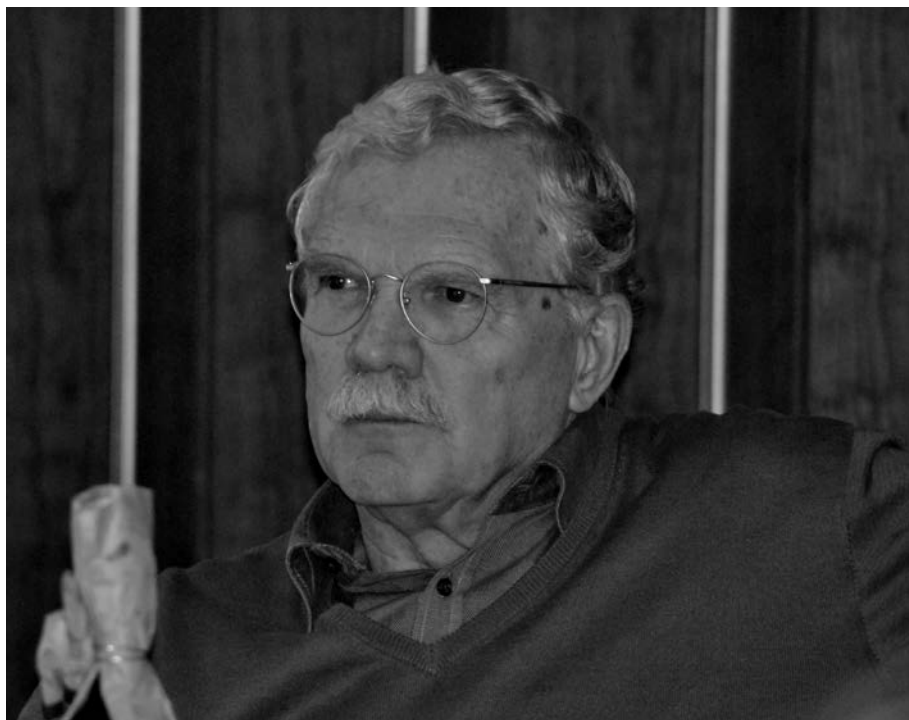
Partljičeve objave v reviji *Otrok in knjiga*

- »Hotel sem prijete sonce« je moja najljubša knjiga. OIK šte. 18 (1983).
- Bralni klubi za srednješolce. OIK šte. 50 (2000).
- »Jako bi nam ustregel, kdor bi znal resnico zavijati v prijetne šale.« Prispevek na simpoziju Humor v mladinski književnosti (Oko besede 2001). OIK šte. 53 (2002).
- Struktura pripovedovalca v Zvezdici Zaspanski. Prispevek na simpoziju Struktura junaka v mladinski književnosti (Oko besede 2004). OIK šte. 62 (2005).
- Uprizoritev. Prispevek na simpoziju o mladinski dramatiki. OIK šte. 66 (2006).
- Kaj z mladinsko dramatiko. Prispevek na simpoziju Uprizarjanje in uprizoritve slovenske mladinske književnosti (Oko besede 2011). OIK šte. 82 (2011).

OB 70-LETNICI SLAVKA PREGLA

Pripovedovati zgodbe je sijajno. Trenutke, v katerih si obupno cvikal, obideš. Trenutke, v katerih ti je mehko srčece jokalo, preskočiš. Trenutke, v katerih se je razraščala panika, obtešiš. Ostale trenutke ozaljšaš, potreseš z junaštvi in premešaš z zmagoslavjem. Tako se rodijo skromni pustolovski fantovski spomini (Slavko Pregl: *Srebro iz modre špilje*, 2003: 74).

Slavko Pregl se je rodil 9. 9. 1945 v Šentvidu pri Ljubljani kjer je končal osnovno šolo in gimnazijo. V času študija na Ekonomski fakulteti je bil član uredniškega odbora *Tribune*, sodelavec *Mladine* in *Pavlihe*. Ob koncu študija je prejel študentsko Prešernovo nagrado, postal glavni in odgovorni urednik *Mladine* in za urednikovanje prejel Tomšičevo nagrado za novinarstvo. Prejel je tudi več nagrad

(Foto Robert Kereži)

za humoristična in satirična besedila. Služboval je na različnih mestih v založbi Mladinska knjiga, pretežno vezanih na poslovanje s tujino, nato je imel nekaj let status samozaposlenega v kulturi, od leta 2009 do upokojitve 2012 je bil direktor Javne agencije za knjigo Republike Slovenije. Med leti 2004 in 2008 je bil predsednik Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS, od leta 2007 do leta 2008 pa tudi predsednik Društva slovenskih pisateljev.

Pregl je eden tistih slovenskih mladinskih prozaistov, ki svojo popularnost med mladimi bralci nedvomno stopnjuje od prvega izdanega dela (*Odprava zelenega zmaja*, 1976), doslej pa je v knjižni obliki izšlo več kot trideset del, seveda brez ponatisov in prevodov. Tematika neproblematičnega otroštva, polnega avanturizma, močno podkrepljena s komiko, predstavlja največjo privlačnost Preglove mladinske književnosti. V književnosti za odrasle, le-ta je žanrsko raznolika, humornost stopnjuje do ironije in absurda, s čimer opozarja na družbene nesmisle, ki so (tipično) sprejemljivi. Omeniti velja še, da so po Preglovih delih posneli dve TV nadaljevanki (*Odprava zelenega zmaja*, *Geniji in genijalci*) ter nekaj risank (*Zgodbe na dvoru kralja Janeza*, *Basni*).

Avtor je prejel več nagrad za satiro, najvišjo leta 2004, in sicer grand prix za kratko zgodbo na mednarodnem natečaju Aleko v Bolgariji. Za mladinsko ustvarjanje je prejel pomembne nagrade, in sicer Levstikovo nagrado za delo *Geniji v kratkih hlačah* (1978), večernico za delo *Srebro iz modre špilje* (2004), desetnico za delo *Usodni telefon* (2005) in IBBY častno listo za delo *Radovedne pravljice* (2014).

Primerjava med posameznimi Preglovimi književnimi deli pokaže, da ima njegovo ustvarjanje precej skupnih značilnosti: večinoma gre za tretjeosebnega pripovedovalca, odraslega, ki iz svoje perspektive opisuje in komentira aktualno dogajanje, povezano večinoma s šolskimi in obšolskimi dejavnostmi ter preživljanjem prostega časa v sodobnem mestnem okolju (razvidni so določeni avtobiografski elementi). Iz vedute mestnega okolja je prizorišče dogajanja le dvakrat umeščeno ob obalo Jadranskega morja, enkrat v hribe ter dvakrat na neimenovani fiktivni grad. Otroci, glavni književni liki, so stari približno med osem in dvanajst let, izjemoma tudi več, njihovi starosti so primerni tudi problemi, s katerimi se liki srečujejo. Pomemben strukturni element tovrstne proze je komika, saj humorni vložki »blažijo« vsakdanjo turobnost odraščajočih literarnih likov. Otroški literarni liki pogosto ne razumejo odraslih, njihovih zahtev in postopkov, kar je osnova komičnega zapleta. Komika se v Preglovi mladinski prozi pojavlja predvsem na ravni besedišča in situacij. V pisateljevih besedilih sicer ni »velikih« avantur, so pa zato toliko bolj poudarjene dogodivščine, ki jih otroški literarni liki nenehno doživljajo skozi svoj vsakdan. V njegovih književnih delih prevladujejo deški glavni literarni liki, ki so, vsaj zdi se tako, za razliko od deklic v ubesedenem starostnem obdobju, bistveno bolj dovtetni za drobne nagajivosti, pustolovščine in smeh. Ne gre pozabiti na avtorjeve zbirke basni, saj je pomembno preoblikoval to književno vrsto, ji dal svežino in povsem nov način predstavljanja pojmov. Pregl je v skoraj štiridesetih letih ustvarjanja za otroke in mladostnike razvil samosvojo poetiko, katere glavna odlika so svojevrstna komika, subtilno oblikovani književni liki in večplastnost zgodb. Lahkotnost pripovedovanega je lahkotna zgolj na prvi pogled, Preglova mladinska dela namreč v sebi skrivajo predvsem globoko etičnost in natančno poznavanje otroške psihologije. Skozi svet otrok je v Preglovih delih čutiti tudi spremembo družbenih norm, saj so mladostniki v zadnjih njegovih delih soočeni z naraščanjem vrstniškega nasilja in hrepenenja po materialnih dobrinah.

Pregl je s svojimi deli gotovo pridobil veliko vseživljenjskih bralcev, v slovensko književnost pa vnesel predvsem prikazovanje mladostniških težav, ki s humornim poantiranjem izgubijo delček ostrine in postanejo znosnejše.

Dragica Haramija

* * *

Bralec (*skoraj malce jezno*): »A res misliš, da me lahko odpraviš le z nekaj vrsticami?«

Slavko Pregl (*s polnim naročjem basni*): »Ja.«

MORALA (smrka in ihti): Kadar pada cena pisanju, je dobro povečati vrednost besedam.

(Slavko Pregl: *O težkih časih*)

Ta nadvse dramatična basen, ki jo je ... desetletni mladenič Slavko Pregl napisal za knjigo *Kdo pojasni krasne basni?*, v marsičem razodeva svojega avtorja: ta se ne pusti zмести jeznoritemu bralcu! Naj pametnjakovič žuga literaturi z vzgojno mislijo ali zavija otroku vato čez oči, mladenič bo rekel: *zame je bistven pogovor z nekoliko mlajšim sogovornikom!* Naj bralec učeno modruje nad nujnostjo resnih, celo problemskih tem, mladenič bo privihal levi brk (desni naj za sedaj še visi navzdol): *Ha ha ha, najboljša stvar je mulc, ki je dobre volje, še boljša stvar sta dva taka mulca ...* Naj se sanjač zavzema za krhka brezbrežja pravljичne fantazije, mladenič raje kuka v *Utripe* iz svojih gimnazijskih let in iz njih prepíše, da *vzgojni prijemi naših pedagogov beležijo nezadržno rast, opaziti je le nekatere objektivne težave ...* Njegove besede so zato v zlati valuti, objektivna težava pa je, da jih je doletela resna deflacija – iz dneva v dan, iz leta v leto so več vredne.

Igor Saksida, prav nič jezni in še manj dvorni bralec
zmajsko počesanih basni, ki nosijo hlače za klatenje in boj

* * *

V Preglovem obsežnem dosedanjem opusu za mladino, ki spodbuja k obravnavi že z raznolikostjo v žanrskooblikovnem in tematskem pogledu, je za stroko še poseben izziv pisateljev slog. Kot značilen odraz Preglovih poetoloških izhodišč pri besednem ustvarjanju za mladino so prvine, ki nezgrešljivo zaznamujejo pisateljev slog: radoživost, vedrina, humor. Prav humor ima v pisateljevi poetiki posebno težo. In priznati mu je treba razsežen izrazni razpon, ki se kaže v različnih variantah. Toda najbolj preglovski se pisateljev humor zazdi takrat, kadar ga je zaznati v prenekateri prefinjeni hudomušni in/ali ironično intonirani varianti: ta tip preglovsko prefinjenega humorja kajpak ne meri na prvo – in tudi ne na drugo – žogo, saj se pozornemu bralcu subtilno razkriva kot nekakšen podton, podtekst. In zagotovo pomeni inovativno obogatitev slogovnih strategij v sodobni humoristični literaturi za mladino na Slovenskem.

Marjana Kobe

* * *

Če človek, kot je Slavko Pregl, praznuje sedemdesetletnico, je najlepše praznovati z dobro knjigo. Tako sva se sredi leta 2014 začela dogovarjati, kaj bi lahko pripravila. Tisto poletje sem ponovno prebrala genije v kratkih in dolgih hlačah, lovila srebrne kapljice iz modre špilje ter se spominjala utrinkov iz vsakdanjega življenja Arjana in Sanje, ki so me navduševali že v mladosti, pozneje pa zabavali tudi moja otroka. O, koliko prijetnih spominov je priplavalo na površje. Potem sva se konec poletja odločila, da pripravimo pravo antologijo – zbirko kratkih zgodb iz knjig *Juha cviluha* (MKZ), *Zvezda s čepico* (Mladika), *Mala velika ribiča* (Mladika), *Varja se pogovarja* (Novi Matajur), *Radovedne pravljice* (Miš), *Male oblačne zgodbe* (Mladika), *Ujeti ribič* (Mladika), *Priročnik za klatenje* (Partizanska knjiga) in *Bojni zapiski mestnega mulca* (Partizanska knjiga). Tako se je začelo moje prvo uredniško sodelovanje s Slavkom. Imela sem kar precej treme, saj je Slavko zame res velik mož: najprej zelo dober pisatelj, ki piše predvsem realistične, zabavne in napete zgodbe, v katerih je humor tako prefinjen in kultiviran, odnosi med odraslimi in otroki ter mladimi pa brez odvečne patetike in moraliziranja ter »vzgajanja«, da se v njih lahko najde vsak bralec in bralka. Pa toliko topline, pravičnosti, človečnosti in veselja do življenja je v njih. Skupaj sva se lotila tega luštnega dela in tako nas je Slavko septembra rojstnodnevno obdaril, kot je imela navado tudi Pika Nogavička, s knjigo dobrih zgodb *Pravljice za punce, fante in vse ostale* z imenitnimi ilustracijami Kostje Gatnika, Marjana Mančka, Arjana Pregla in Damijana Stepančiča.

Seveda Slavka vsi poznamo tudi kot dobrega založnika, urednika, predsednika Društva Bralna značka, predsednika Društva slovenskih pisateljev, direktorja Javne agencije za knjigo, prejemnika številnih nagrad ... A najpomembnejše je, da je res VELIK ČLOVEK – človek z izostrenim čutom za svobodo in pravičnost, človek, ki se zaveda pomena umetnosti, ter človek, ki zna biti prijatelj. Vse najboljše, dragi Slavko, in na dobre knjige naprej. Upam, da bo med njimi tudi še katera »najina«.

Irena Matko Lukan, urednica otroškega leposlovja

* * *

Slavko Pregl je tisti od predsednikov Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki je v letu 2004 stopil v predsedniške čevlje Toneta Partljiča, jih predelal po svoje in jih, prenovljeno mešanico med elegantnim večernim obuvalom ter kakovostno pohodno obutvijo, leta 2008 prepustil nasledniku dr. Igorju Saksidi.

Kaj je tisto, kar je Slavko Pregl, obut v predsedniške čevlje, prinesel v Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS?

- a) Nekaj zelo konkretnih, oprijemljivih, dragocenih in dolgoživih projektov, med katerimi je na prvem mestu gotovo zbirka darilnih knjig za zlate bralce in prvošolce Zlata bralka, zlati bralec. Zbirko je zasnoval idejno, pripravil pa je tudi poti za izvedbo te in še kakšne uspešne »založniške zgodbe« Bralne značke. Še več, vse te poti je vsako leto znova z veliko energije, dobre volje in vztrajnosti tudi prehodil. To je počel takrat in to počne še danes, ko so predsedniški čevlji že davno pospravljeni v drugih garderobah in ko je namesto vzdržljivih gojzarjev za te poti marsikdaj treba obuti kar kopačke. Res pa je, da zanj in za Bralno

značko zato zdaj navija več kot 450.000 bralcev, dobitnikov vseh teh knjižnih daril. Kaj pravzaprav pomeni ta številka? Izračun za poznavalce kopačk: vsi ti navijači bi kar štiriinpolkrat napolnili največji evropski nogometni stadion Camp Nou v Barceloni. Izračun za vse druge (nogometiši niso izključeni): to je dobra petina vseh Slovencev!

b) Marsikaj, kar se težko meri, tehta ali šteje: človeško toplino in prijaznost, občutek za ljudi, neizmerni optimizem ...

Zaradi točke a) Slavka Pregla pri Bralni znački cenimo in spoštujemo, zaradi točke b) ga imamo radi. Eto. (Bi rekel Slavko.)

Manca Perko, generalna sekretarka Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS

* * *

Preglovo pripovedništvo za otroke in mladino lahko razdelimo v tri skupine. V prvi skupini so dela, v katerih nastopajo Miha, Pipi, Andrej in Biba. V drugo skupino sodijo dela, v katerih nastopajo Arjan, Sanja, Klemen in Gal. V tretjo skupino sodijo dela, v katerih nastopata Varja in Ela.

Značilnost proznih del prve skupine, imenujmo jo BAMP, je način pripovedovanja, v katerem se pisatelj vpleta v zgodbo kot velik poznavalec mulčevske scene: tehta odločitve in ravnanja glavnih junakov, presoja, kaj bralcu ne bi škodilo in kaj bi mu škodilo še manj, komentira. Ponazorimo to s primeroma iz zgodbe *Otečeni palec*:

Nekega dne mame in očeta ni bilo doma. Andrej je postopal sem ter tja po dvorišču. Videlo se je, da se mu po glavi vlečejo kombinatorske misli.

»Hja,« je nenadoma rekel. »Počakajte tu. Sledi dogodek brez primere.«

Pipi in Miha sta od začudenja odprla usta. Potem sta jih po pospešenem postopku zaprla, ker pravega mulca nobena stvar ne preseneti.

Sledi scena, v kateri Andrej z dežnikom skoči z balkona v prvem nadstropju:

»A si cel?« je vzkliknil Miha.

»Po mojem sem,« je rekel Andrej in vstal. »Samo dežnik je šel.«

Dežnik kot tak ni nikamor šel, ker je še vedno ležal na svojem mestu na tleh. Ampak če kakšen mulc za kakšno stvar reče, da »je šla«, potem se jaz za tisto stvar ne bi več zanimal. V tem je temeljna razlika med pisateljem, ki tole zgodbo zapisuje, in Andrejevim očetom, ki v njej sodeluje.

Pisatelj kot poznavalec mulcev ve, da »pravega mulca nobena stvar ne preseneti« in da če kak mulc reče, da je nekaj šlo, »potem se jaz za tisto stvar ne bi več zanimal«. Opredeli tudi razliko med pisateljem »ki zgodbo zapisuje« in Andrejevim očetom, »ki v njej sodeluje«. Omenjeni komentariji in avtoreferencialnost pričajo o pisateljevem treznem in distanciranem pogledu na predmet (pardon: osebe) upovedovanja.

Za drugo skupino Preglovega pripovedništva, imenujmo ga GAKS, je značilno, da se pisatelj imenuje očka, imenujmo ga kar pisateljčoka. Ne nastopa več v vlogi pripovedovalca, ampak zapisovalca. Za to skupino del je tudi značilno, da

pisateljčoka posega v stvarnost, da bi jo lahko s pretvezo kot literarno domisljico ubesedil v zgodbi. Kot primer navedimo odlomek iz zgodbe *Kdo je prišel*:

»Oho,« je rekel očka, »kdo ste pa vi?«

Fant se je zahihital.

»Ali ste vi gospod Lasan?« je vprašal očka in ga pogladil po zelo razmršenih laseh. Zelo težko je razumel, da se da sicer kar lepe malo skodrane lase tako temeljito skuštrati.

»Ne,« je odkimal fant. »Nisem.«

»Ali ste vi gospod Nosan?« je spet vprašal očka. Z dvema prstoma je fanta zgrabil za nos in ga rahlo stresel.

»Ne,« je s tenkim glasom odgovoril fant. »Nisem.«

»Ali ste vi gospod Vratnik?« je očka spraševal naprej.

In tako do gospoda Kolenca in Petača.

Glede na to, da pisateljčoka ob stresanju nosu tudi »šteje rebra«, »praši hlače« ali »ploska po hlačah« svojim literarnim likom, lahko avtorja ne glede na njegovo velikost (ki bolj spominja na skandinavse pisce) brez zadrege in temeljitejši analize uvrščamo med mladinske pisce mediteranskega kulturnega kroga.

V tretjo skupino Preglove proze za otroke in mladino sodijo dela, v katerih nastopata Varja in Ela. Imenujmo jo kar VE. In sicer iz dveh razlogov. Prvič: v teh delih nastopata Varja in Ela. Drugič: gospodičnam pritiče, da jih ogovarjamo z »ve«. Za to skupino besedil je značilno, da se je pisateljčoka preimenoval v pisateljdedka. Čeprav je način pripovedovanja oziroma zapisovanja v tej skupini na videz podoben onemu, ki je značilen za skupino GAKS, obstaja vendar temeljni razloček. Namreč: v skupini GAKS (mimogrede: tudi v skupini BAMP) literarni liki ubogajo pisatelja.

Da literarni liki ubogajo pisatelja, je tudi v skladu s pisateljevo poetiko, ki jo je razkril v intervjuju za spot Javne agencije za knjigo, ko je za projekt Rastem s knjigo leta 2014 izbrala *Odpravo zelenega zmaja*. Na vprašanje, ali tudi pri njem literarni liki zaživijo svoje življenje, Pregl namreč odgovarja, da pri njem ni te zgodbe, njega morajo literarni liki ubogat. Torej: razloček med literarnimi liki prve in druge skupine proznih del v primerjavi s tretjo je, da v tretji ne ubogajo več literarni liki pisatelja, ampak pisatelj uboga literarni lik. (Če vas zanima primer, si ga je moč prebrati v poglavju: Kako pljuneš v lastno skledo.)

Peter Svetina, odlomek iz spremne besede Priročnik ali odročnik Slavka Pregla, ki je objavljena v antologiji zgodb z naslovom Pravljice za punce, fante in vse ostale (Mladinska knjiga, 2015)

* * *

Naj temu prazničnemu naboru misli v imenu uredništva revije *Otrok in knjiga* in v svojem imenu dodam zahvalo za dolgoletno zgledno sodelovanje. Seveda z željo, da bi ga ohranjali tudi v bodoče.

Slavko se je velikokrat odzval našemu povabilu k razmišljanju na določeno simpozijско temo in nas navduševal z miselno pronicljivimi in humorno obarvanimi nastopi pa tudi s slogovno prepoznavnimi pisnimi prispevki. Dogovora z njim ni bilo potrebno nikoli preverjati, saj je njegova obljuba bila enaka pojmu zanesljivosti.

Tudi kadar sam ni v centru pozornosti (kot nominiranec ali nagrajenec, kot govornik na simpoziju, okrogli mizi ali literarni prireditvi), se rad udeležuje pomembnejših dogodkov na področju mladinske književnosti in zna toplo stisniti roko ter izreči pohvalo za uspeh in za trud. V svojem načinu komuniciranja in ravnanja ostaja Gospod v najžlahtnejšem pomenu besede, ki predpostavlja medsebojno spoštovanje in ohranjanje dostojanstva tudi v manj prijetnih ali celo izrazito neugodnih okoliščinah. In čeprav je velik entuziast, nikoli ne izgubi stika s stvarnim svetom. Neumorno nas opozarja na določene nepotrebne anomalije na področju založništva, knjigotrštva in bralne kulture, hkrati pa kot ekonomist zna poiskati za nekatere probleme in želje uresničljive rešitve. Tudi zaradi navedenega je za področje mladinske književnosti zelo dragocen.

Objave Preglovih prispevkov v reviji *Otrok in knjiga*

- *Slavko Pregl o sebi*. OIK 10 (1980).
- *Nimam niti za burek ali o zadregah, ki bi jim morda lahko rekli tudi »etika in mladinska književnost*. Prispevek na okrogli mizi o etiki v mladinski književnosti (Oko besede 2000). OIK 51 (2001).
- *Spuščanje ladjic sredi neurja ali negotovo razmišljanje o humorju*. Prispevek na simpoziju Humor v mladinski književnosti (Oko besede 2001). OIK 53 (2002).
- *Ali je maček sploh v žaklju oziroma o trivialnem v literaturi za otroke in mladino*. Prispevek na simpoziju Drugačnost v mladinski književnosti (Oko besede 2002). OIK 56 (2003).
- *Paničen beg od zardevanja ali kako ohraniti dostojanstvo spoštovane profesorice*. OIK 58 (2003), rubrika Pogled na svoje delo.
- *Biti član žirije ali kako se pečeš na številnih ognjih*. OIK 58 (2003), rubrika Odmevi na dogodke.
- *Oče ima zmerom prav ali struktura junaka v (moji) mladinski književnosti*. Prispevek na simpoziju Struktura junaka v mladinski književnosti (Oko besede 2004). OIK 62 (2005).
- *Če ne bomo brali, bo volk požrl Rdečo kapico ali o slovenskem nagnjenju k izumljanju tople vode*. OIK 68 (2007), rubrika Odmevi na dogodke.
- *Slovenske nogavice Pike Nogavičke*. OIK 69 (2007).
- *Hip pred dokončnim zmagoslavjem (vznemirljiva zabeležka o zadnjih trenutkih, ko še nisem slaven)*. OIK 73 (2008), rubrika Oko besede 2008.
- *Kaj pa, če ... nekaj kratkih replik*. Prispevek na simpoziju Slovenska mladinska književnost, elektronski mediji in sodobne IK-tehnologije (Oko besede 2012). OIK 85 (2012).
- *Ali bi šli, lepo prosim, prebrat pravljico o Rdeči kapici? (Pisateljski odnos do »revščine v mladinski književnosti«)*. Prispevek na simpoziju Tematiziranje revščine v slovenski mladinski književnosti (Oko besede 2013). OIK 88 (2013).

Osem prispevkov, ki so bili objavljeni v reviji *Otrok in knjiga*, je avtor uvrstil tudi v svojo knjigo *Prerok na tankem ledu* (Cankarjeva založba, 2015).

Darka Tancer-Kajnih

Mladinska književnost

1976

- *Odprava zelenega zmaja: Velika avantura in Odprava zelenega zmaja*. Ilustriral Marjan Manček. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ponatisi: Ljubljana: Karantanija, 2001; Tržič: Učila International, 2004. *Odprava zelenega zmaja*. Ljubljana: Študentska založba, 2013. Ponatis 2014: Ljubljana: Študentska založba (za Rastem s knjigo). *Velika pustolovščina*. Ljubljana: Študentska založba, 2013.

1977

- *Priročnik za klatenje*. Ljubljana: Partizanska knjiga. Ilustriral Marjan Manček. Ponatisa: Trst: Založništvo tržaškega tiska, 1981; Ljubljana: Delavska enotnost, 1988.

1978

- *Geniji v kratkih hlačah*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustriral Marjan Manček. Ponatisi: Ljubljana: Mladinska knjiga, 1985 (kot ilustracije uporabljene fotografije iz TV-serije); Ljubljana: Mladinska knjiga, 1996; Ljubljana: Gyrus, 2000; Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000.
- *Papiga v šoli*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustrirala Marija Lucija Stupica.

1979

- *Denar*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustriral Božo Kos.

1981

- *Juha Cviluha*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustriral Kostja Gatnik. Ponatis: Ljubljana: Karantanija, 2008.
- *Strašna bratranca*. Trst: Založništvo tržaškega tiska. Ilustriral Bine Rogelj. Ponatisa: Ljubljana: Delavska enotnost, 1988.
- *Umazana zgodba*. Trst: Založništvo tržaškega tiska. Ilustriral Kostja Gatnik. Ponatis: Ljubljana: Delavska enotnost, 1988.
- *Zgode na dvoru kralja Janeza*. Trst: Založništvo tržaškega tiska. Ilustriral Bojan Jurc. Ponatis: Ljubljana: Delavska enotnost, 1988.

1982

- *Zdravilo za poredneže*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustrirala Lucija Marija Stupica.
- *Bojni zapiski mestnega mulca*. Ljubljana: Partizanska knjiga. Ilustriral Marjan Manček. Ponatis: *Mulci na pohodu* (ponovna izdaja del *Bojni zapiski mestnega mulca* in *Smrka in njegovih*). Tržič: Učila International, 2004.

1984

- *Smejalec in cvililna zavora*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustriral Kostja Gatnik.

1985

- *Geniji v dolgih hlačah*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustriral Bine Rogelj. Ponatis: Tržič: Učila International, 2004.

1986

- *Zgodba o knjigi*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustriral Janko Testen.

1987

- *Smrka in njegovi*. Ljubljana: Partizanska knjiga. Ilustriral Bojan Jurc. Ponatis: *Mulci na pohodu* (ponovna izdaja del *Bojni zapiski mestnega mulca* in *Smrka in njegovi*). Tržič: Učila International, 2004.

1990

- *Olimpiada v živalskem vrtu*. Ljubljana: Samozaložba, 1990. Ilustriral Bine Rogelj.

1993

- *Če bi in če ne bi*. Ljubljana: DZS, 1993. Ilustriral Marjan Manček.
- *Počesane muhe ali zelo zapleten priročnik o lepem vedenju*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustriral Marjan Manček.

2001

- *Papiga že spet v šoli*. Ljubljana: Arkadija, 2001. Ilustriral Marjan Manček.

2003

- *Zvezda s čepico*. Ljubljana: Mladika, 2003. Ilustriral Arjan Pregl.
- *Srebro iz modre špilje*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ponatis: *Posebna darilna izdaja*. Ljubljana: Društvo Bralna značka Slovenije, 2005 (Zbirka *Zlata bralka, zlati bralec*).

2004

- *Male oblačne zgodbe*. Ljubljana: Mladika. Ilustriral Arjan Pregl.
- *Usodni telefon*. Ljubljana: Prešernova družba. Ilustriral Arjan Pregl.

2005

- *Spričevalo*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustriral Arjan Pregl. Ponatis: Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007.
- *Ujeti ribič*. Ljubljana: Založba Mladika (Zbirka *Liščki*). Ilustriral Damijan Štepančič.

2006

- *Dva majhna velika ribiča*. Ljubljana: Založba Mladika (Zbirka *Liščki*). Ilustriral Arjan Pregl.
- *Varja se pogovarja*. Revija Galeb. Čedad: Zadruga Novi Matajur. Ilustriral Arjan Pregl.

2008

- *Zakaj ima babica dve palici*. Ljubljana: Založba Mladika (Zbirka *Liščki*). Ilustriral Matjaž Schmidt.
- *Petelin na gnoju*. Radovljica: Didakta. Ilustriral Bojan Jurc.
- *Med delom in denarjem*. Ljubljana: Karantanija. Besedilo o slovenskih znanstvenikih Sandi Sitar. Ilustracije: Tomaž Lavrič, Marjan Manček in drugi.

2009

- *Car brez zaklada*. Novo mesto: Goga.
- *Geniji brez hlač*. Radovljica: Didakta. Ponatis: Radovljica: Didakta, 2010 (darilna izdaja Rastem s knjigo).
- *Lutke iz sedmega nadstropja/The puppets from the seventh floor*. Ljubljana: Vodnikova založba, DSKG (Zbirka Spominčice = Forget-me-nots). Ilustrirala: Anja Zavadlav.

– *Sladke denarnice in druge basni*. Ljubljana: Založba Mladika (Zbirka Planika).
Ilustriral: Andrej Čakš.

2011

– *Čudni časi*. Radovljica: Didakta. Ilustriral: Bojan Jurc.
– *Radovedne pravljice*. Dob pri Domžalah: Miš. Ilustriral: Kostja Gatnik.

2012

– *O zmaju, ki je želel biti kralj*. Ljubljana: Mladinska knjiga. Ilustriral: Damijan
Stepančič.

2013

– *Gospodka iz samokolnice*. Ljubljana: Mladika.
– *Velika skrivnostna skrivnost*. Dob pri Domžalah: Miš.

2014

– *Basni*. Ljubljana: Društvo Knjižna zadruga: Knjigotrštvo Buča.
– *Slaščičarna Pri veseli Eli*. Dob pri Domžalah: Miš.

2015

– *Pravljice za punce, fante in vse ostale*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Dela za odrasle

– *Nova zgodovina*. Ljubljana: MK, 1972.
– *Razkošje v glavi*. Ljubljana: MK, 1974.
– *PPP*. Maribor: Obzorja, 1977.
– *Basni*. Ljubljana: CZ, 1978.
– *S knjigo po svetu*. Ljubljana: CZ, 2003.
– *Zadnja želja*. Ljubljana: Rokus, 2004.
– *Prerok na tankem ledu*: eseji, pisma, mnenja o avtorjih in knjigi na Slovenskem.
Ljubljana: CZ, 2015.

*Dragica Haramija**

* V 64. številki (2005) revije *Otrok in knjiga* smo objavili članek Dragice Haramija *Mladinska proza Slavka Pregla*, ki je nato v dopolnjeni različici izšel še v knjigi iste avtorice *Sedem pisav* (Mariborska knjižnica, revija *Otrok in knjiga* in Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, 2009). O mladinski književnosti Slavka Pregla je D. Haramija pisala tudi v knjigi *Nagrajene pisave. Opusi po letu 1991 nagrajenih slovenskih mladinskih pisateljev* (Podjetje za promocijo kulture Franc-Franc, 2012).

IBBY NOVICE

PRIZNANJA SLOVENSKE SEKCIJE IBBY PROMOTORJEM MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI IN BRANJA

Letos je Slovenska sekcija IBBY šestič zapored podelila priznanja za izjemne dosežke na področju promocije mladinske književnosti in branja. Sofinancira jih Javna agencija za knjigo RS.

Nagrado Slovenske sekcije IBBY 2015 je prejela Marjana Moškrič.

Priznanji Slovenske sekcije IBBY 2015 sta prejeli: Božena Kolman Finžgar in revija *Bukla*.

Podelitev je bila na Slovenskem knjižnem sejmu, na odru DSP, v petek, 27. novembra 2015, na prireditvi z naslovom Branje praznuje (skupni prireditvi Slovenske sekcije IBBY, revije *Otrok in knjiga* in Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS).

Utemeljitev:

MARJANA MOŠKRIČ, samostojna bibliotekarska sodelavka v Mestni knjižnici Ljubljana in mladinska pisateljica

Marjana Moškrič (r. 1958), ki je na Filozofski fakulteti v Ljubljani študirala primerjalno književnost in slovenski jezik s književnostjo, se je leta 1981 kot višja knjižničarka zaposlila v Knjižnici Jožeta Mazovca, od leta 2008 je zapo-

slena v Mestni knjižnici Ljubljana. V letu 2012 je pridobila naziv samostojna bibliotekarska sodelavka.

V tridesetletnem poklicnem obdobju njeno delo poleg izposoje in svetovanja bralcem zajema naslednja področja dela z mladimi: ure pravljic, bibliopedagoške ure s skupinami otrok iz vrtcev in šol, literarni kvizi in uganke, pogovori o knjigah, srečanja z mladinskimi pisatelji, razstave mladinskih in otroških knjig skupaj s spremnim gradivom, plakati in katalogi založb z vseh koncev sveta idr. Zadnja leta skrbi, da sta nacionalni projekt Rastem s knjigo in Ciciuhec,

projekt za najmlajše uporabnike Mestne knjižnice Ljubljana, karseda kvalitetno izvedena. Vsaka leta se trudi otrokom in njihovim vzgojiteljem čim bolj približati čarobnost besede in in vsestranski pomen knjige. Je pravljíčarka in nastopa tudi zunaj svoje knjižnice; ves čas išče nove in stare, ljudske in avtorske pravljíce, nekatere iztrga pozabi, po potrebi jih tudi prevaja in v vseh letih se je nabralo veliko prevodov tujih pravljíc. Redno obiskuje srečanja slovenskih mladinskih pisateljev *Oko besede* v Murski Soboti in knjižne sejme, med njimi predvsem sejem otroških knjig v Bologni, in seveda Slovenski knjižni sejem, na katerem večkrat sodeluje tudi kot avtorica. Marjana Moškrič je ustvarila sedem književnih del; za mladinski roman *Ledene magnolije* je leta 2003 prejela nagrado večernica, za otroški roman *Stvar* pa leta 2009 nagrado desetnica. Je članica Društva bibliotekarjev Slovenije in od leta 2003 tudi članica Društva slovenskih pisateljev.

BOŽENA KOLMAN FINŽGAR, direktorica Knjižnice Antona Tomaža Linhartaradovljica

Božena Kolman Finžgar (r. 1958), po izobrazbi prof. slovenščine in pedagogike, je že 18 let direktorica Knjižnice Antona Tomaža Linhartaradovljica. V vsem tem času poleg izvajanja osnovnih nalog direktorice knjižnice izjemno aktivno

deluje na področju spodbujanja branja otroške in mladinske književnosti, s svojo knjižnico izvaja najrazličnejše motivacijske oblike in prireditve, je tudi avtorica inovativnih bralnih projektov za mlade. Naj posebej omenimo delo z ranljivimi skupinami mladih (npr. z rejniškimi otroki, v šolskem letu 2014/2015 pa projekt Zmoremo – čez ovire do oviranih) in bralne projekte, tudi mednarodne (npr. Noč z Andersenom), ki vključujejo nove medije ter nove načine komuniciranja in branja. Aktivnosti pri spodbujanju branja pod vodstvom in avtorstvom Božene Kolman Finžgar izjemno vplivajo na lokalno in širšo družbeno javnost in jo celo presejajo. Je pobudnica zamisli, da so se nekaterim projektom radovljiške knjižnice pridružile tudi druge slovenske knjižnice. Udeležila se je več mednarodnih delavnic, svoje dosežke in dosežke svoje knjižnice pa neutrudno predstavlja na slovenskih in mednarodnih strokovnih srečanjih, mdr. na več evropskih bralnih konferencah. Aktivno je sodelovala tudi na mednarodnih kongresih IBBY (London, 2012; Ciudad de Mexico, 2014) in na IBBY evropski konferenci (Bratislava, 2015).

Revija BUKLA, brezplačna revija o dobrih knjigah, založnik UMCO

BUKLA, ki jo izdaja založnik Umco d. d., izhaja od leta 2005 in je v tem času izdala več kot 100 številok (115 – do konca oktobra 2015). Revija *Bukla*, »brezplačna revija o dobrih knjigah«, je v vsem slovenskem prostoru brezplačno dostopna na 200 stojalih, mdr. v mnogih šolskih

in gimnazijskih knjižnicah, prav tako so nanjo naročeni številni bralni mentorji, ravnatelji, učitelji in promotorji bralne kulture. *Bukla* namreč aktivno deluje tudi na področju promocije mladinske književnosti in branja, s svojo načrtno in večletno kontinuirano promocijo spodbuja razvoj otroške in mladinske književnosti, nagovarja mlade bralce in dviguje zavest o pomenu branja in nakupovanja knjig. Mesečno predstavlja dobre mladinske knjige, tako slovenske kot

prevedene, ponuja zanimive intervjuje s slovenskimi in tujimi avtorji, ki ustvarjajo za otroke in mladino, promovira bralne projekte, ki se povezujejo z mladimi idr. Sodeluje s strokovnjaki s področja mladinske književnosti in branja, predvsem z MKL, Pionirsko – centrom za mladinsko književnost in knjižničarstvo (ki ima v reviji redno rubriko), sodeluje pri promociji bibliopedagoških aktivnosti knjižnic, knjigarn, založb in tudi dejavnosti Slovenske sekcije IBBY.

(Foto Ani Andželka Korošec)

POROČILA – OCENE

POSLANICA BRALNEGA DRUŠTVA SLOVENIJE OB MEDNARODNEM DNEVU PISMENOSTI (8. september)

Mednarodni dan pismenosti, 8. september, je namenjen poglobljenemu razmisleku o pomenu pismenosti za življenje. Letošnje leto iz meseca v mesec bolj zaznamuje begunska kriza; ljudje bežijo pred vojnami in nasiljem. Tudi v naše okolje prihajajo izmučeni in prestrašeni, zato je toliko pomembnejše, da jim ponudimo roko. Poskrbeti moramo, da bi se čim bolj vključili v družbo; tako bodo začutili medkulturno sprejemanje, ne zavračanja. Pomemben del vključevanja je možnost ohranjanja in nadaljnje pripadnosti izvorni kulturni, enako pomembni pa sta seznanitev s kulturo novega okolja in vključevanje v izobraževalni sistem. Da bi to dosegli, morajo najprej spoznati jezik novega okolja.

Med begunci največkrat pridejo organizirano v stik z drugim jezikom otroci v vrtcih in mladi na različnih ravneh šolanja; odrasli se vključujejo v interesne skupine in jezikovna izobraževanja za slovenščino kot tuj jezik.

Za kulturno sprejemanje in povezovanje, še zlasti pa za izobraževanje je

pismenost izjemnega pomena. Bralna, matematična, naravoslovna in druge oblike pismenosti omogočajo vsem postati aktivni član družbe. Razvijanje veščin temeljne, torej bralne pismenosti je zato ključno. V Bralnem društvu Slovenije smo to prepoznali, zato letos organiziramo že 11. bienalno posvetovanje, tokrat s posebnim poudarkom na ljudeh, ki jim slovenščina ni materinščina.

Ne le voda, hrana, obleka in streha nad glavo, tudi izobraževanje in opismenjevanje sta zanje ključnega pomena. Sprejemanje drugačnosti, odpiranje družbe novostim, tudi novim članom, pa je tudi naš prispevek k mednarodnemu letu svetlobe, ki ga praznujemo letos: svetloba je namreč pomensko široka metafora za znanje.

*Savina Zwitter, predsednica
Bralnega društva Slovenije*

NAGRADA KRISTINE BRENKOVE 2015 ZA IZVIRNO SLOVENSKO SLIKANICO

Zbornica knjižnih založnikov in knjigo-tržcev (ZKZK) pri Gospodarski zbornici Slovenije podeljuje nagrado za izvirno slovensko slikanico od leta 2004, od leta 2014 jo podeljuje 22. oktobra (do tega leta jo je podeljevala ob 2. aprilu, mednarodnem prazniku knjig za otroke), in sicer na dan rojstva slovenske pisate-

ljice, prevajalke in legendarne urednice Kristine Brenk, po kateri je tudi poimenovana.

Namen in poslanstvo nagrade je spodbujanje nastanka izvirnih slovenskih slikanic, izoblikovanje vrednostnih meril za pripravo in ocenjevanje slikanic, spodbujanje branja in bralnih navad ter spodbujanje navad nakupovanja dobrih slikanic.

Žirija v sestavi red. prof. dr. Dragica Haramija, predsednica, in članici doc. Alenka Sottler, spec., in Kristina Picco, prof., je izmed 30 slikanic, ki jih je poslalo na razpis za letošnjo nagrado 11 založb (dela so izšla med 31. 7. 2014 in 15. 9. 2015), najprej izbrala pet finalistov: Deček in hiša Maje Kastelic (MK, 2014), *Kraca Lile Prap* (MK, 2015), *Andrej Nespavec* Barbare Simoniti in Petra Škerla (MK, 2014), *Domače naloge* Petra Svetine in Damijana Stepančiča (MK, 2014) ter *Rokavičko* Hane Stupica (MK, 2014).

Za najlepšo slikanico je žirija izbrala slikanico ***Deček in hiša Maje Kastelic***, priznanje – nove poti pa sta prejela **Peter Svetina** in **Damijan Stepančič** za slikanico ***Domače naloge***.

Utemeljitev žirije za najlepšo slikanico

Maja Kastelic: ***Deček in hiša***. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2014.

Avtorska slikanica deluje na prvi pogled kot slikanica brez besedila, a to ni res, saj je intraikonično besedilo tako pomembno, da kliče k redefiniciji tovrstne slikanice. Slikanica *Deček in hiša* je predvsem poklon mladinski književnosti ter umetnikom, ki se z njo ukvarjajo na besedilni ali na ilustrativni ravni. Maja Kastelic uvede npr. Andersenovo ulico, Ulico bratov Grimm; napis na vratih »pridem prec« aludira na Milnejevega *Medveda Puja*; bogato obložena miza spominja na mizo v Carrollovi *Alici* v

čudežni deželi; papirnata letala na pesem Daneta Zajca; avtorica je naslikala tudi množico knjig na knjižnih policah, kjer se v družbi *Močvirnikov* Barbare Simoniti in Petra Škerla znajdejo tudi Gabriel Garcia Marquez, Roland Barthes, Jose Saramago in mnogi drugi. Na ravni likovne navezave so prepoznavni elementi, npr. na notranji naslovnici je deček naslikan v okviru, kakor Mančkov Pedenjped; deček je oblečen v črtasto majico, kakor Juri Muri v pesnitvi Toneta Pavčka z ilustracijami Melite Vovk in Damijana Stepančiča; poustvarjeni so likovni motivi iz *Pepelke* Alenke Sottler, *Zlate ptice* Ančke Gošnik Godec, *Trnuljčice* Marlenke Stupica, *Punčke in velikana* Tomislava Torjanca, *Zborovanja ptic* Petra Sisa, *Prihoda* Shauna Tana itd. Gre za vizualno navezavo na znane ustvarjalce, besedila, ilustracije, torej lahko govorimo o večplastnosti skozi medbesedilnost, ki se sklicuje predvsem na likovno umetnost. Poroka besede in slike pa ni omejena zgolj na literarnost; tu so tudi časopisi, pisma, razglednice, herbariji in ne nazadnje tudi deključne risbe, ki brez besed, pa vendarle s pravo zgodbo, stkejo resnično prijateljstvo, ki na papirnatih letalih ponese svoj glas v svet.

Vsi napisi, ki sodijo v intraikonično besedilo, so hkrati nosilci dodatnega avtoričinega simbolnega sporočila. Kot bi ilustratorica govorila: če slediš temu, kar imaš rad, boš dobil ključke za čudovite stvari, spoznanja, knjige, ilustracije in pogled na cel svet in čisto na koncu, zakaj pa ne, tudi ljubezen. Tako lahko dojamemo dečkovo pot skozi staro hišo kot simbolno pot avtorice skozi svojo zgodovino in vse tisto, kar jo je izoblikovalo. Vse to pa je interpretirano z omejeno barvno lestvico, ki se iz teme prebija skozi rjavo sepijo ter akcenti v rumenem okru in je popolnoma skladna z motivom starih hiš. Ta omejen izbor barv prispeva plemenit, skoraj grafični vtis tem akva-

relnim ilustracijam. Ciaro scuro (svetlo temno) način izražanja prav tako ustreza prostorskemu ključu slikanice. Maja Kastelic je mojstrsko upodobila igro teme in svetlobe. Z njo gradi vzdušje v stari hiši; temne veže, oboki in predmeti, ki se razkrijejo šele čez odškrnjena vrata. Čeprav nas pri prvih odprtih napis »glej naprej« usmeri naprej, pa se gibanje v knjigi ves čas odvija tudi navzgor. Deček hodi ves čas navzgor proti svetlobi, za svetlobo, dokler se pred njim ne odpre »cel svet«. Omeniti velja še avtoričino pozornost številnim drobnim predmetom, ki so izrisani z numizmatično natančnostjo, kot so ključi, karte, porcelan za čaj, vaze, slike, igračke, škarje, štampljka, gramofon, atlas, človek ne jezi se, ptičja kletka, drsalke, boben, konjiček ipd. Ilustratoriki je uspelo kljub mnogoštevilnim detajlom ohraniti svežino in sočnost vizualne upodobitve. Ljubezen do grafizmov, mali predmeti ter igre s črkami in pomeni spominjajo na dediščino velikega slovenskega slikarja Gabriela Stupice. Preko teh predmetov in napisov v hiši ves čas slutimo prisotnost bivših in morda sedanjih prebivalcev. Kakor da nam avtorica sporoča, da vsi mi živimo v taki stari hiši, kjer nikoli nismo sami zase, ampak smo dediči neke kulture, nasledniki nekih preteklih prebivalcev in hkrati del tistih, ki živijo skupaj z nami, in tako povzdigne staro hišo v univerzalni simbol. Maja Kastelic je vse tuje in domače vplive pretočila v celovito osebno umetniško izpoved, ki je hkrati univerzalna in tudi zelo slovenska. Zato je njena avtorska slikanica dragocena tudi kot avtentično kulturno dejanje tega prostora.

Utemeljitev za nagrado Nove poti

Peter Svetina in Damijan Stepančič: *Domače naloge*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2014.

Zbirka vsebuje pesmi, katerih skupni okvir so šola in učenje, seveda pa domače naloge niso le stvar šole, so veliko širše, saj pesnik upoveduje tudi odnose, razmerja ... Svetinov pesniški jezik je neujemljiv. Ko se bralec prvič vseli v pesniško stvarnost, ga drobni podtaknjeneč, ki kuka skozi največjo, večjo ali veliko »linico« (*Domača naloga o velikostih*), vabi k ponovnemu in bolj pozornemu branju; majhna bilka se nenadno razraste v mogočno nenavadno drevo, kjer veje/smerokazi nakazujejo povsem drugo pot. Ljubezenske, razpoloženske, šolske, avtobiografske in druge niti spletajo mrežo nonsensnih, humorčnih in igrivih vezi, ki pa še zdaleč niso zgolj le to; ves čas opominjajo na zabrisano mejo med ljubeznijo in osamljenostjo, igro in delom, potrošništvom in izvirnostjo, konkretnim in abstraktnim itd. Sam naslov zbirke (in v nadaljevanju vsi naslovi pesmi) govori o domačih nalogah – formalni, prepoznavni in dobro zasidrani materiji v otrokovem odraščajočem obdobju. A že v prvi pesmi nas element presenečenja, ovit v profanost starševskega obšolskega nerganja (... *za bralno značko*), opomni na nepredvidljivo pot, ki nas čaka. Pot, kjer odkrivaš varne pristane svojih hrepenenj (... *o molitvi*), kjer ti je dovoljena praznina (... *o prazni glavi*) in ljubezenska sanjarija (... *o zvoncu*, ... *o srcu*), kjer premešaš smisle življenja po svoji meri (... *o samem sebi*, ... *o prevalih*), kjer si privoščiš razkošje tihožitnih fresk (... *o jutru na cesti*, ... *o kačjem pastirju*, ... *o murnih*), kjer se oddričaš med jezikovne vragolije (... *o igri*, ... *o šopku*) in kjer vse lahko »kar tako« (... *o poskakovanju*). Svetinove pesmi so iz drugega referenčnega vesolja, takega otroškega, kjer je vse na videz lepo in prav. A samo na prvi pogled. Iz normalnega reda izhajajoče definicije in bistre domislice nas presenetijo, smisel stvari je čudno premaknjen. Kako lahko npr. postane oznaka velikosti, prišita za

ovratnik na obleki, pomemben predmet igrive pesniške obravnave? Kako lahko združiš zvonec in uspavanko? Kako lahko za takole knjigo dobiš prvo nagrado? Pri Svetini lahko! Ker bralec kmalu opazi, da je mimogrede prestopil mejo in prišel v Svetinovo deželo: na novo zagleda ta svet, tako kot ga prvič gledajo, razumejo in nam ga razložijo otroci. Vse to pa je pokrito z mehko odejo pesnikove dobrodušnosti in tople naklonjenosti, če ne kar občudovanja malih bistrih glav. Stepančičev ilustratorski izraz mojstrsko ujame to pretanjeno šelestenje in iz njega (po)ustvari nelinearno podobje utrinkov, ki zaobjamejo zbirko kot celoto. Njegov likovni jezik ilustracij korenini nekje v kubizmu. Na to nas napotijo uporaba kolažnih papirjev, ki prinašajo v ilustracijo informacijo o predmetih, stilizirane črke, ki so integrirane v likovno celoto, risba, ki teče čez kolaže in jih pokrije z rastrji in vzorci. Ilustracije se reliefno kopičijo po površini slike. Avtor te elemente plemeniti še s stilskimi elementi stripa (oblački, puščice), otroške risbe, pop arta in znanstvene ilustracije, začini pa še s ščepcem nostalgije in še česa. Različne likovne tehnike te knjige spominjajo tudi na najbolj pogoste materiale, ki jih otroci pri delu v šoli potegnejo iz šolske torbice: nalivno pero, barvni svinčniki, papir iz šolskih zvezkov, kolaž in pak papir. Stepančičeve ilustracije niso dobesedne, temveč nadgrajujejo vsebino in vzdušje, ki malo zadiši tudi po šoli, s sebi lastnim vizualnim jezikom. Na platnicah in prvih odprtjih knjige začutimo rahlo nostalgijo iz minulih šolskih časov: tu je značilna ovalna oblika na socialističnih zvezkih, kamor smo vpisovali svoje ime, priimek in šolski predmet, opremljena je s prvim zaščitnim znakom MKZ (Mladinska Knjiga Založba) in rdečo zvezdo. Nostalgicne so tudi oblike črk, ki se pojavljajo integrirane v samo ilustracijo, podobne tistim prvim črkam, ki se jih učimo napisati v zvezek. Kako je mogoče, da je

pri Domači nalogi o prazni glavi glava polna pesmi? V Stepančičevih ilustracijah lahko! In z vsemi temi prijemi večše kolesari po sveži pesniški pokrajini Petra Svetine. Stepančič z likovnimi elementi gradi presenetljivo vzdušje, kamor se usedejo pesmi kot v domači naslanjač. Peter Svetina in Damijan Stepančič sta svojo zahtevno domačo nalogo več kot odlično opravila. V svojem jedru je zbirka slavospev jeziku, domača naloga o medsebojnem sporazumevanju, ki ni zgolj tehnične narave; ki je sporazumevanje v vseh aspektih človeške duše, med mano in tabo, med nami vsemi.

Utemeljitev za nominirane slikanice:

Lila Prap: *Kraca*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2015.

Živalski liki v pesniški slikanici so predstavljeni na način premične knjige: vsak list je razdeljen na polovico, bralec tako sestavlja različne ilustracije (desna stran) ter različne pesmi in njihove naslove (leva stran). Takšna slikanica »prerezanka« v besedilno izčiščeni in minimalistični maniri, ki lahko spreminja recepcijske lege (pesem, uganka, zloženka itd.), ponuja premišljeno igriv poligon predvsem za najmlajše bralce. Slikanica je krasen primer tega, da bolj kot so si besede in slike komplementarne, bolj dinamičen postaja odnos med njimi. Nonsens, humor, celo absurd, presenečenje in poetičnost nas zabavajo, drže v napetosti in veselem pričakovanju vse do konca knjige, ki konca sploh nima.

Barbara Simoniti in Peter Škerl: *Andrej Nespanec*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2014.

Je slikanica o dečku, ki v sanjah prestopi v fantastični svet živali, kamor ga popelje netopir Nan, ker (Simoniti 2014: 20): »Jasno ko črna noč! Kdor ne more

spati, zamudi vse sanjske zgodbe!» V sanjskem svetu se skozi Škerlove ilustracije izpolnijo poprejšnje dečkove želje, njegovo srečanje s kitom, z galebi (ki jih ima sicer natisnjene na odeji), z ribami (ki jih vidi v parketu, zloženem na ribjo kost); sanje so asociacije vseh bližnjih, vsakdanjih stvari. Tekoč jezik z ljubečo in blagohotno intonacijo pripravlja mehko posteljo Škerlovim liričnim barvnim in svetlobnim odtenkom, ki zasvetijo v polnosti, ko se zgodba osvobodi besed. S svojim prestopom v s(p)anje odjadra na drugo stran, kar slikanica spretno uporabi za prehod na višjo raven izvirnosti. Ko Andrej stopi v sanje, besede v slikanici utihnejo in se skrijejo v slike. Iz ilustracij lahko spoznamo, kaj je Andrej v sanjah doživel. Zjutraj, ko se deček zbudi v realnost, se besedilo spet vrne k ilustracijam.

Ukrajinska ljudska in Hana Stupica: **Rokavička**. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2014.

Znana pravljica tema o skupnem bivanju živali, tudi npr. v slovenski folklorni tradiciji (*Mojca Pokrajculja, Deklica veka*), razvija predvsem motiv strpnosti in kolegialnosti. Kanonska zimska pravljica, ki je svoje upodobitve doživela že nešteto krat, bi zagotovo predstavljala zahteven ilustratorski izziv še tako izkušenemu avtorju. Mlada ilustratorica Hana Stupica pa je že v svoji prvi slikanici več kot odlično opravila svoje delo. Hana Stupica je slikanico naslikala s finim občutkom za pravljico v zdušje. Vse je tako ljubko pretehtano in hkrati tako precizno v ravnotežju, da nas njena poetika očara.

Nagrajenci zadnjih petih let:

- 2009 Nina Mav Horvat, ilustr. Suzi Bricelj *O kralju, ki ni maral pospravljati*. Mladinska knjiga, 2008.

- 2010 Izbral, priredil in narisal Matjaž Schmidt: *Slovenske pravljice (in ena nemška) v stripu*. Mladinska knjiga, 2009.
- 2011 Andrej Rozman Roza, ilustr. Zvonko Čoh: *Urška*. Mladinska knjiga, 2010.
- 2012 Vitomil Zupan, ilustr. Damijan Stepančič: *Pravljica o črnem šejku z rdečo rožo*. Založba Miš, 2011.
- 2013 France Prešeren, ilustr. Damijan Stepančič: *Zdravljica*. Mladinska knjiga 2013.
- 2014 Huiqin Wang za avtorsko slikanico Ferdinand Avguštín Hallerstein: *Slovenec v Prepovedanem mestu*. Mladinska knjiga, 2014.

ZGODBA O SPREJEMANJU SAMEGA SEBE

Jung: Medena koža. 1. knjiga. Prevod: Maja Meh. Ljubljana: Društvo za oživljanje zgodbe 2 koluta, 2014.

Kar 200.000 zapuščenih korejskih otrok je bilo po koncu korejske vojne posvojenih na Zahod in roman v stripu *Medena koža* pripoveduje zgodbo enega izmed njih. Junga (njegovo pravo ime je bilo Jung-sik Jun, v Belgiji je dobil novo ime Jung Henin), rojenega 2. decembra 1965 v Seulu v Južni Koreji, je pri petih letih na ulicah Seula našel policist. Odpeljal ga je v sirotišnico. Leta 1971 ga je posvojila belgijska družina, zato je odraščal v Belgiji. Naslov romana poudarja, da so Junga v posvojitvenih papirjih opisali kot dečka z medeno kožo. Bil je težaven otrok, ki ni mogel najti stika z okolico. Zatekal se je v svoj domišljijski svet in je veliko risal. Danes je priznan umetnik. V svojih delih se vedno znova vrača k

istim temam, med njimi so zapuščenost, izkoreninjenost, identiteta.

Strip *Medena koža* je avtobiografski. Korejska vojna je v začetku petdesetih let prejšnjega stoletja razdelila državo in ločila na milijone družin, zato je to tudi knjiga o posledicah vojn. Z risbo Francije, ki bi jo razdelili na dva enaka dela, je Jung ponazoril, koliko francoskih družin bi ostalo ločenih za vedno. Sam pravi, da se je moral vrniti v preteklost in ponovno raziskati svojo zgodovino – šele takrat se je lahko sprejel takšnega, kakršen je. Prvi del trilogije zaključí z besedami: »Star si le 13 let ... Vse življenje je še pred tabo ...«

Zgodba ni zanimiva le zaradi opisa usode otroka, ki se znajde v tujem okolju, ampak tudi zaradi tem, s katerimi se sooča vsak mladostnik. Iskanje identitete, občutek drugačnosti, potreba po sprejetosti, socializacija – vse to so teme, o katerih pripoveduje Jung z besedo in risbo. Dragocene so njegove lastne izkušnje, v katerih ne prikriva temnih plati odraščanja. Poleg univerzalnih tem, povezanih z odraščanjem, je izpostavljeno še iskanje lastnih korenin. Mednarodne posvojitve so pogoste, zato je tema aktualna tudi danes. Kot posebno temo bi lahko izluščili umetniško ustvarjanje kot terapijo. To temo v literaturi za mlade srečamo redkeje, a je za bralce prav tako zanimiva.

Branje knjige odpira pogovor o medkulturnih razlikah in tudi o vprašanjih biološkega in socialnega starševstva. Življenje sirot je v mladinski književnosti pogosto opisano. Pomislimo samo na Harryja Potterja ali Toma Sawyerja. Zaradi čustvene prikrajšanosti so sirote pripravljene storiti marsikaj več in drugače, kar je za pisatelja lahko izziv. Mladi Jung pa ni fikcija, ampak resnični otrok, ki je ostal zapuščen in bil posvojen. Zaveda se, da so ga rešili revščine, a hkrati ostaja grenak priokus, da ni mogel odraščati v svoji domovini. Pretresljiva

je prispodoba gnilega jabolka v vedru zrelih jabolk. Gnilo jabolko je treba odstraniti, da ne zgnijejo še druga. To se navezuje na občutek lastne vrednosti, saj je Jung novi mami pogosto govoril: »Če so me zapustili, pomeni, da sem bil slab.«

Kljub zahtevnim temam, ki jih avtor obravnava, vnaša v zgodbo tudi humor, njegovo literarno potovanje v otroštvo ni prav nič sentimentalno. Na svoje življenje je sposoben pogledati z razdalje, odlično karakterizira člane družine, ki ga je sprejela, večje izbira dogodke, ki so ga zaznamovali. To je knjiga o zabavnih otroških igrah in o povezanosti med brati in sestrami. A vseeno poudarja, da je v družino prišel z veliko potrebo po pozornosti, te pa ni dobil. Starša sta ga imela na svoj način rada in nikoli mu ni ničesar manjkalo, a več kot toliko mu nista mogla nuditi. Njegova želja po toplini in nežnosti je ostala neizpolnjena. V družini je bilo prisotno tudi fizično kaznovanje, najbolj ponižujoče pa je bilo, ko so ga zaradi goljufij in laganja ostrigli na balin.

Zanimivo je predstavljeno vprašanje identitete. Jung se sprašuje: »In jaz, če nisem več Korejec – sem torej Flamec, Bruseljčan ali Valonec?« Korejsko in belgijsko identiteto je zavračal, hlepel je po neki novi identiteti, zanimal se je za japonsko kulturo, čeprav je vedel, da ni Japonec. Ko je gledal v ogledalo, je videl Korejca, a to mu ni vzbujalo lepih spominov. Prvič je obiskal svoje rojstno mesto pri štiridesetih letih. Prišel je s snemalno ekipo. V Seulu je želel najti svojo biološko mamo in raziskati svoje korenine. V Korejo je šel tudi zato, da bi preveril, ali se tam počuti doma. Jezika ni znal, tudi kulture ni poznal. O njegovem hrepeneanju po pripadnosti veliko povedo besede njegove žene, ki pravi, da ga še vedno vidi kot malega fantka, ki živi v svojem namišljenem svetu in išče svojo mamo.

Jung je študiral na bruseljski Likovni akademiji, zdaj živi v Franciji in dela kot

ilustrator in avtor stripov. Leta 2007 je izdal prvi del triptiha *Medena koža* (originalni naslov je *Couleur de peau: Miel*). Drugi del je izšel leta 2008, tretji 2013, izdala jih je založba Quadrants. Vsi trije deli skupaj obsegajo več kot 420 strani. Po zgodbi je posnet film, Jung je pri filmu sodeloval kot soscenarist in režiser. V dvorane je film prišel leta 2012, v Sloveniji je bil predvajan na lanskem Liffu in potem na rednem sporedu Kinodvora. Film je dobil več nagrad, v New Yorku je bil predvajan na zasedanju OZN.

Slovenski prevod prvega dela romana v stripu je bil predstavljen novembra 2014 ob premieri filma, v Kinodvorovi galeriji je bila tudi razstava originalnih ilustracij. Drugi del trilogije je izšel junija 2015, zadnji del pa bo dosegljiv decembra 2015. Delo je izšlo s podporo Francoskega inštituta, prevedla ga je Maja Meh.

Avtor je prišel v Slovenijo in spregovoril o svojem ustvarjanju, tudi o tem, kako lahko premagujemo težave s pomočjo lastnega ustvarjanja. Pravi, da je pri petnajstih odkril, da se lahko izraža z risbo: »V hlevu na vrtu sem si zgradil delavnico in tam preživel poletje. Teh šestdeset dni sem bil resnično srečen. Risanje mi je omogočilo, da sem imel namišljen svet in samemu sebi ustvaril novo življenje. Ustvaril sem ljubečo zgodbo s svojo biološko materjo in obenem je bila to zame terapija.«

O pristopih k avtobiografskem delu je povedal: »Vedno se mi je zdelo, da moram povedati svojo zgodbo; ker je bil to strip, sem se lahko malo umaknil in stvar naredil manj strah vzbujajoče. Hotel sem se izogniti klavnemu realizmu, ki je del številnih življenjepisov. Najbolje mi je uspelo zajeti zgodbo in jo predstaviti bralcu z ironijo. Iz tega je prišel dvogovor z otrokom, kakršen sem bil nekoč. Ta prelomnica je bila zame zelo pomembna, saj so zaradi nje v strip prešla tudi čustva. Stripi so žanr, ki omo-

goča te mešanice.« Kot pravi avtor sam, je v primerjavi s filmom humor v stripu bolj grenak in pripoved ostrejša.

Vsak si zapomni dogodke, ki so čustveno najintenzivnejši, zato je zanimiv izbor dogodkov, ki jih predstavi Jung v prvi knjigi. Uvodoma z veliko ironije naslika svoje življenje brezdomca, sledi opis življenja v sirotišnici in odhod v Belgijo. Kar naenkrat je dobil brata in tri sestre, nihče ni govoril korejsko. Obdobja učenja francoščine se sploh ne spomni. Svoj jezik in kulturo je zavestno zavračal, da bi lažje sprejel drugo. Sprašuje se, ali je njegov materni jezik skrbno pospravljen nekje v predalčkih njegovih možganov. Koreja je postajala zanj nekaj daljnega, tujega. O korejski zgodovini ni hotel nič slišati, občutek je imel, da so ga izdali, ko so ga poslali daleč stran, v Evropo. Tega jim ni mogle odpustiti. Ko je na cesti srečal Korejca, ki je bil prav tako posvojen kot on, mu je bilo nerodno. Tudi ko je družina posvojila še korejsko deklico, je izrazil svoje nezadovoljstvo.

A spomini na otroštvo niso le boleči, veliko je tudi svetlih in zabavnih. Doživetja se v stripu prepletajo z avtorjevimi razmišljanji in sanjarjenjem in tudi z razlago zgodovinskih dogodkov. V petem poglavju je najbolj liričen del romana – prikazana so čustva do mame, ki ga je zapustila. Tega ji nikoli ni zameril, ko je mislil nanjo, je imel občutek, da je ob njem. Prvi del romana v stripu se zaključuje, ko Jung dopolni trinajst let. Zaveda se, da nekatere stvari lahko pozabiš, če se jih nočeš spominjati, pozaba je v tem primeru ščit. A v resnici človek nikoli ničesar ne pozabi, pravi, da so vse majhne reči skrite nekje v meandrih našega duha.

Film *Medena koža* je priporočen v katalogu izbranih filmov za vzgojno-izobraževalne ustanove. Ob aktualnih dogodkih, ko se soočamo z vprašanjem, kako sprejeti begunce, med katerimi so tudi otroci, so gradiva, ki obravna-

vajo medkulturne teme, še toliko bolj dragocena. Jung se v stripu dotakne stereotipov, ki so povezani z raso: kaj govorimo o črncih, kaj o Kitajcih, kaj o Arabcih ... Njegovo sporočilo, izraženo v zadnjih prizorih prvega dela stripa je, da spoštovanje izkažemo le, če upoštevamo kulturo in dostojanstvo vsakega posameznika.

Bralci in gledalci *Medene kože* lahko primerjajo, kako je zgodba posredovana v stripu in kako v filmu, kje so avtorjeva čustva bolje izražena in s katerimi izraznimi sredstvi je poudarjena razpetost med dve kulturi. Strip je črno-bel, v filmu so barve. Film poleg animacije vsebuje še arhivske zgodovinske in družinske posnetke. Pedagogi lahko ob knjigah in filmu izkoristimo možnosti, ki jih odpira prepletanje književne in filmske vzgoje. Ob tem nam pomaga odlično pripravljeno gradivo na spletnih straneh Društva za oživljanje zgodbe 2 koluta – oni so distributer filma in izdajatelj stripa.

Barbara Hanuš

O NONOTU IN NONI IN NJUNI LJUBEZNI

Patricija Peršolja: *Moj nono*. Ilustriral Silvan Omerzu. Maribor: Založba Pivec, 2013.

Patricija Peršolja je tista pesnica, ki nas je s svojo prvo pesniško zbirko *Gospodinski blues* (2013) zadela kot z dobro merjenim udarcem nekam med srce in želodec, da nam je zastal dih. Pesmi obup(a)nih ženskih usod se namreč dogajajo danes in tukaj, nam vsem pred očmi. Konec leta 2014 ji je sledila zbirka *Šinjinorina*, zgodbe v verzih, ki pa so ne-

spregledljivo lirske in sveže ter inventivne, povsem avtoričine, kot je v spremni besedi zapisala Barbara Korun.

Pesnica z izjemno pronicljivim občutkom za bolečino in lepoto človeškega življenja v poeziji, namenjeni odraslim bralcem, najpogosteje slika v temnih odtenkih in uglašuje v molovskih tonih. S svetlim delom svoje duše pa piše zgodbe, ki so s svojo nagajivo igrivostjo namenjene nekoliko mlajšemu občinstvu, vendar izjemno pritegnejo tudi odrasle. Lahko bi jih uvrstili med tiste večne zgodbe, ki z modrostjo, kakršno sporočajo, nagovorijo vsakogar in so torej naslovniško odprte oziroma univerzalne.

Pri Založbi Pivec, ki je avtorico pravzaprav odkrila in izdala tudi obe omenjeni zbirki, jih je izšlo že nekaj – po *Marti* je izšla *Moja nona*, tej so sledile *Moj nono*, pa *Najina poroka*, *Tata zmaj* in *Hiša iz besed* ter najnovejša *Teta Alma in gospod Čas*. Vse so opremljene z izjemnimi ilustracijami Silvana Omerzuja in zanimivo oblikovane – tisk glede na izpovednost in pomen menjuje velikost, obliko in barvo (oblikovala Darja Vuga). Med bralci so postale zelo priljubljene, omeniti velja, da so bile – prevedene v angleščino – predstavljene tudi na lanskem bolonjskem sejmu. Slikanica *Moj nono* pa je lani (2014) dobila priznanje zlata hruška, kar priča o njeni nesporni kvaliteti in priznanju tudi s strani strokovne žirije.

Najprej je treba reči, da nona in nono nista par. Nona iz slikanice *Moja nona* je modra, iskriča ženska, ki razmišlja, kako bi živela, »če bi bila še enkrat jaz ...« Predvsem si ne bi delala vseh tistih (nepotrebnih) skrbi in bi počela stvari, za katere si v resnici nikoli ni vzela časa. Sporočila, ki so še kako dragocena in pomembna. Da bi se jih ovedli prej, ne ob slovesu od življenja, kot se je nona.

Nona iz knjige *Moj nono* je bila drugačna, bila je »bolj na ostro«, a je natančno vedela, kaj in kako je treba. Čeprav

je nona največkrat zavrnila z odločnim ne, jo je ta imel vedno raje. »Moj nono je imel čudaško navado; vsak dan mi je povedal štorijo.« Ta je bila vedno ista in se je začela tako: »Sam bog ve, kako rad sem imel tvojo nono.« Spoznala sta se v tistih težkih časih pred vojno, ko se je vedno lačen nono najprej zaljubil v kruh iz pekarnice, v kateri je služila nona. Potem sta z njeno odločnostjo in pogumom preživela hude čase vojne, pa tudi tiste po njej. »Korajžna je bila tvoja nona in imela je veliko srce. Zato sem postal dober kmet. In dober človek.« pravi nono. Ki je noni upal ugovarjati le, ko se mu je zdelo, da malce pretirava pri pestovanju in ljubkovanju malega tata, a mu ni ostala dolžna: »Če ga bom jaz imela rada, ga bo imelo rado tudi življenje.« Otroci so odraščali, dobila sta vnuke, nona in nono sta se postarala in ko sta nekega avgustovskega večera strmela v matajurski hrib, mu je rekla bolj nežno, kakor je ni bil navajen: »Če bom odšla pred tabo, mi prinesi na grob pest naših češenj, vsake toliko, da ne bom pozabila, kakšen okus imajo.« Ko si je nono zaželel, da bi šel z

njo, ga je še zadnjič zavrnila z ostrim ne. Ker kdo bo pa zalival njene hortenzije in obrezoval trte ter obiral češnje? Nono konča svojo štorijo z besedami: »So bili takrat težki časi, samo tvoja nona mi jih je polepšala tako, da je bila v mojem življenju vsak dan sončna vandima (trgatev po briško).

In to je poglobitno sporočilo te nežne in hudomušne štorije »o nonotu in noni in njuni ljubezni, ki ji nobena mižerija ni prišla do živega.« In ta se dotakne vsakogar izmed nas. Ker nekje na dnu srca vsi bolj ali manj skrivaj hrepenimo po taki odrešujoči ljubezni.

Tudi pesnico in pisateljico Patricijo Peršolja ljubezen njene none in nona še vedno greje in osvetljuje. Zgodbo o nonu je posvetila briškim partizankam in partizanom, ki so za vedno ostali na Matajurju. Kot bi vedno hotela biti malo proti časom, v katerih pozabljamo na nekdanje vrednote. In v katerih je spet veliko revščine in hudega. Vsega, kar spet kliče po zgodbah in pesmih, kakršne piše.

Zora A. Jurič

NAVODILA AVTORJEM

Rokopise, ki so namenjeni objavi v reviji *Otrok in knjiga*, avtorji pošljejo na naslov uredništva: **Otrok in knjiga, Mariborska knjižnica, Rotovški trg 6, 2000 Maribor.**

Za stik z urednico lahko uporabijo tudi el. naslov: darka.tancer-kajnih@mb.sik.si

Avtor naj besedilo obvezno priloži ime institucije, na kateri dela, in svoj domači ter elektronski naslov.

Če rokopis ni sprejet, urednica avtorja pisno obvesti.

Ob izidu revije dobi avtor 1 izvod revije in avtorski honorar.

Tehnični napotki:

Prispevki za revijo *Otrok in knjiga* so napisani v slovenščini, izjemoma po dogovoru z uredništvom v tujem jeziku. Pričakuje se, da so rokopisi, namenjeni objavi v reviji, jezikovno neoporečni in slogovno ustrezni. Dolžina razprave naj ne presega ene in pol avtorske pole, tj. 45.000 znakov, drugi prispevki pa naj ne presegajo 10 strani (20.000 znakov). V rubriki Polemika bomo objavili samo prispevke v obsegu do 5000 znakov. Razprave morajo imeti sinopsis (do 300 znakov) in povzetek (do 2000 znakov oz. do 1 strani). Sinopsisi bodo objavljeni v slovenščini, povzetki pa v angleščini (za prevod lahko poskrbi uredništvo). Rokopis je potrebno oddati v dveh na papir iztisnjenih izvodih (iztis naj bo enostranski, besedila naj bodo napisana v enem od popularnih urejevalnikov besedil za okensko okolje, v pisavi Times New Roman, velikost 12 pik z eno in pol medvrstičnim razmikom na formatu A4. Naslov članka in naslovi ter podnaslovi poglavij (zaželeno je, da so daljši članki smiselno razčlenjeni) naj bodo napisani krepko.

Citati med besedilom so označeni z narekovaji. Daljši navedki (nad pet vrstic) naj bodo odstavčno ločeni od drugega besedila (navednice tedaj niso potrebne) v velikosti pisave 10 pik. Izpusti so v navedku označeni s tremi pikami v poševnem oklepaju; na začetku in na koncu citata tropičja niso potrebna. Opombe niso namenjene citiranju literature, njihovo število naj bo čim manjše. Navajajo se tekoče. Zaporedna številka opombe stoji stično za ločilom. Literatura naj se navaja v krajši obliki samo v oklepaju tekočega besedila, in sicer takole: (Saksida 1992: 35). V seznamu literature navedek razvežemo

za knjigo:

Igor Saksida, 1992: *Mladinska književnost pri pouku na razredni stopnji*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

za del knjige:

Niko Grafenauer, 1984: Ko bo očka majhen. V: Jože Snoj: *Pesmi za punčke in pobe*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Sončnica).

za zbornik:

Boža Krakar Vogel (ur.), 2002: *Ustvarjalnost Slovencev po svetu. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.

za članek v reviji:

Alenka Glazer 1998: O Stritarjevem mladinskem delu. *Otrok in knjiga* 25/46. 22–30.

V opombah so enote bibliografske navedbe med seboj ločene z vejicami:

Igor Saksida, *Mladinska književnost pri pouku na razredni stopnji*, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1992, 35.

Na koncu vsake bibliografske enote je pika. Naslovi samostojnih izdaj so postavljeni ležeče. Zbirka je v oklepaju tik pred navedbo strani, založba se pri knjigah starejšega datuma opušča, prav tako tudi krajšava str. za stran. Pri zaporednem navajanju več del istega avtorja v seznamu literature ali navedenk namesto imena in priimka napravimo dva pomišljaja. Kadar na isto leto pride več del istega avtorja, letnici na desni stično dodajamo male črke slovenske abecede: 2003a, 2003b. Bibliografske navedbe naj bodo enotne.

VSEBINA

RAZPRAVE – ČLANKI

- Igor Saksida: *Zajčeva mladinska poezija in bralne vloge, ki jih omogoča* 5
Kaja Bucik Vavpetič: *Popularna mladinska fantazijska književnost in njen položaj v slovenskem literarnem prostoru* 19

VEČERNICA 2015 ZA LETO 2014

- Petra Vidali: *Vladimir P. Štefanec, »In ker jih je tako malo, so še bolj izpostavljeni«* 40
Melita Forstnerič Hajnšek: *Marija Švajncer, »Nekje v ozadju brli humanost«* 43
Petra Vidali: *Dim Zupan, »Udoben način, da veliko povem o ljudeh«* 46
Melita Forstnerič Hajnšek: *Peter Svetina, »Smeh rojeva smeh, jok pa jok«* 49
Bojan Tomažič: *Damijan Šinigoj, »Najstniki se bodo vedno spopadali z enakimi težavami«* 51

POGLED NA SVOJE DELO

- Tilka Jamnik: *S knjigo ... V Argentino!* 55

JUBILEJI

- Slavica Remškar: *Na Cicibanovi čudežni preprogi* 59
Ob 75-letnici Toneta Partljiča 65
Ob 70-letnici Slavka Pregla 75

IBBY NOVICE

- Priznanja slovenske sekcije IBBY promotorjem mladinske književnosti in branja* 85

POROČILA – OCENE

- Savina Zwitter: *Poslanica Bralnega društva Slovenije ob mednarodnem dnevu pismenosti (8. september)* 88
Nagrada Kristine Brenkove 2015 za izvirno slovensko slikanico 88
Barbara Hanuš: *Zgodba o sprejemanju samega sebe* 92
Zora A. Jurič: *O nonotu in noni in njuni ljubezni* 95

CONTENTS

TREATISES – ARTICLES

- Igor Saksida: *Young adult poetry by Zajc and the reading roles it provides* 5
Kaja Bucik Vavpetič: *Popular young adult fantasy literature
and its status in the slovene literary space* 19

VEČERNICA AWARD 2015

- Petra Vidali: *Vladimir P. Štefanec, »Where there are so few
of them, they are even more exposed«* 40
Melita Forstnerič Hajnšek: *Marija Švajncer, »Somewhere
at the background humanity glimmers«* 43
Petra Vidali: *Dim Zupan, »A comfortable way to tell a lot about people«* 46
Melita Forstnerič Hajnšek: *Peter Svetina, »Laughter generates
laughter, crying generates crying«* 49
Bojan Tomažič: *Damijan Šinigoj, »Teenagers will always
have the same problems«* 51

A VIEW UPON ONE'S OWN WORK

- Tilka Jamnik: *With book ... to Argentina* 55

JUBILEES

- Slavica Remškar: *On Ciciban's wonder carpet* 59
At the 75th anniversary of Tone Partljič 65
At the 70th anniversary of Slavko Pregl 75

IBBY NEWS

- Awards to the Slovene IBBY Section promoters of children's
literature and reading* 85

REPORTS – REVIEWS

- Savina Zwitter: *Letter of the Reading Society of Slovenia
at the International Literacy Day* 88
The Kristina Brenkova 2015 Award for the original Slovene picture book 88
Barbara Hanuš: *A story about accepting yourself* 92
Zora A. Jurič: *On grandfather, grandmother and their love* 95

OTROK IN KNJIGA

93

Glavna in odgovorna urednica
Darka Tancer-Kajnih

Revija je s finančno podporo Javne agencije za knjigo
založila Mariborska knjižnica

Za Mariborsko knjižnico
direktorica Dragica Turjak

Naklada 700 izvodov

Letna naročnina 17 EUR
Cena posamezne številke 7,5 EUR

Tisk: Dravski tisk d.o.o., Grafična priprava: Grafični atelje Visočnik